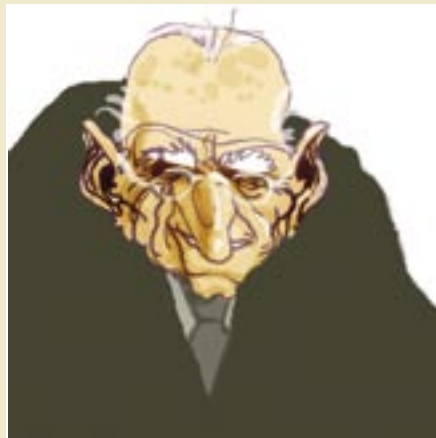

Omslag: Neo Vision

474 In dit nummer deel II van de **Kroniek pensioenrecht 2004-2005**. Aan het slot van de kroniek ook aandacht voor relevante wijzigingen en ontwikkelingen in de pensioenwetgeving.

484 Wat zijn de **juridische randvoorwaarden van mediation**? Kernvraag is of de vertrouwelijkheid is gewaarborgd. Onlangs sprak de rechtbank Almelo zich uit. Maakt één zwaluw zomer?

488 De **class action gaat Europees**. Ook Nederland zette onlangs een stap op weg naar de afwikkeling van collectieve schadeclaims. Wat kunnen we leren van Amerika?

In de volgende nummers:

- ▶ De advocateneed
- ▶ Wet op de jeugdzorg
- ▶ 'Over mijn advocaat'

ARTIKELEN

- 474** Kroniek pensioenrecht 2004-2005 (II)
R. Achttienribbe, B.J. Bodewes, A.W. Cramer en W.P.M. Thijssen
- 484** Wel verschoning, geen helderheid
Richard Verkijk
- 488** Class action gaat Europees
Peter Vermij

VASTE RUBRIEKEN

- 464 ACTUALITEITEN**
- ▶ 'Bewustzijn omtrent MOT/Wid moet groeien'
 - ▶ Zomers pleiten, *Joost Beversluis*
 - ▶ Een ondankbare taak. Collega-straopleiters over het optreden van Plasman
 - ▶ Leeuwarden met dansende Friezen
 - ▶ Duitsland lichtend voorbeeld inzake afluisteren
 - ▶ De wetenschapper vindt: Anton Ekker
- 492 DE CULTUUR VAN**
Jos van der Lans
Jan Pieter Nepveu
- 494 MOORDKUIL**
Vrijgelaten in het gevang
Arthur Scholtmeijer
- 495 REACTIES & BRIEVEN**
Onjuiste samenvatting, *J.B. de Meester*
Naschrift, *A. Koop*

506 DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN

VAN DE ORDE

- 473** ▶ Dekencommentaar:
Tegenstrijdige belangen
- 496** ▶ Gedragsregel 7
- 498** ▶ Verordening tot toevoeging van artikel 11a aan de Stageverordening en wijziging van artikel 4 van de Verordening op de Permanente Opleiding 2000
- 500** ▶ Voortgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding
- 503** ▶ Personalia
- 505** ▶ Literatuur

473 COLOFON

‘Bewustzijn omtrent MOT/Wid moet groeien’

Jaarverslag MOT toegelicht

Lucien Wopereis, Orde-redacteur

‘We denken niet dat de vrijeberoepsbeoefenaars – waaronder de advocatuur – de meldplicht op grond van de MOT en Wid massaal en bewust negeren. Wél vinden wij dat het bewustzijn onder de vrijeberoepsbeoefenaars kan en moet groeien,’ aldus Klaas Werkhorst, waarnemend hoofd van het Meldpunt Ongebruikelijke Transacties.

Aanleiding voor het gesprek met Werkhorst is het onlangs verschenen *Jaarverslag 2004* van het Meldpunt. Daarin staat te lezen dat advocaten in het eerste volledige meldjaar van de Wet MOT – vanaf 1 juni 2003 zijn advocaten meldplichtig – achttien ongebruikelijke transacties hebben gemeld aan het Meldpunt. Notarissen en accountants waren verantwoordelijk voor respectievelijk 59 en 54 meldingen. Volgens het Meldpunt is het aantal meldingen van de beroepsbeoefenaars ‘niet per se teleurstellend’. Wel bestaat ‘de sterke indruk dat zich in werkelijkheid een veelvoud aan ongebruikelijke transacties krachtens de Wet MOT in de sector voordoet. Dubieuze vastgoedtransacties, faillissementsfraude en andere vormen van belastingontduiking zijn slechts enkele voorbeelden van malversaties die veelvuldig voorkomen en binnen het werkgebied van de beroepsbeoefenaars niet onopgemerkt moeten blijven.’

De Algemene Raad schreef naar aanleiding van het jaarverslag een brief op poten naar het Meldpunt. ‘Wij maken bezwaar tegen de niet toegelichte, laat staan gestaafde suggestie dat de advocatuur geheel de hand met de onderhavige wetgeving zou lichten of er met de pet naar zou gooien. Betreurenswaardige uitzonderingen daargelaten (waarvoor de Orde een effectief tuchtrecht heeft) is er geen advocaat die zich bewust met ongebruikelijke transacties zal inlaten. Voorzover ons bekend hebben de lokale dekens – die aan de poort van de tuchtrechter staan – hiervan nimmer een klacht ontvangen van de zijde van opsporings- of toezichthoudende organen.’

Meneer Werkhorst, waarop is het vermoeden gebaseerd dat de vrijeberoepsbeoefenaars niet alle ongebruikelijke transacties melden?

Als je bijvoorbeeld kijkt naar het aantal gevallen van faillissementsfraude, dan heb je het over een aantal duizenden gevallen per jaar. Hetzelfde geldt voor dubieuze vastgoedtransacties of vormen van belastingfraude. Gelet op die aantallen vinden we achttien meldingen door advocaten aan de lage kant. Bovendien stelt het BFT in haar jaarverslag 2004 vast dat de bekendheid met de Wet MOT bij de juridische beroepsgroepen nog niet optimaal is.

Wij hebben in het jaarverslag van het MOT echter niet zozeer een beschuldigende vinger willen uitsteken naar de vrijeberoepsbeoefenaars. Wél willen we oproepen tot meer *awareness* omtrent de verplichtingen die uit de twee wetten voortvloeien. We moeten door de fase van relatieve onbekendheid heen, dat hebben we ook gezien bij autohandelaren en juweliers. Die zijn, vergeleken met vrijeberoepsbeoefenaars, een jaar langer meldplichtig. Ook daar zagen we na een aanloopfase in het eerste jaar het aantal meldingen sterk groeien.

Hoeveel meldingen denkt u dat er jaarlijks door vrijeberoepsbeoefenaars gedaan zouden moeten worden?

Dan heb je het over enkele honderdtallen, schat ik in, de steekproef van het BFT over de *awareness* combinerend met het huidig aantal meldingen. Het loopt zeker niet in de duizenden. Gelukkig niet.

Bijna de helft van het aantal meldingen van vrijeberoepsbeoefenaars wordt doorgemeld als zijnde verdacht. Hoe verhoudt zich dat tot andere sectoren?

Wij krijgen ongeveer 170.000 meldingen per jaar, en daarvan wordt circa een kwart doorgemeld aan de politie. Wat dat betreft doen de vrijeberoepsbeoefenaars het met de helft aan doormeldingen dus goed.

We kunnen bij de vrijeberoepsbeoefenaars ook merken dat er over de melding is nagedacht, veel van de meldingen zijn gedaan op basis van zogenaamde subjectieve indicatoren. Dat is ook wel logisch. Een autohandelaar moet melden als een auto met een waarde van 15.000 euro of meer cash wordt betaald. Daarmee is de

kous af, daar hoeft je niet diep over na te denken. Bij een juridische dienstverlener ligt dat anders, gelet ook op de veelal bestendige relatie met een cliënt.

Heeft u er eigenlijk zicht op wat er met de naar de politie doorgeleide meldingen is gebeurd?

Daar zit op dit moment een probleem. Er wordt te weinig teruggekoppeld, ook naar de melders. Het gevolg is dat zowel de melders als wij eigenlijk te weinig leren over witwasconstructies en groepen betrokken personen. Om die reden willen we toewerken naar een meer ademend systeem, waarbij de verschillende ketenpartners elkaar beter op de hoogte houden. Er moet meer wisselwerking komen; dit is ook ingezet als kabinetsbeleid.

Iets anders is dat we in de toekomst ook meer gebruik willen maken van zogeheten witwas-typologieën. De huidige indicatoren (die aangegeven wanneer er gemeld moet worden, *L*) zijn eenduidig en statisch. Met behulp van typologieën ben je beter in staat om de aandacht voor witwasconstructies te vergroten.

De Algemene Raad heeft er in de schriftelijke reactie op gewezen dat er allerlei ‘uitlegvragen’ zijn gerezen omtrent de MOT/Wid, en dat dat het melden niet stimuleert. Wat vindt u van die opmerking?

Het gaat om relatief nieuwe wetgeving, en dan horen uitlegvragen erbij. Die vragen zullen in de loop van de tijd van een antwoord worden voorzien, desnoods door het voeren van proefprocedures. Ook dat is een fase waar je doorheen moet.

Maar de derde Europese richtlijn omtrent witwassen zit er al aan te komen. Dat betekent weer tal van nieuwe onzekerheden.

De witwasregelgeving is sinds de aanslagen in New York eigenlijk herontdekt. Eerst werd die regelgeving ingezet als middel om witwassen te bestrijden, nu wordt de regelgeving ook gebruikt om de financiering van terrorisme bloot te leggen. Je hebt om die reden te maken met het politieke klimaat, dat om grote snelheid vraagt.

Er gaan mogelijk zelfs drie verschillende wetgevingstrajecten naast elkaar lopen. Er ligt nu

Zomers pleiten

een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer dat de positie van de toezicht-houders, waaronder het Bureau Financieel Toezicht, moet versterken. Daarnaast zullen op termijn de MOT en de Wid waarschijnlijk worden geïntegreerd tot één wet en moet de derde witwasrichtlijn worden omgezet in nationale regelgeving.

Ik zou de vrijeberoepsbeoefenaren echter willen vragen om het gemeenschappelijke doel, de integriteit van het financiële verkeer, voor ogen te houden. Eventuele problemen zullen we met gezond verstand moeten oplossen.

U pleit voor meer bewustwording onder advocaten. Heeft het gering aantal meldingen niet veel meer te maken met weerzin?

Naar ik heb begrepen overleggen het BFT en Orde over een toezichtsarrangement. Dat arrangement moet ook een passende omgang met de geheimhoudingsplicht van advocaten met zich meebrengen. Mede om die reden denk ik dat eventueel bestaande weerzin zal verdwijnen.

Ik heb inderdaad gemerkt dat de advocatuur in eerste instantie nogal defensief op de regelgeving reageerde. Ik las net nog dat een advocaat in een artikel de witwaswetgeving typeert als 'een onweersbui die maar niet wil wegtrekken'. Inderdaad, dit zal niet wegtrekken. Laten we er daarom maar het beste van maken.

Het ging om een horecaonderneming in het bepaald oostelijk van de lijn Amerfoort-Utrecht gelegen, zeer provinciale plaatsje O. Bekend is dat ten westen van IJmuiden, waar weer land uit de zee oprijst, stevig gedronken en gebrald wordt. Maar daar in het oosten, in O., waar de zee nooit zal komen al stijgt het niveau met 20 meter, daar stellen ze het westelijke gedrink en gebral zondermeer in de schaduw. Bodemloze vaten zijn het daar en onvermoeibare schreeuwers.

In het café waar ik over spreek verpoosde eerder een slinkend groepje 60 plussers dat mijmerde over het verleden, onder het genot van enige klare en luisterend naar volksmuziek uit nog weer oostelijker streken vandaan. Zelfs als de deur openging hoorde je geen gerucht van de gelagkamer. De tent werd verkocht aan de populairste jongen van het dorp, het meest bodemloze vat met de rauwste stem van de wijde omtrek. Hij installeerde een muziekinstallatie met versterking die in Ahoy niet zou misstaan. Zijn voorkeur ging uit naar House en verder alles wat maar veel bas heeft.

Ook met de deur dicht was de pret in het etablissement honderden meters verderop te horen en te voelen. Pal naast de zaak woonde een oudere dame, mijn cliënte. Inde lacrimae.

Bekomen van de eerste schrik wilde mijn mevrouw maar één ding: sluiting van de ontaarde gelegenheid. Zij ondervond evenwel tamelijk wat tegenwerking, van exploitant en autoriteiten. Weldra liep er een tental zaken. En al die zaken werden, toen althans, de een na de ander, behandeld bij de Raad van State, die zetelt in Den Haag. Dat laatste weten de meeste wel maar ik zeg het toch nog even opdat niemand straks de pointe ontgaat. In veel gevallen liet ik overigens weten niet bij de behandeling aanwezig te zullen zijn. Omdat er geen belang meer was, omdat het dossier kwijt was of omdat ik gewoon de draad kwijt was (maar die laatste redenen noemde ik nooit). Intrekken was mij ontraden; had iets met de toevoeging te maken, meen ik. Eén keer liet ik zelfs al vóór de uitnodiging weten niet te zullen komen.

Kort daarop – ik dacht: als beloning voor de getoonde consideratie met de drukke agenda der Staatsraden - werd eindelijk de behandeling van de hoofdzaak vastgesteld. In juli of daaromtrent, in de zomer in elk geval. Ik spoorde de stukken op, hervond de draad en bereidde mij goed voor.

Er was inderdaad, achteraf bezien, een aanwijzing. Het was prachtig weer. Namens de gemeente O. verscheen één ambtenaar, in korte broek, met zijn dochterje dat zoet met emmertje en schepje ging spelen naast het pupiter. Verder niemand.

Ik stak, daartoe in de gelegenheid gesteld, een vlammend betoog af dat eerst tot enig papiergeritsel en gesmoes achter de imposante tafel aanleiding gaf en vervolgens tot een afwachtende stilte, bij Raad en ambtenaar. Verkeerde zaak, namelijk die waarin ik niet had willen verschijnen, wegens gebrek aan belang. Sterk transpirerend beantwoordde ik de beleefde vraag van de voorzitter of er geen vergissing in het spel was bevestigend. De zitting werd gesloten.

De ambtenaar lachte een beetje en rept zich met zijn dochttertje richting Scheveningen. De geterroriseerde dame vond mijn optreden geweldig en sprak het volste vertrouwen in de goede afloop uit tijdens een kopje thee op het terras van Corona.

Na het afscheid van mijn cliënte heb ik wat sterkers genomen in een duistere zaak waar ze House draaiden, op vol vermogen.

Een ondankbare taak

Linus Hesselink, eindredacteur

Peter Plasman is de raadsman van Mohammed B., die tot levenslang is veroordeeld voor de moord op Theo van Gogh. Hij voerde in de rechtszaal niet het woord – was hij niet te zeer gebonden, door afspraken met zijn cliënt, om zijn werk goed te kunnen doen? De strafpleiters die we ernaar vroegen vinden Plasmans opstelling niet vreemd, wel moeilijk.

‘Het was niks bijzonders’, zegt Mischa Wladimiroff. ‘Het optreden van een raadsman behelst wel vaker een soort stervensbegeleiding.’ Hij vervolgt: ‘De advocaat heeft drie taken. Hij moet erop toezien dat de regels worden nageleefd. Alleen al zijn aanwezigheid kan die naleving bevorderen, ook al zeg je niks. Daarnaast vertolkt hij het standpunt van de cliënt, dát was bij Mohammed B. niet het geval. Ten slotte kan hij het een en ander uitleggen aan de cliënt, bijvoorbeeld het standpunt van justitie. Zo draagt hij bij aan een weloverwogen beslissing van zijn cliënt.’ Iets heel anders dus dan de zaak Milosevic bij het Joegoslaviëtribunaal? ‘Ja, want Mohammed B. was de cliënt van Plasman, er was sprake van een vertrouwensbasis.’ Ook Cees Korvinus spreekt over de vertrouwensbasis: ‘Er was kennelijk geen vertrouwensbreuk tussen Plasman en zijn cliënt. Plasman

kan zonder toestemming van de cliënt niks zeggen over de afspraken met B., dat valt onder zijn beroepsgeheim, maar kennelijk hebben ze afgesproken dat de advocaat niet het woord zou voeren. Behalve dan dat hij namens B. zei dat die zijn volledige verantwoordelijkheid aanvaardde. Verder beperkte Plasman zich tot procesbegeleiding, zoals ook wel gebeurt als mensen hun eigen verdediging willen voeren. Dat was geen dankbare taak, en Plasman heeft het keurig gedaan.’

De Amsterdamse strafpleiter Geertjan van Oosten wijst erop dat Plasman was toegevoegd. ‘Daar heb je dan mee te leven, het beperkt je keuzevrijheid. Dan staat het je, tenzij er sprake is van een vertrouwensbreuk, niet zonder meer vrij de zaak neer te leggen. De klant is koning.’ Overigens stond Plasman die week niet op de piketlijst. Hij vertelde 11 november jl. de *Orde van de dag* dat hij toen zijn plek ‘die plek toevallig juist met een ander geruild’ had. Hoe hij dan wel aan die zaak kwam? ‘Beroepsgeheim.’ Piet Doedens vindt het een beetje ‘vreemde uitoefening van de advocatuur’. ‘De cliënt had kennelijk ook over de verdedigingsstrategie een uitgesproken mening. Maar wat moest hij nou nog met een advocaat? Zo’n heterdaadje is niet zo’n dankbare zaak. Toch kun je de rechters met het oog op de straftoemeting altijd nog andere zaken onder de neus houden. Bij mij zou dat niet zo lukken, dat minimaliseren van de rol. Je houdt dan wel de functie van vraagbaak,

en ik kan Plasman ook wel volgen. Het echte struikelblok is voor mij als de cliënt iets wil wat ik niet wil. Hij gaat me niet vertellen hoe ik het moet doen. Dan ga ik denken: het is niet goed voor de cliënt en niet goed voor mij.’

Dat Peter Plasman in de media meer over de zaak zei dan in de rechtszaal, oogst weinig bewondering. ‘Die losse flodders na afloop bij *Nova* zullen de rechters echt niet op andere gedachten brengen,’ aldus Doedens. ‘Ik begrijp wel dat de rechtbank over Plasmans eerdere uitlatingen in de pers hem een veeg uit de pan gaf,’ zegt Geertjan van Oosten. ‘Ik begrijp het wel, maar de rechtbank gaat daar niet over. Want de rechtbank weet niet welke afspraken er tussen raadsman en cliënt zijn gemaakt.’ ‘Kennelijk bood zijn mandaat hem de ruimte, of kon hij daarbinnen die ruimte pakken,’ zegt ook Cees Korvinus. ‘Maar meer dan een beschouwing achteraf, door een insider, was het niet.’ Mischa Wladimiroff ziet ook hier geen probleem. ‘Ach, dat je in de worstelpartij met de pers toch iets zegt, dat vind ik begrijpelijk.’

AGENDA

Post Academische Opleiding Gerechtigd Deskundige

Woensdag 21 september 2005 start de PAO-opleiding ‘Gerechtigd Deskundige’ aan de Juridische Faculteit van de Universiteit Leiden. De opleiding blijkt te voorzien in een groeiende behoefte aan meer juridische toerusting van de deskundige bij zijn optreden in de rechtspleging. De opleiding start met een openingscollege dat door prof. dr. Hans Nijboer zal worden

gegeven. Net als vorig jaar zal de inschrijving beperkt blijven tot maximaal 20 deelnemers om het kwaliteitsgehalte van de opleiding te optimaliseren. Voor specifieke vragen over deze opleiding: Faculteit der Rechtgeleerdheid, Afdeling Bedrijfseconomie en Forensische Accountancy, dr. mr. P. Vos, tel: 071-527 77 50, e-mail: p.vos@law.leidenuniv.nl.

Deskundigenbericht; regiefunctie van de rechter

Dinsdagavond 13 september a.s. organiseert de Stichting Deskundigen en Rechtspleging een studieavond over de regiefunctie van de rechter met betrekking tot het deskundigenbericht. Actuele kwesties voor zowel juristen als voor deskundigen worden aan de orde gesteld onder leiding van de inleiders mr. drs. G. de Groot en mr. J.D.A. den Tonkelaar. Beiden zijn verbonden aan Project Regiefunctie van de Raad voor de rechtspraak waar onder

andere wordt gewerkt aan een handleiding deskundigen voor de civiele rechter, de totstandkoming van landelijk eenvormige schriftelijke informatie voor de deskundige en een model voor een deskundigenbericht. De bijeenkomst vindt plaats in KOG, Steenschuur 25, 2311 ES Leiden, van 19:00 tot 21:00. Aanmelden kan via e-mailadres: info@sdrnet.nl, de kosten zijn 20 euro. Meer informatie is te vinden op www.sdrnet.nl.

Leeuwarden met dansende Friezinnen

Jaarvergadering, 30 september

Lucien Wopereis, Orde-redacteur

'De Nederlandsche Advocaten-Vereeniging is in tumult ondergegaan en in tumult is te Leeuwarden de Nederlandse Orde van Advocaten ten doop gehouden.' We spreken 1953. Nu, meer dan vijftig jaar later, is Leeuwarden opnieuw aan de beurt om de jaarvergadering te organiseren. Op 30 september is het zover.

Nog een citaat uit het *Advocatenblad* van 1953, pagina 310: 'Leeuwarden zal tevens te boek blijven staan als één der meest opgewekte (feest)vergaderingen van de laatste jaren. Leeuwarden beroofde het Zuiden van de legendarische kroon der opperste feestvreugde, waarin beneden de Moerdijk jaar- en andere vergaderingen geacht worden te verlopen. Waar treft men een blijmoediger, muzikaler en levenslustiger politiecorps, en waar deelden politie en advocaten hartelijker, veelvuldiger en smakelijker bier en brandewijn onder het veel geblazen typische Leeuwarder volkslied "Geef mij nog maar een druppie"?'

De passages zijn een bron van inspiratie voor Arend Lanting, de huidige deken in Leeuwarden. Hij is met zijn secondanten in het organiserend comité (Ruud Glas, Robert Snorn, Tine Rouwé en Francien Alberda) vast van plan om er een feest van te maken, de 30e september. Dat betekent na de huishoudelijke vergadering (op de 29e) weer de traditionele kroegentocht, deze keer onder leiding van de gebroeders An-

ker, een ontvangst met borrel op het gemeentehuis door burgemeester Dales, de jaarvergadering zelf, een lopend buffet na afloop van die vergadering en een afsluitend feest. Goklustigen kunnen daar een gokje wagen, danslustigen kunnen de vloer op tijdens optredens van de tienkoppige feestband Boston Tea Party.

Plaats van handeling is De Harmonie in Leeuwarden. De nieuwe Harmonie, welteverstaan. Een ruim theatergebouw met verschillende zalen in het centrum van de stad. In 1953 trof men elkaar in de oude Harmonie.

OP DRIFT

Afgezien van het feestgedruis, is er volgens Lanting ook een serieuze reden om naar Leeuwarden te komen. Het inhoudelijke gedeelte van de jaarvergadering staat dit jaar in het teken van het thema 'De advocatuur op drift'. Aanleiding daarvoor is natuurlijk de door minister Donner ingestelde Commissie Advocatuur, die een 'raamwerk' moet opstellen over de bestuurlijke structuur van de Orde, de kwaliteit en integriteit van advocaten en het klacht- en tuchtrecht.

'Ik ben niet gerust op de uitkomst van dat proces,' zegt Lanting. 'Als er een dergelijke commissie wordt ingesteld, dan moet zo'n commissie ook met iets komen. Naar mijn mening is echter de voorafgaande vraag, namelijk of er op dit moment iets fundamenteel mis is met de advocatuur, onvoldoende beantwoord. Wij hebben als advocatuur toch geen grote schandalen gehad de afgelopen tijd? Je moet niet

Deken Arend Lanting

gaan veranderen om het veranderen,' aldus de deken.

Dat neemt niet weg dat het van groot belang is om met elkaar over de bedreigingen te spreken en je weerbaar op te stellen, meent Lanting. 'In het verleden zaten er altijd veel advocaten in de Tweede Kamer. De lobby was daarom doorgaans ook goed georganiseerd. Nu zitten er veel minder advocaten in de Kamer, en je zult als Orde je inspanningen op dat vlak dus moeten versterken.'

Helemaal wars van verandering is Lanting overigens niet. Zo kan hij zich voorstellen dat de arrondissementen worden 'herverkaveld'. In zijn ogen betekent dat dat 'het Noorden' samengevoegd zou kunnen worden, eventueel met Zwolle erbij, en dat een groot arrondissement als Amsterdam wordt opgesplitst. Een proces dat overigens in zijn eigen gebied is stukgelopen op de achterban. 'Ik heb hier in het Noorden wel getrokken aan concentratie. Dat is niet gelukt. De achterban hecht toch heel sterk aan het karakter van de eigen balie.'

WEENSE VRIENDIN

Dat eigen karakter zal het arrondissement Leeuwarden in elk geval laten zien tijdens de jaarvergadering, stelt Lanting. 'Wij hebben een enthousiaste balie. Op lokale jaarvergaderingen komen circa 75 van de 225 advocaten. Verhoudingsgewijs kunnen veel andere balies daar een puntje aan zuigen.'

En hij wijst nog een passage aan in het *Advocatenblad* van 1953: 'Leeuwarden en de pracht van het Friese water rondom, dat zo verhelderend en zo verkoelend werkte op die merkwaardige druk, welk menig hoofd en menig gemoed in de ban hield na een doorwaakte nacht. Leeuwarden met dansende Friezinnen, waarvoor wij, als we er één hadden, onze Weense vriendin zouden willen geven.'

De nieuwe Harmonie in Leeuwarden

‘Lichtend voorbeeld in Europa’

Afluisteren in Duitsland

Zeger Luyendijk, journalist

De Duitse advocaat is goed beschermd tegen de afluistermanie van Duitse officieren van justitie en ‘Kriminalpolizei’, die via een *Anwalt* gemakkelijk aan bewijsmateriaal willen komen. Het afluisteren van een advocaat – telefonisch of door middel van microfoontjes in woningen – is in Duitsland verboden, het doorzoeken van zijn kantoor of het in beslag nemen van dossiers buitengewoon lastig.

‘Zo langzamerhand is Duitsland een lichtend voorbeeld in Europa als het om de bescherming van de advocatuur gaat,’ zegt de Duitse advocaat Eberhard Kempf, die voor het Deutscher Anwaltverein (DAV) waakt over de handelingsvrijheid van de meer dan 100.000 advocaten in Duitsland. ‘Dat is opmerkelijk, want zes jaar geleden leek het er nog op dat een advocaat in Duitsland ernstig in de uitoefening van zijn beroep zou worden belemmerd.’

In 1998 had de Bondsdag de onschenbaarheid van de privé-sfeer uit de grondwet geschrapt om het afluisteren van gesprekken in woningen – de zogenoemde Grossen Lauschangriff – mogelijk te maken. Afluisteren was ontdekt als wondermiddel in de bestrijding van de georganiseerde misdaad door de toenmalige regering van CDU en FDP. Het straffe middel kreeg steun van SPD en Groenen, die zich in de aanloop naar verkiezingen dat jaar wilden profileren als ‘law and order’-partijen. Van het afluisteren hadden de bondsdagleden zichzelf, geestelijken en strafpleiters uitgezonderd. Alle andere beroepen met een ‘Zeugnisverweigerungsrecht’ konden wel afgeluisterd worden, tot grote woede van de Duitse journalistiek en advocatuur. De huidige Bondskanselier Gerhard Schröder – toen nog minister-president van de deelstaat Nedersaksen en zelf advocaat – verwierp kritiek van de geschre-

ven pers smalend als ‘onzin’.

Maar tegen de wet werden diverse klachten ingediend bij het Constitutionele Hof in Karlsruhe (Verfassungsgericht) dat vorig jaar maart uiteindelijk bepaalde dat grote delen van de wet tegen de ‘menselijke waardigheid’ (Menschenwürde) stuitten. De bezwaren golden niet zozeer de wijziging van het grondwetsartikel zelf, maar vooral de veranderingen in de Strafprozessordnung (StPO) die het afluisteren regelden. Zo vond het Hof dat het afluisterwapen veel te snel voor relatief onbenullige misdrijven ingezet kon worden en scherpte de criteria aan (uitsluitend bij misdrijven waarop vijf jaar cel of meer staat). Verder bepaalde het Hof dat gesprekken tussen nauwe verwanten alleen opgenomen mochten worden als alle betrokkenen ook verdachten waren. Zo niet, dan moest het apparaat uitgezet worden door een ambtenaar.

‘Het Hof heeft het afluisteren op zichzelf goedgekeurd,’ zegt Eberhard Kempf. ‘Maar wel duidelijk beperkt en moeilijker gemaakt. Jammer genoeg zei het niets over het afluisteren van advocaten en andere beroepen met ‘Zeugnisverweigerungsrecht’. Duidelijk was alleen dat gesprekken met de verdediger van de verdachte niet mochten worden afgeluisterd, voor de rest moest de wetgever zelf maar uitmaken wat hij wilde.’

Daarmee kwam de hele zaak weer terug in de Bondsdag en in de lange discussie die daarop volgde zette de SPD na lang aarzelen een grote stap door een afluisterverbod voor alle beroepen met ‘Zeugnisverweigerungsrecht’ af te kondigen, nadat eerst nog grote commotie was ontstaan over een poging het tegenovergestelde door de Bondsdag te krijgen.

‘Voor advocaten geldt nu dat zij niet afgeluis- terd mogen worden zolang ze niet zelf beschuldigd of verdacht worden van een misdrijf,’ zegt

Eberhard Kempf

Eberhard Kempf. ‘Daarbij geldt weer dat de verdenking bijzonder zwaar moet zijn. De toestemming voor het afluisteren van woningen kan niet zonder meer door elke rechter worden gegeven, maar alleen door een rechtergremium van een Landgericht. Dat maakt het al lastig genoeg, maar de regeling is nu ook zo gecompliceerd dat de politie duidelijk alleen in de zwaarste gevallen naar het afluisterinstrument zal grijpen. Er moet namelijk altijd iemand bij zitten om de gesprekken aan te horen en de opdracht geven de registratie te staken of weer te beginnen. Het leidt ertoe dat het middel spaarzaam wordt ingezet. In het jaar voorafgaand aan de uitspraak van het Hof is de Grossen Lauschangriff slechts 36 keer gebruikt, sinds 1998 128 keer. En het heeft nauwelijks tot een groter aantal ophelderingen bijgedragen.’

De Duitse politie kan nauwelijks kantoren van advocaten doorzoeken. ‘Omdat een advocaat nu eenmaal ook de wettelijke plicht heeft te zwijgen over zijn client,’ zegt Kempf, ‘krijgt de politie nauwelijks goedkeuring voor een doorzoeking, tenzij de advocaat ervan verdacht wordt medeplichtig te zijn aan een misdrijf. Maar dat gebeurt zeer weinig. Gelukkig wordt er ook zeer weinig misbruik van gemaakt door de politie, bijvoorbeeld door een advocaat snel van iets te beschuldigen om door zijn dossiers te kunnen graven. Over het algemeen gedraagt de politie zich zeer correct tegenover de advocatuur. Maar het is duidelijk dat een goede wettelijke bescherming daarbij helpt.’

AGENDA

Identiteitsfraude

Het Juridisch Genootschap 's-Hertogenbosch organiseert dinsdag 6 september a.s. een bijeenkomst over identiteitsfraude: mr. A.L. Speijers, officier van justitie en Hoofd van de Afdeling Onderzoek en Expertise van het Functioneel Parket gaat op de verschillende vormen van dit verschijnsel in. Aan de orde komen o.a. bestrij-

ding en beheersing van de toenemende criminaliteit op het gebied van documenten als huwelijksakte en reisdocumenten in combinatie met andere gegevens, ten behoeve van bijvoorbeeld het aannemen van een valse identiteit of het leeghalen van een bankrekening.

De bijeenkomst begint om 20.00 uur en vindt plaats in Hotel Mövenpick, Pettelaarpark 90, 's Hertogenbosch. Aanmelding: uiterlijk 31 augustus a.s. bij mr. R.E. Koopman, secretaris van het genootschap, tel. 0411-675 533, e-mail koopman@bogaertsengroenen.nl

Toestand Mongoolse advocaat in gevangenis kritiek

De Mongoolse advocaat en mensenrechtenverdediger Lodoisambuu Sanjaasuren, die in een afgelegen gevangenis zit wegens het openbaar maken van staatsgeheimen, krijgt geen adequate verzorging voor zijn hartaandoening. De zestigjarige Lodoisambuu werd in oktober 2004 veroordeeld tot anderhalf jaar gevangenisstraf, terwijl hij niets meer deed dan opkomen voor de rechten van zijn cliënt. Hierom beschouwt Amnesty International hem als een gewetensgevangene.

Zijn cliënt, Enkhbat Damiran, werd in mei 2003 ontvoerd uit Frankrijk door Mongoolse inlichtingendienstbeambten. Hoewel geen enkel bewijs werd geproduceerd, werd Damiran verdacht van betrokkenheid bij de moord op een prominente oppositie politicus. Dagenlang heeft de inlichtingendienst hem naar eigen zeggen *incommunicado* gehouden en gemarteld om een bekentenis los te krijgen.

Lodoisambuu zorgde ervoor dat Enkhbat Damiran op televisie over is ervaringen kon vertellen. Zowel Lodoisambuu als zijn cliënt zijn vervolgens veroordeeld voor het publiek maken van staatsgeheimen, tot respectievelijk anderhalf jaar en drie jaar gevangenisstraf. Ook bij het Mongoolse Hooggerechtshof kreeg de advocaat Lodoisambuu nul op het rekest. Toen hij onlangs vanuit de gevangenis een interview aan een krant gaf, dreigden de gevangenisautoriteiten hem over te plaatsen naar een vollere cel met slechtere condities.

Hoewel hij zich nu in een kritieke toestand bevindt, ontvangt hij behalve basismedicatie geen speciale medische zorg voor zijn ernstige hartaandoening. De Mongoolse autoriteiten hebben Amnesty Internation

nal in juni laten weten dat Lodoisambuu adequate medische zorg ontvangt. Volgens zijn familie echter heeft hij zijn arts slechts twee maal kunnen zien, voor het laatst in maart 2005. Sindsdien is hem, ondanks herhaaldelijke verzoeken, toegang tot zijn arts geweigerd.

Stichting Advocaten voor Advocaten roept u op tot het ondersteunen van Lodoisambuu door het schrijven van een brief aan de Mongoolse autoriteiten. Een dergelijke brievenactie voor de Iraanse advocaat Nasser Zarafshan heeft er inmiddels toe geleid dat hij medische verzorging in een ziekenhuis ontvangt. Neem daarom voor adressen en een voorbeeldbrief contact op met mr. Ruth Kok & mr. Jarinde Temminck Tuinstra, info@advocatenvooradvocaten.nl. Of kijk op <http://www.idhae.org/idhae-uk-index2.htm>.

Voor meer informatie over Stichting Advocaten voor Advocaten, zie www.advocatenvooradvocaten.nl, Rek.nrs: ABN 489.938.655, Postbank 433.83.27 (Amsterdam).

de wetenschapper vindt

Leon Heuts

'Hoe vrij kan een burger zijn in een democratie?'

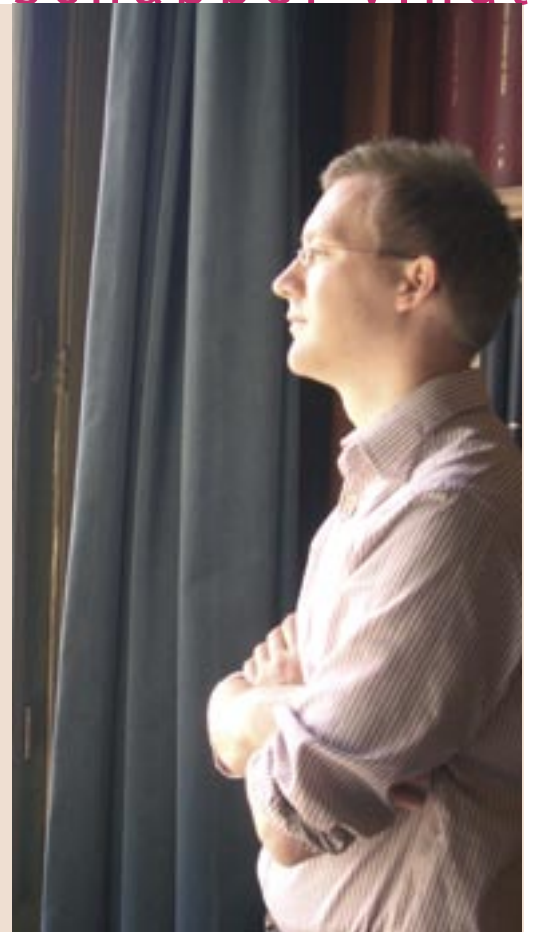
'Iemand moest Josef K. belasterd hebben, want zonder dat hij iets kwaads had gedaan, werd hij op een morgen gearresteerd.' Aldus de eerste zin uit *Het Proces* van Franz Kafka. Het is natuurlijk linke soep om dit boek – waarin hoofdpersoon K. uiteindelijk om voor hem onbekende redenen door het justitieel apparaat ter dood wordt veroordeeld en afgeslacht 'als een hond' – te noemen als het gaat om Nederlandse wetgeving. Maar toch, wie de gevolgen van de Wet bevoegdheden vorderen gegevens bekijkt, die 5 juli zonder stemming door de Eerste Kamer is aangenomen, moet volgens rechtsdeskundigen toch zeer veronturst zijn.

De wet – gebaseerd op voorstellen van de commissie-Mevis – corrupteert de rechtsstaat, aldus de Amsterdamse rechtsdeskundige Egbert Dommering in het e-zine *Netkwesties*. En wie kan daarvan het slachtoffer worden? 'De onverdachte burger', beaamt in het *NRC Handelsblad* Edwin Mac Gillavry, die in Groningen promoveerde op de vraag hoe bedrijven meewerken

aan strafvorderlijke verzoeken van politie. De wet voorziet in ruime mogelijkheden binnen het strafprocesrecht om instellingen te verplichten gegevens te bewaren én desgevraagd te overhandigen aan de politie. Denk aan gegevens over iemands gezondheid, vakantiebestemmingen, lidmaatschappen van sportclubs, gehuurde dvd's en geleende boeken.

'Geen wonder', aldus Anton Ekker, verbonden aan het Amsterdamse Instituut voor informatierecht waar hij promoveert op de grondrechtelijke bescherming van anonieme openbare communicatie, 'dat bibliotheken nu fel protesteren'. Een opsporingsambtenaar kan onder de nieuwe regelgeving veel makkelijker dan voorheen een bibliotheek binnengaan en gegevens van leengedrag opvragen. Wat volgens Ekker toch op zijn minst de vraag oproept of hier niet het grondrecht van ontvangstvrijheid – de vrije toegang tot kennis – onder druk staat.

Toch is Ekkers eerste zorg niet meteen de corruptering van de rechtsstaat. 'Het kan net zo wezenlijk voor de rechtsstaat zijn om met ste-

vige maatregelen terrorisme en criminaliteit te bestrijden, dan om privacy en vrijheid van de

burgers te waarborgen.' Ekker beaamt dat je niets opschiet met *Prinzipienreiterei* over de heilige privacy. 'We moeten durven de discussie aan te gaan over hoe vrij een burger kan zijn in een democratie.' Maar *ga* die discussie dan ook aan, want dat gebeurt nu juist niet – aldus Ekker. Onder het mom van 'het loopt zo'n vaart niet met die privacy', buitelen nieuwe voorstellen, wetwijzigingen, proefballonnetjes et cetera over elkaar heen. Ekker: 'Je moet deze wet zien als een stapje in een proces. Wat hebben we nu al gehad? De identificatieplicht, het preventief fouilleren, het biometrisch paspoort, de bewaarplicht die Donner uitwerkt in voorbereiding op Europese regelgeving, het idee van de Amsterdamse commissaris Welten om een virtuele slotgracht om steden te leggen... Het kan allemaal noodzakelijk zijn, maar we moeten duidelijk antwoord geven op de vraag hoever we de privacy inperken om rechtshandhaving mogelijk te maken. Dát is de discussie, maar die wordt niet eerlijk gevoerd. Je maakt je in deze tijden van terreur niet populair als je het woord privacy laat vallen. Liever wil men laten zien "flink bezig" te zijn.'

Maar wat is nu eigenlijk flink bezig zijn, vraagt Ekker zich af. 'Neem de voorstellen van de commissie-Mevis. Er is daarin veel te weinig nagedacht over de praktische gevolgen. Wat betekent het inderdaad voor bijvoorbeeld bibliotheken dat deze de gegevens van het leengedrag van alle leden moet overhandigen aan

politie? Wat betekent het Europese voorstel voor een bewaarplicht van elektronische gegevens over het gebruik van via e-mail, mobieltjes, internet et cetera? Hoe gaan we dat veilig bewaren? En wie bepaalt of een opsporingsambtenaar met gegronde redenen informatie opvraagt?'

De Nijmeegse hoogleraar Ybo Buruma signaleert dezelfde kloof tussen regelgeving en praktische toepasbaarheid in het NRC: 'De politie maakt ontstellend weinig werk van het bijhouden van de gegevens. Daar hebben ze geen zin in. Maar gegevens verouderen. Iemand hoeft maar een keer te verhuizen en het arrestatieteam valt bij de verkeerde binnen. Er worden virtuele personen opgeslagen. Echte personen evolueren, maar dat wordt niet verwerkt in de databanken. Eerlijk gezegd weet ik niet hoe we deze tovenaarsleerling in bedwang moeten houden.' En dan gebeurt het dus – aldus Ekker – dat iemand om 'flinterdunne aannames' wordt verdacht.

Maar wie of wat riep de tovenaarsleerling in het leven? Is het de dreiging van terreur? Zeker, maar er is meer, beaamt Ekker. Het is ook de verleiding van de nieuwe techniek. 'Technologie heeft ongekende mogelijkheden om mensen in de gaten te houden. Zelfs zonder dat mensen het weten. Wie heeft door dat alle bezochte websites worden geregistreerd? Wie staat stil bij het feit dat een mobieltje om de zoveel tijd een seintje uitzendt zodat in principe

de positie bekend kan zijn? Desondanks kunnen we er niet omheen dat justitie deze controlemogelijkheden altijd zal willen benutten, omdat ze nu eenmaal kunnen worden ingezet bij de handhaving van het recht.'

Dat kan heel lang goed gaan – zo lang de burger niet eens in de gaten heeft dat zijn privé-gegevens kunnen worden gecontroleerd. Hoewel in de praktijk niemand kan ontsnappen aan de schaduwzijden van nieuwe technologie. *Spam*, zoals ongewenste e-mails van bedrijven, is immers – aldus Ekker – het bewijs dat persoonlijke informatie, zoals een e-mailadres in de digitale omgeving vaak voor iedereen kenbaar is.

Maar wat nu als het daarbij blijft, als je bijvoorbeeld nooit doorhebt dat diverse opsporingsinstanties jouw privé-informatie met grote regelmaat tegen het licht houden, is er dan nog een moreel probleem? Ekker: 'Hier speelt het conflict tussen de macht van de overheid versus de autonomie van de burger. Je kunt er niet omheen dat als de overheid haar macht gebruikt om jouw privé-gegevens door te nemen, jouw autonomie wordt ondermijnd – zelfs als je daar geen weet van hebt. Of misschien moet je zelfs zeggen: *juist* als je er geen weet van hebt. Alleen al de mogelijkheid dat een opsporingsbeambte buiten jouw medeweten om, en dus ook oncontroleerbaar, na kan gaan welke boeken jij leest, lijkt me daarvan overtuigend bewijs.'

de wetenschap er vindt

AGENDA

Congres: Het nieuwe aanbesteden

Donderdag 6 oktober 2005 organiseert De Nederlandse Vereniging van Bouwkostendeskundigen (NVBK) het congres 'Het nieuwe aanbesteden' in Sociëteit De Witte aan het Plein in Den Haag. De nieuwe nog vorm te geven wetgeving betreffende aanbesteding staat centraal. Aan de hand van vragen en stellingen en de hieropvolgende discussie, ge-

leid door dagvoorzitter Margriet Vroomans, zal er een nieuwe visie geformuleerd worden op aanbesteding in de bouw. Een visie die ertoe doet en waar de politiek en het ministerie van Economische Zaken niet omheen kunnen. Voor meer informatie zie: www.nvbk.nl

Klimaatverandering en rechtsontwikkeling anno 2005

De Vereniging voor Milieurecht (VMR) organiseert vrijdag 30 september 2005 een studiemiddag over een preadvies van de VMR-werkgroep klimaatverandering en rechtsontwikkeling. Verschillende juridische thema's van klimaatverandering worden besproken. Er wordt aandacht besteed aan internationaalrechtelijke en Europeesrechtelijke ontwikkelingen, waarbij onder meer uitvoerig

wordt stilgestaan bij diverse aspecten van emissiehandel en de internationale variant daarvan (JI en CDM). Bovendien wordt ingegaan op het nationale en internationale waterbeleid in relatie tot de gevolgen van klimaatverandering. Inschrijving uiterlijk 5 september 2005 per e-mail: info@milieurecht.nl of via: www.milieurecht.nl

NLEU

Bestel ze allebei en profiteer van ons speciale aanbod!

De vernieuwde en geactualiseerde editie's van *Integraal Mededingingsrecht NL en EU*

Toegankelijk en transparent door:

- ➔ de vernieuwde gedetailleerde inhoudsopgave;
- ➔ margekopjes;
- ➔ een uitgebreid trefwoordenregister.

Handig omdat:

- ➔ de documenten verwijzingen naar andere regelingen bevatten ziet u direct de samenhang tussen de verschillende regelingen.
- ➔ tijdrovend zoeken behoort met *De Integraal mededingingsrecht* boeken tot het verleden.

Integraal mededingingsrecht NL,

Omvang: 559 pagina's

Prijs: € 37,50

ISBN 90 590 16 130

Auteurs: mr. P.B. Gaasbeek, mr. J. Galjaard, mr. S.A.C.M. Lavrijssen

in deze bundel

- ➔ een complete verzameling van de Nederlandse wet- en regelgeving inzake het mededingingsrecht;
- ➔ de vele beleidsregels van de NMA;
- ➔ de relevante bepalingen van de algemene wet bestuursrecht.

Integraal mededingingsrecht EU,

Omvang: 897 pagina's

Prijs: € 67,-

ISBN 90 590 161 49

Auteurs: mr. P.B. Gaasbeek, mr. J. Galjaard, mr. S.A.C.M. Lavrijssen

in deze bundel

- ➔ de relevante bepalingen uit het EG-Verdrag;
 - ➔ alle verordeningen van de Raad en de Commissie;
 - ➔ de richtsnoeren van de Commissie die van belang zijn voor de toepassing van het Europese mededingingsrecht in de Nederlandse rechtspraak.
- Bijvoorbeeld de opname van Verordening 1/2003 en de zes mededelingen die de Europese Commissie heeft gepubliceerd in verband met het van kracht worden van Verordening 1/2003. En de nieuwe concentratieverordening (Verordening 139/2004) met de daarbij horende richtsnoeren.

Meer informatie over de boeken vindt u op www.Elsevierjuridisch.nl. daar vindt u ook de inhoudsopgaven.

Hierbij bestel ik

ex. van Integraal mededingingsrecht NL à € 37,50

ex. van Integraal mededingingsrecht EU à € 67,-

maal de combinatie NL en EU à € 75,-

Organisatie

Naam m/v

Adres

Postcode

Plaats

Telefoon

Email

Datum handtekening

U kunt deze ingevulde coupon sturen naar:

Elsevier Juridisch, t.a.v. klantenservice,
antwoordnummer 16010. 2501 VE 's Gravenhage
(geen postzegel nodig).

Of faxen naar: **070-4415919**

Reed Business Information bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements) overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen. Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, kunt u dit schriftelijk doorgeven aan:
Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie,
Postbus 808, 7000 AV DOETINCHEM of per e-mail:
adresregistratie@reedbusiness.nl

ELSEVIER Juridisch

Hoe hoger de schans, hoe verder de sprong.

Als jouw carrière een sprong nodig heeft, dan moet je op zoek naar een hogere schans. Met meer mogelijkheden en meer perspectief. Bij een jong en ondernemend advocaten en notarissenkantoor. Holland Van Gijzen Advocaten en Notarissen.

Voor onze vestigingen zijn we op zoek naar:

- **Gevorderd advocaat-stagiair vastgoed en overheidsadvisering (Utrecht)**
- **Advocaat medewerker vastgoed en overheidsadvisering (Utrecht)**
- **Advocaat medewerker ondernemingsrecht (Utrecht)**
- **Advocaat medewerkers ondernemingsrecht/transactiepraktijk (Rotterdam)**
- **Sr. advocaat medewerker ondernemingsrecht (Den Haag)**

Zin in een sprong? Stuur dan je sollicitatie naar Josefine Toor van Holland Van Gijzen Advocaten en Notarissen. Postbus 2295, 3000 CG Rotterdam, tel. (010) 406 50 31 of recruitment@hollandlaw.nl. Voor meer informatie, kijk op www.hollandlaw.nl.

ORDENIEUWS

Nieuwe leverancier Advocatenpas

De Nederlandse Orde van Advocaten stapt in het na-jaar over naar een nieuwe leverancier van de Advocatenpas. Niet langer PinkRocade, maar Sdu-Identification zal de nieuwe pas gaan leveren. De nieuwe Advocatenpas kost € 35 en

is net als de huidige pas drie jaar geldig. De nieuwe pas is leverbaar vanaf begin oktober. Uitgeleverde passen van PinkRocade blijven geldig tot het moment van verloop. *Voor vragen, mail naar info@advocatenorde.nl*

Tegenstrijdige belangen

Els Unger

Het College van Afgevaardigden heeft onlangs besloten tot wijziging van Gedragsregel 7, de regel die advocaten verbiedt tegenstrijdige belangen te behartigen. De wijziging, afgedrukt in de rubriek *Van de Orde* in dit nummer, geldt vanaf 1 september van dit jaar.

Niet gewijzigd is de hoofdregel dat een advocaat geen partijen mag bijstaan met tegenstrijdige belangen. En evenmin dat de advocaat die partijen met parallelle belangen bijstaat, zich geheel moet terugtrekken als een belangenconflict tussen die partijen ontstaat. Ook blijft gelden dat Gedragsregel 7 zich uitstrekt tot alle advocaten binnen eenzelfde samenwerkingsverband. Nieuw is, daarover zo meteen meer, dat het in sommige – strikt gereguleerde – situaties toch geoorloofd kan zijn om tegen een voormalige of bestaande cliënt op te treden.

Het (tijdig) onderkennen van tegenstrijdige belangen is in het digitale tijdperk in het algemeen geen probleem meer. Met een paar muisklikken is te achterhalen of een potentieel nieuwe cliënt een zaak wil beginnen tegen een bestaande of voormalige cliënt van kantoor, of wellicht zelf tegenpartij is in een andere zaak.

Toch neemt het risico van tegenstrijdige belangenbehartiging toe. Niet zozeer door kantoorfusies, want daarbij worden belangenconflicten veelal minutieus gedetecteerd en opgelost. Wel risicoverhogend is het toegenomen ‘hoppen’ door cliënten, waarbij de huisadvocaat heeft plaatsgemaakt voor dienstverlening door verschillende kantoren op onderscheiden rechtsgebieden. Ook de calculerende cliënt, die om te voorkomen dat een bepaald kantoor tegen hem gaat optreden aan een – argeloze – medewerker van dat kantoor een advies vraagt, is geen uniek fenomeen meer.

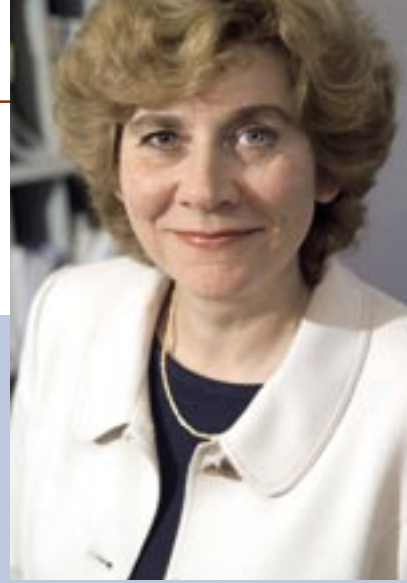
Schaalvergroting, specialisatie en marktconcentratie leiden ertoe dat cliënten, vaker dan voorheen, een bepaalde zaak willen onderbrengen bij een kantoor dat op een ander rechtsgebied mogelijk hun tegenpartij bijstaat. Daar bestaat geen bezwaar tegen, mits zeker is dat het om verschillende kwesties gaat en de advocaat die tegen zijn (voormalige) cliënt optreedt niet over relevante vertrouwelijke informatie van die cliënt beschikt. Bovendien dient het optreden in een andere zaak tegen de eigen cliënt achterwege te blijven, indien die cliënt daar redelijke bezwaren tegen heeft. Dit alles is geregeld in de nieuwe leden 4 en 5 van Gedragsregel 7.

Nieuw is ook de regel van *informed consent*. De advocaat mag optreden tegen een (voormalig) cliënt mits deze, na behoorlijk te zijn geïnformeerd, vooraf instemt met dat optreden. Daarmee wordt ook bedoeld optreden in de adviessfeer.

Ondanks, of misschien wel dankzij, deze verruiming blijft waakzaamheid geboden. Het hebben van meerdere loyaliteiten kan vroeg of laat tot problemen leiden. De bekende casus van de ondernemingsadvocaat die, goed bevriend met de directeur, bij diens ontslag tegen de onderneming opkomt, blijft opduiken in het tuchtrecht. Hetzelfde geldt voor de advocaat van beide echtelieden die niet tijdig ziet dat hun belangen in de echtscheidingszaak gaan divergeren.

Leest u de nieuwe Gedragsregel en de toelichting. Als u met tegenstrijdige belangen te maken krijgt, dan moet de alarmbel gaan rinkelen, ongeacht de uiteindelijke uitkomst van de te maken afwegingen.

Hoppend of calculerende, de cliënt verdient duidelijkheid. Dáár is niets tegenstrijdigs aan.

85e jaargang – 12 augustus 2005 – nr. 11
Verschijnt elke drie weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv.

De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. B.J. Th. Bouma
mr. drs. G.C. van Daal
mr. Y. van Gemerden
mr. A. Groenewoud
dr. L. Hesselink
mr. P.T.C. van Kampen
mr. P.F.F. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. A.P. Ploeger
mr. L.H. Rammelo
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Uitgever a.i.

drs. Lucinda Jones

Eindredactie

Linus Hesselink

Bureauredactie

Charlotte Helmer

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46,
Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Digitaal archief Advocatenblad

www.advocatenorde.nl, voor houders van het (gratis) Balliencertificaat

Orde van de dag

Gratis abonneren op de wekelijkse nieuwsbrief voor advocaten? Stuur een e-mail naar enova@reedbusiness.nl met als onderwerp Inschrijven Orde van de dag.

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Vormgeving

VILLA Y, Andre Kluijssen
Unit-1, Dimitry de Bruin

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Steekterweg 80 G, 2407 BH Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460, fax 0172-233017
e-mail: bdmbv@euronet.nl
Advertentierieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 2,05 per mm
bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 12: 19 augustus 2005
afl. 13: 2 september 2005

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de-Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 150 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information klantenservice verzorgt de abonnementadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8,50

Reed Business Information bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnementen)-overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen.
Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

ISSN 0165-1331

Kroniek pensioenrecht 2004-2005 (II)

Mr. R. Achttienribbe,
mr. B.J. Bodewes,
mr. A.W. Cramer en
mr. W.P.M. Thijssen¹

In dit nummer het tweede deel van de nieuwe Kroniek pensioenrecht, het vorige deel verscheen in nr. 2005-10. De kroniek beslaat de belangrijkste ontwikkelingen in het pensioenrecht in 2004-2005. Aan het eind van dit deel de regelgeving.

INHOUD

DEEL I

AANSPRAKELIJKHEID VOOR UITVOERING PENSIOENREGELINGEN

EVENREDIGE OPBOUW EN (AF)FINANCIERING VAN PENSIOEN/ AFKOOP(VERBOD)

- Affinancieringsverplichting rust op werkgever?
- Hoogte affinancieringsverplichting
- Affinancieringsverplichting onderdeel van ontbindingsvergoeding?

OVERGANG ONDERNEMING

TOESLAGVERLENING

HERSTEL VAN ADMINISTRatieve FOUTEN

RECHTSKARAKTER EN UITLEG VAN PENSIOENTOEZEGGING

- Concretiseren van de pensioentoezegging
- VUT versus pensioen
- Uitleg pensioenreglement

DEEL II

GELIJKE BEHANDELING

- Gelijke behandeling/Arbeidsovereenkomst voor bepaalde-onbepaalde tijd
- Gelijke behandeling/Arbeidsduur (voltijd/deeltijd)
- Gelijke behandeling/Mannen en vrouwen
- Gelijke behandeling/Leefijdscriminatie/Ontbinding arbeidsovereenkomst in verband met pensionering
- Gelijke behandeling/Leefijdscriminatie/Pensioensystemen

ECHTSCHIEDING

- Pensioenverevening
- Pensioenverrekening

PENSIOENFONDSEN EN HUN WERKINGSSFEER

- Werkingssfeer verplicht gestelde pensioenfondsen/Vrijstellingsbeleid
- Bedrijfstakpensioenfondsen als inhoudingsplichtige
- Uitzendkrachten
- Vergoeding actuariel voordeel en nadeel
- Buitenwettelijke inspraak ondernemingsraad bij besluitvorming van een ondernemingspensioenfonds
- Restitutie en premiekorting

VRIJWILLIG VERVROEGDE UITTREDDING (VUT)

- Werkingssfeer en reikwijdte VUT-CAO/Vrijstelling
- VUT-breuk

PROCESRECHT

REGELGEVING

Allelei vormen van
onderscheid moeten uit de
wet- en regelgeving...
... en dat maakt het
keel ingewikkelder...

Vroeger had je fascistten,
homoos, wijven, negers,
geiteneukers en
burgermannetjes - en nu
alleen nog maar eh...
mensen! Ik ben het
spoor
vol-ko-men
bijster.

GELIJKE BEHANDELING

Gelijke behandeling is een onderwerp dat binnen het pensioenrecht in 2004-2005 volop in beweging is geweest en steeds ingewikkelder eisen aan pensioenregelingen stelt. In 2004 verscheen van de hand van Schols-Van Oppen en H. de Lange een uitgave onder de titel 'Verboden onderscheid in pensioenregelingen' (Sdu Uitgevers) waarin het onderwerp uitvoerig wordt behandeld.

Gelijke behandeling/Arbeidsovereenkomst voor bepaalde-onbepaalde tijd

Een wachttijd in een pensioenregeling houdt in dat een werknemer pas gaat deelnemen aan een pensioenregeling, indien zijn dienstverband een bepaalde tijd, bijvoorbeeld een jaar, heeft geduurd. De vraag in dit verband is of een werkgever of een pensioenverzekeraar die een wachttijd hanteert, indirect onderscheid naar de duur van de arbeidsovereenkomst maakt. De CGB oordeelde in 2004 in meerdere uitspraken over deze kwestie.

In twee uitspraken van de CGB van 1 maart 2004, PJ 2004/60 en PJ 2004/61, verzocht een werknemer een oordeel ten aanzien van zijn werkgever respectievelijk de betrokken verzekeraar. De werknemer was het niet eens met het feit dat in het voor hem

geldende pensioenreglement een wachttijd van een jaar was opgenomen. Ten aanzien van de werkgever oordeelde de CGB dat de werkgever in strijd handelde met het verbod van art. 7:649 BW. In dat artikel is bepaald dat het maken van onderscheid tussen werknemers in de arbeidsvoorwaarden op grond van het al dan niet tijdelijke karakter van de arbeidsovereenkomst verboden is, tenzij voor dat onderscheid een objectieve rechtvaardigingsgrond bestaat. De CGB oordeelde dat het argument van de werkgever om een wachttijd te hanteren, te weten het willen voorkomen van de opbouw van marginale pensioenen, een onvoldoende zwaarwegend en legitiem doel is, waardoor het gemaakte onderscheid niet objectief gerechtvaardigd werd geacht. Ook ten aanzien van de verzekeraar oordeelde de CGB dat deze verboden onderscheid maakte. De CGB oordeelde met een beroep op artikel II van de Uitvoerings-

wet EU-richtlijn 1999/70/EG (Raamovereenkomst door het EVV, de UNICE en het CEEP inzake arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd) (Staatsblad 2002, 560) dat op een pensioenuitvoerder een verplichting rust om zorg te dragen dat een pensioenreglement geen discriminatoire elementen bevat. De verzekeraar had zich in het voorliggende geval naar het oordeel van de CGB onvoldoende ingespannen om aan die zorgplicht te voldoen en handelde daardoor in strijd met de gelijkebehandelingswetgeving.

In CGB 1 juli 2004, PJ 2004/118 oordeelde de CGB dat een werkgever verboden onderscheid op grond van het tijdelijke karakter van de arbeidsovereenkomst maakte (art. 7:649 BW) door Poolse werknemers, die waren aangetrokken om piekperiodes op te vangen, uit te sluiten van de pensioenregeling.

Van een wachttijd in een pensioenreglement die naar het oordeel van de CGB wél objectief

dat is met alle respect een
droevig dure regel: ik ben meer tijd
kwijt geweest met de pensioenadministratie van
mevrouw de staatssecretaris, dan zij destijds
staatssecretaris is geweest...

1 De auteurs zijn werkzaam bij Thijssen Pensioen Advocaten in Amstelveen, mr. Achttien-ribbe als pensioenjurist, de overige auteurs als advocaat. In deze kroniek worden ook rechterlijke uitspraken behandeld waarbij het kantoor was betrokken. Daarbij is uiterste terughoudendheid betracht. In de tekst is aangegeven welke zaken het betreft.

da zonne Pool gaekoper is,
da'k dan de asperges optijd
uit de grond heb en dak
daarna z'n pensioenadmine-
stratie ga zittc doen voor

twice weke
werrek —
ik wit
geeneens
waar of die
wóónk...

gerechtvaardigd was en dus geen verboden onderscheid opleverde, was sprake in CGB 21 juni 2004, *PJ 2004/117*. Ook het uitsluiten van de pensioenregeling van bepaalde categorieën van werknemers bleek in die zaak gerechtvaardigd. Het ging in dit oordeel om een beschikbare-premierregeling waarbij de deelnemers de volledige premie dienden te betalen. De wachttijd werd ingevoerd met het doel te voorkomen dat werknemers met een kort dienstverband met de volledig door hen zelf te bepalen premie niet of nauwelijks pensioenaanspraken zouden opbouwen. Tevens werd beoogd onevenredig zware administratieve en financiële lasten voor de werkgever en diens verzekeraar te voorkomen. De CGB benadrukte dat haar oordeel sterk samenhang met de specifieke omstandigheden van het geval. Van belang voor de praktijk is te constateren dat het nog wel is toegestaan aan de ene objectief omschreven groep werknemers wél een pensioenregeling toe te zeggen, maar aan een andere objectief omschreven groep niet of een andere pensioenregeling, mits geen sprake is van direct of indirect, niet objectief gerechtvaardigd, onderscheid.

Ook een pensioenregeling waarin de werkgeversbijdrage oploopt naarmate men langer in dienst is, levert naar het oordeel van de CGB verboden onderscheid op grond van de duur van de arbeidsovereenkomst op (CBG 29 oktober 2004, *PJ 2005/54*).

Gelijke behandeling/Arbeidsduur (voltijd/deeltijd)

Verkeersvliegers van een luchtvaartmaatschappij hebben vanaf de leeftijd van 48 jaar de mogelijkheid deeltijd te gaan werken op basis van 80%. De pensioenleeftijd schuift in dat geval met maximaal 2 jaar op, van 56 naar 58 jaar. Voor een verkeersvlieger die er voor kiest op basis van een voltijd dienstverband te blijven werken, blijft de pensioenleeftijd 56 jaar. In Hof Amsterdam 18 december 2003, *JAR 2003/26* stond de verplichte pensionering bij 56 jaar niet ter discussie, maar kreeg het Hof te oordelen over de vraag of het hanteren van de zojuist genoemde verschillende pensioenleeftijden verboden onderscheid naar arbeidsduur inhield (art. 7:648 BW). Het Hof overwoog dat de beloning van een verkeersvlieger die in deeltijd werkte en van een verkeersvlieger die voltijd werkte, per saldo aan elkaar gelijk was en dat de afbouwregeling in feite neerkomt op flexibilisering van de pensioenleeftijd van 56. Voorzover sprake zou kunnen zijn van leeftijdsdiscriminatie, was deze naar het oordeel van het Hof objectief gerechtvaardigd omdat de afbouwregeling een legitiem en proportioneel middel was om de doorstroming van jongere in plaats van oudere werknemers te bevorderen. Nu elke vlieger er zelf voor kan kiezen al dan niet deel te nemen in de afbouwregeling, was naar het oordeel van Hof geen sprake van ongelijke behandeling terzake de pensioenleeftijd. De uitspraak is ook van praktisch belang voor werkgevers die een meer gebruikelijke pensioenleeftijd hanteren. Aangenomen kan worden dat ook in die situatie een vergelijkbare afbouwregeling mag worden getroffen.

In een zaak waarin de Rechtbank Den Haag op 6 juli 2004 (*PJ 2005/4*) oordeelde was aan de orde dat iemand die werkzaam was als oproepkracht op basis van een nulurencontract en als gevolg daarvan geen vast basisinkomen had, niet kon worden uitgesloten van deelneming in de regeling.

Gelijke behandeling/Mannen en vrouwen

In pensioenreglementen is regelmatig vastgelegd dat het nabestaandenpensioen wordt

gekort indien tussen partners een groot leeftijdsverschil bestaat (ook wel aangeduid als korting wegens groot leeftijdsverschil). De CGB heeft deze korting in verschillende oordelen als verboden onderscheid naar geslacht gekwalificeerd (onder meer in: CGB 13 maart 2001, Oordeel 2001-24, *PJ 2001/48*; CGB 28 maart 2002, Oordeel 2002-36, *PJ 2002/79*; CGB 14 december 2000, Oordeel 2000-89, *PJ 2001/47*; CGB 8 mei 2003, Oordeel 2003-59, *PJ 2003/102*; CGB 19 mei 2003, Oordeel 2003-60, *PJ 2003/103*). Op basis van cijfers uit een onderzoek van de CGB, stelde de Kantonrechter Heerlen in een vonnis van 24 maart 2004, *PJ 2004/86* vast dat in het berecht geval met name vrouwelijke werknemers werden getroffen door deze korting en dat daarom sprake was van (indirect) onderscheid naar geslacht. De namens het aangesproken pensioenfonds aangevoerde rechtvaardigingsgronden, te weten het voorkomen van sterfbedhuwelijken en het stellen van grenzen aan de solidariteit (tussen deelnemers met een partner die minder in leeftijd van de deelnemers verschilt en deelnemers met een partner met groot leeftijdsverschil) door het hanteren van een doorsneepremie, mochten niet baten.

In afwijking van het hiervoor genoemde oordeel 2003-59 en in tegenstelling tot zijn ambtsgehoort in Heerlen, oordeelde de Kantonrechter Amsterdam in een vonnis van 16 juni 2004, *PJ 2004, 112* dat het gebruik van een kortingsbepaling door het betreffende pensioenfonds objectief gerechtvaardigd was. Het pensioenfonds had ook hier ter rechtvaardiging van de kortingsbepaling een beroep gedaan op het tegengaan van sterfbedhuwelijken en op de noodzakelijke begrenzing van de solidariteit en dat verweer vond bij deze kantonrechter wél ingang. Opvallend was dat de Kantonrechter naliel te toetsen of de gestelde doelen via alternatieve middelen waren te bereiken. De vaste jurisprudentie die inhoudt dat de verplichting tot gelijke behandeling op grond van geslacht wat betreft de opbouw van pensioenaanspraken terugwerkt tot 17 mei 1990, wordt nog eens expliciet herhaald in CGB 17 december 2004, Oordeel 2004-163, *PJ 2005/19*. In deze zaak kreeg de CGB te oordelen over de vraag of het korten van een nabestaandenpensioen

met 30% vanwege het leeftijdsverschil dat bestond tussen de weduwe en haar overleden echtgenoot in strijd was met gelijkebehandelingswetgeving. Verzoekster stelde dat de korting op haar nabestaandenpensioen ongerechtvaardigd indirect onderscheid op grond van geslacht opleverde. De CGB besloot echter ambtshalve ook te oordelen over eventuele strijdigheid met de Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij de arbeid, de WGBLA, die in werking is getreden op 1 mei 2004. Ten aanzien van het beroep van verzoekster op het ongerechtvaardigd indirect onderscheid op grond van geslacht, oordeelde de CGB dat verzoekster niet-ontvankelijk was. Ten aanzien van de WGBLA oordeelde de CGB eveneens dat verzoekster niet-ontvankelijk was, omdat de WGBLA op 1 mei 2004 in werking is getreden, de betreffende pensioenrechten voor deze datum waren opgebouwd en de WGBLA geen terugwerkende kracht kent.

In een reeks oordelen in 2004 waaronder CBG 30 maart 2004, Oordeel 2004-34, PJ 2004/62 (zie tevens de aantekening hierop PJ 2004/75), heeft de CGB het hanteren van een zogeheten kostwinnersfranchise veroordeeld wegens ongelijke behandeling op grond van geslacht. Pensioenopbouw wordt in het algemeen niet toegekend over het gehele salaris, aangezien rekening wordt gehouden met een AOW-uitkering. Hiertoe wordt een aftrek gehanteerd, de franchise. De kostwinnersfranchise is gebaseerd op een AOW-uitkering van twee gehuwden, dus 100%. Verzoeksters stelden dat de pensioenen van tweeverdieners tweemaal worden vermindert met de kostwinnersfranchise, gebaseerd op het tweevoud van de AOW-uitkering voor gehuwden, terwijl zij vanaf het bereiken van de leeftijd van 65 jaar ieder slechts één AOW-uitkering (van slechts 50%) ontvangen, zodat dit ongelijke behandeling oplevert. De CGB heeft geoordeeld dat door toepassing van de kostwinnersfranchise een pensioenhiat ontstaat ten nadele van de werknemers, ook wel het 'tweeverdienersgat' genoemd en dat daarom sprake is van indirect onderscheid op grond van geslacht. De CGB heeft dit onderscheid niet gerechtvaardigd geacht. Het doel van de toepassing van de franchise is de pensioenopbouw te laten aansluiten om

ik laat me niet
zomaar ontslaan! En
dus kan de baas óók
niet met pensioen...

aan te sluiten bij de AOW-uitkering die vanaf het bereiken van de 65-jarige leeftijd wordt ontvangen. Dat doel is op zich legitiem, maar wordt als middel niet geschikt geacht. De AOW-uitkering is gedifferentieerd naar leefvorm (gehuwd/samenwonend of alleenwonend) en sluit daarom veelal, zoals ook in deze gevallen, niet aan bij de gehanteerde kostwinnersfranchise. Klaagsters waren hierdoor niet in staat een adequaat pensioen op te bouwen.

Gelijke behandeling/Leefijdscriminatie/Ontbinding arbeidsovereenkomst in verband met pensionering

In het pensioenrecht eindigt het dienstverband van rechtswege bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd zonder dat opzegging of ontbinding van de arbeidsovereenkomst noodzakelijk is. Dit is de zogeheten 'pensioenregel'. In het algemeen is de leeftijd van 65 jaar een maatschappelijk aanvaardbare leeftijd waarop het dienstverband automatisch eindigt. Ontslag wegens het bereiken van een pensioengerechtigde leeftijd die ligt vóór het bereiken van de 65-jarige leeftijd, is verboden op grond van het verbod tot leeftijdsdiscriminatie, tenzij objectieve rechtvaardigingsgronden aanwezig zijn. Een

regeling die leidt tot leeftijdsdiscriminatie is objectief gerechtvaardigd indien de regeling legitiem, doelmatig en proportioneel is. De WGBLA kent een overgangsmaatregel, inhoudende dat het verbod op onderscheid naar leeftijd tot 2 december 2006 niet van toepassing is op een ontslag in verband met het bereiken van een leeftijd lager dan de AOW-gerechtigde leeftijd.

Het Hof Amsterdam oordeelde op 4 december 2003 (PJ 2004/36) dat het gerechtvaardigd was dat een werkgever een werknemer op de leeftijd van 62 jaar verplichtte met pensioen te gaan, omdat voor deze vorm van onderscheid naar leeftijd sprake was van objectieve rechtvaardiging. Het Hof toetste aan de hand van een viertal criteria waarop door de partijen in de procedure een beroep was gedaan. Deze criteria waren de volgende:

- geniet het gemaakte onderscheid een groot maatschappelijk draagvlak;
- sluit het gemaakte onderscheid aan bij de socialeverzekeringswetgeving;
- bevordert het gemaakte onderscheid de doorstroming van jongere werknemers; en
- wordt het verlies aan arbeidsinkomen dat het gevolg is van de maatregel voldoende gecompenseerd?

Het Hof verwees tevens naar de hiervoor genoemde overgangsmaatregel in de WGBLA.

In een arrest van het Hof Arnhem van 19 oktober 2004 (JAR 2004, 272) oordeelde het Hof eveneens over een pensioenontslag op 62-jarige leeftijd. De werkgever wilde een werknemer ontslaan bij het bereiken van de leeftijd van 62 jaar, de datum waarop de werknemer met vervroegd pensioen kon gaan. De werknemer had zijn werkgever meegedeeld dat hij om financiële redenen wilde doorwerken na het bereiken van de 62-jarige leeftijd. De werkgever ging hier niet mee akkoord, daar de functie van de werknemer door een reorganisatie was komen te vervallen. De werknemer vorderde in kort geding dat de werkgever zou meewerken aan het uitstellen van het vroegpensioen. De Kantonrechter liet het argument van de werkgever met betrekking tot de reorganisatie buiten beschouwing en oordeelde voorts dat sprake was van

verboden onderscheid naar leeftijd. In hoger beroep kwam het Hof Arnhem (overigens op andere gronden) tot eenzelfde oordeel. Onder verwijzing naar de wetshistorie van de overgangsmaatregel dat tot 2 december 2006 een vervroegd pensioenontslag niet gerechtvaardigd hoeft te worden, oordeelde het Hof dat de werknemer desondanks niet op 62-jarige leeftijd mocht worden ontslagen. Het Hof Arnhem leidde uit de wetshistorie af dat de overgangsmaatregel niet geldt voor bepalingen over pensioenontslag die na 1 mei 2004 (de datum van inwerkingtreding van de WGBLA) worden overeengekomen. In het berechte geval was de betwiste bepaling over pensioenontslag opgenomen in een CAO die dateerde van 1 juli 2004. Dat was de reden voor het Hof om te oordelen dat deze bepaling nietig was.

De Hoge Raad oordeelde in een arrest van 8 oktober 2004 (*PJ 2004/124*) dat het gedwongen ontslag van piloten bij het bereiken van de leeftijd van 56 jaar geen verboden onderscheid opleverde omdat in die situatie voldoende rechtvaardigingsgronden voor pensioenontslag aanwezig waren.

Op 28 augustus 2004 heeft de Kantonrechter Rotterdam een opmerkelijk vonnis gewezen (*PJ 2004/25*) waarin aan een 63-jarige werknemster, te weten een advocaat-medewerkster, een vergoeding voor inkomensschade is toegekend tot aan de leeftijd van 67 jaar. Het opmerkelijke in de door de Kantonrechter berechte zaak is dat de inkomensderving niet tot aan de pensioengerechtigde leeftijd werd berekend (65 jaar) maar tot aan de 67-jarige leeftijd. De werknemster stelde dat zij feitelijk gedwongen was haar werkzaamheden te beëindigen terwijl zij haar werk (om financiële redenen) tot na haar 65-ste door wilde zetten. Desondanks blijft deze uitspraak opmerkelijk. Het praktisch belang van de uitspraak is hierin gelegen dat een werkgever zich moet realiseren dat hij niet zonder meer kan aannemen dat de arbeidsovereenkomst met zijn werknemer bij bedrijfsbeëindiging van rechtswege eindigt indien de werknemer de leeftijd van 65 jaar nog niet heeft bereikt. Een gelijksoortig oordeel werd gegeven door het Hof Leeuwarden op 14 juli 2004 (*PJ 2005/13*). Bedrijfsbeëindiging bij het bereiken van de 65-ste

jarige leeftijd is toegestaan, maar dit neemt volgens de rechter niet weg dat het daardoor gerealiseerde ontslag van de werknemer in de gegeven omstandigheden kennelijk onredelijk is.

Gelijke behandeling/Leefijdscriminatie/Pensioensystemen

In 2004 en 2005 heeft de CGB een aantal uitspraken gedaan in verband met leeftijdsdiscriminatie in relatie tot pensioensystemen.

Op 17 mei 2004 (*PJ 2004/88* en *PJ 2004/89*) en op 13 augustus 2004 (*PJ 2004/120*) oordeelde de CGB over de vraag of bepaalde vormen van beschikbare-premieregelingen strijd opleveren met het verbod op onderscheid naar leeftijd. De CGB oordeelde in de als eerste aangehaalde uitspraak dat de naar leeftijd gedifferentieerde werknemersbijdrage voor de pensioenopbouw van de werknemer in strijd is met het verbod onderscheid te maken op grond van leeftijd bij arbeid. De werknemersbijdrage die een percentage uitmaakt van de, met de leeftijd stijgende, totale premie, evenals de premie die de werknemer vrijwillig mag betalen om de pensioenpremie tot 100% aan te vullen van de met de leeftijd oplopende fiscale premie staffel, zijn volgens de CGB in strijd met de WGBLA. Volgens de CGB is de uitzondering uit artikel 8 WGBLA niet van toepassing voor de werknemerspremie en was er voorts geen rechtvaardigingsgrond aanwezig. De werkgeverspremie mocht volgens de CGB wel cohortsgewijs met de leeftijd stijgen.

In de als tweede aangehaalde uitspraak heeft de CGB opnieuw geoordeeld over de vraag of bepaalde beschikbare-premieregelingen strijd opleveren met het verbod op onderscheid naar leeftijd. Een verzekeringsmaatschappij had vier vragen hieromtrent geformuleerd. Over twee vragen had de CGB reeds een oordeel gegeven (*PJ 2004/102*). Op de twee andere vragen heeft de CGB haar oordeel aangehouden en heeft de CGB zich middels een rapport van Lutjens (te vinden in *PJ 2005/37* en *PJ 2005/38*) laten adviseren over vragen met betrekking tot staffels in beschikbare-premieregelingen en de WGBLA. Gemakshalve wordt voor een heldere behandeling van deze vragen verwezen naar de noot van Langemeijer bij *PJ 2004/120*.

Een gemitigeerde eindloonregeling (een eindloonregeling waarin is bepaald dat vanaf een bepaalde leeftijd in geval van verhoging van de pensioengrondslag geen backservice-aanspraken worden toegekend) is naar het oordeel van de CGB in strijd met de WGBLA wegens leeftijdsdiscriminatie. Dit oordeel werd gegeven in de uitspraak van de CGB van 4 mei 2004, *PJ 2004/76*. In het oordeel van de CGB 28 september 2004 (Oordeel 2004-122, *PJ 2004/150*) oordeelde de CGB eveneens dat een gemitigeerde eindloonregeling in strijd is met de WGBLA. De rechtvaardigingsgronden die worden aangevoerd (het voorkomen van pensioenlasten en pensioenpromoties) acht de CGB legitiem en geschikt, maar niet noodzakelijk. Volgens de CGB zijn er verschillende – niet-discriminerende – alternatieven voorhanden. Hierbij tekent de CGB aan dat financieel-economische argumenten alleen dan een rechtvaardiging kunnen zijn om niet voor één van de alternatieven te kiezen wanneer de kosten dermate hoog zijn, dat er geen evenredige verhouding meer is tussen baten en lasten.

Indien de hiervoor genoemde uitspraken van de CGB door de burgerlijke rechter zullen worden gevolgd, zullen vele pensioenregelingen moeten worden aangepast.

ECHTSCHIEDING

In geval van beëindiging van een huwelijk door inschrijving van de echtscheiding of de ontbinding na scheiding van tafel en bed, dient het zogenaamde bijzonder nabestaandenpensioen te worden afgesplitst (art. 8a PSW en art. 9a Regelen PSW). In geval van een inschrijving van scheiding van tafel en bed of een echtscheiding op of na 27 november 1981, maar vóór 1 mei 1995, diende in het kader van de verdeling van de eventuele voorheen bestaande, ontbonden huwelijksgoederengemeenschap, de waarde van opgebouwde pensioenaanspraken van de (ex-)partners te worden verdeeld op basis van de regels van het Boon/Van Loon-arrest (HR 27 november 1981, NJ 1982, 503). In geval van inschrijving van scheiding van tafel en bed of echtscheiding op of na 1 mei 1995 dient het tijdens het huwelijk opgebouwde ouderdomspensioen te worden verevend op grond van de Wet verevening pensioenrech-

ten bij scheiding (Wet VPS). In de periode 2004-2005 is op dit terrein voor de praktijk belangrijke jurisprudentie geweest die hierna zal worden behandeld.

Overigens geldt, op basis van de bijzondere overgangsbepaling van artikel 12 Wet VPS met betrekking tot scheidingen ingeschreven vóór 27 november 1981, dat indien aan bepaalde voorwaarden is voldaan, eveneens recht bestaat op (beperkte) verevening. Over deze regeling werd bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) een klacht tegen Nederland ingediend, op grond van veronderstelde strijdigheid van artikel 12 Wet VPS met artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en artikel 1 van het eerste protocol bij het EVRM en artikel 5 van protocol nummer 7 bij het EVRM (EHRM 16 december 2003, *PJ* 2004/147). Het EHRM verklaarde de klacht niet-ontvankelijk, onder meer omdat vóór 27 november 1981 geen recht op verevening bestond en derhalve geen eigendom ('possession') in de zin van artikel 1 van het eerste protocol bij het EVRM, zodat van een verboden onderscheid op grond van artikel 14 EVRM evenmin sprake kon zijn.

Pensioenverevening

In HR 12 maart 2004, *PJ* 2004/63 speelde de volgende situatie: een vennootschap had een pensioentoezegging gedaan aan een werknemer die tevens grootaandeelhouder van de vennootschap was, en voerde deze toezegging in eigen beheer uit. De vennootschap was echter 'al een aantal jaren doende is om haar vermogen weg te maken, had althans structureel te weinig zorg besteed aan de dekking van de benodigde pensioenreservering'. In die situatie vorderde de gewezen echtgenoot van de werknemer met succes van de vennootschap om voldoende kapitaal af te zonderen ter dekking van het uit hoofde van de Wet VPS aan de gewezen echtgenoot toekomende recht op uitbetaling van ouderdomspensioen en ter dekking van het uit hoofde van de Regelen PSW aan die echtgenoot toekomende recht op bijzonder nabestaandenpensioen. Zelfs kan onder omstandigheden met succes op grond van de redelijkheid en billijkheid van de vennootschap worden gevorderd dit kapitaal te beta-

len aan een door de gewezen echtgenoot aan te wijzen erkende levensverzekeraar.

De Rechtbank Maastricht kreeg in 2004 te oordelen over de vraag of een bepaald invaliditeitspensioen, dat volgens het relevante pensioenreglement ook na het bereiken van de 65-jarige leeftijd wordt uitgekeerd, dient te worden aangemerkt als 'herberekend invaliditeitspensioen' in de zin van artikel 1, lid 2, sub c Wet VPS (Rechtbank Maastricht 1 december 2004, *PJ* 2005/23). De Rechtbank beantwoordde deze vraag, onder verwijzing naar de strekking van HR 22 juni 1990, *NJ* 1991, 760, bevestigend, omdat aangenomen moet worden dat het na het 65-ste levensjaar te ontvangen invaliditeitspensioen de functie vervult van ouderdomspensioen. De consequentie was dat het vanaf het bereiken van de 65-jarige leeftijd te ontvangen invaliditeitspensioen diende te worden verevend op basis van de Wet VPS.

PENSIOENVERREKENING

In HR 3 oktober 2004, *PJ* 2004/77 oordeelde de Hoge Raad dat in geval van een scheiding waarop het zogenaamde Boon/Van Loon-regime van toepassing is, het recht op verrekening van de tot verrekening gerechtigde echtgenoot eindigt bij het overlijden van de pensioengerechtigde echtgenoot. Dat is in het licht van het Boon/Van Loon-arrest en vanuit praktisch oogpunt weinig verrassend.

PENSIOENFONDSEN EN HUN WERKINGSFEEER

Werkingsfeerperikelen hielden ook in 2004-2005 de gemoederen bezig. Het beeld is meestal dat werkgevers zich niet voor hun gehele personeel of een gedeelte daarvan bij een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds wensen aan te sluiten, om een eigen pensioenregeling in het leven te kunnen roepen en in stand te houden. In één uitspraak stond de positie van een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds als inhoudingsplichtige centraal. Ook kwam de reikwijdte van buitenwettelijke instemmingsrechten gegeven aan organen buiten een pensioenfonds aan de orde.

WERKINGSFEEER VERPLICHT GESTELDE PENSIOENFONDSEN / VRIJSTELLINGSBELEID

Op grond van de Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds 2000 (de Wet Bpf 2000) kan de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds voor één of meer bepaalde groepen van personen verplicht stellen (art. 2, lid 1 Wet Bpf 2000). Uit het besluit dat de minister terzake neemt (de verplichtstellingsbeschikking), blijkt welke groepen van personen onder de verplichtstelling vallen, met andere woorden wat de werkingssfeer van het besluit is.

Indien een bepaalde groep werknemers onder de werkingssfeer van een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds valt en dientengevolge verplicht is tot deelneming in een bepaald bedrijfstakpensioenfonds, kan of dient het betreffende bedrijfstakpensioenfonds in bepaalde situaties op verzoek vrijstelling van die verplichting te verlenen. Een en ander is geregeld in het op artikel 13 van de Wet Bpf 2000 gebaseerde Vrijstellingsbesluit Wet Bpf 2000 (Besluit van 21 december 2002, *Stb.* 2000, 633).

In Rechtbank Rotterdam 24 september 2003 (*PJ* 2004/21) was een beveiligingsbedrijf verplicht tot deelneming in twee verschillende bedrijfstakpensioenfonds, omdat het bedrijf onder de werkingssferen van twee verschillende bedrijfstakpensioenfonds viel. Het bedrijf verzocht één van de betrokken bedrijfstakpensioenfonds vrijstelling te verlenen. Dat bedrijfstakpensioenfonds weigerde met een beroep op de solidariteit binnen de bedrijfstak en op grond van het argument dat het beveiligingsbedrijf haar activiteiten over twee verschillende BV's zou kunnen verdelen om de werknemers van de ene BV te laten deelnemen in het ene bedrijfstakpensioenfonds en de werknemers van de andere BV te laten deelnemen in het andere bedrijfstakpensioenfonds. De Rechtbank oordeelde dat het bedrijfstakpensioenfonds gebruik had moeten maken van de discretionaire bevoegdheid vrijstelling te verlenen (art. 6 van het Vrijstellingsbesluit Wet Bpf 2000). In dat kader overwoog de Rechtbank onder meer dat het solidariteitsargument niet zo zwaar mag wegen, dat

artikel 6 van het Vrijstellingsbesluit Wet Bpf 2000 zinledig wordt. Het belang van het beveiligingsbedrijf werd door de weigering vrijstelling te verlenen volgens de rechtbank onevenredig geschaad. Hierna blijkt dat in een andere berechte situatie het solidariteitsargument wel prevaleerde. De lijn in de jurisprudentie is overigens dat het solidariteitsargument doorgaans een sterke troef voor bedrijfstakpensioenfondsen blijkt te zijn.

Vorderingen jegens een bedrijfstakpensioenfonds die betrekking hebben op de vraag of de verplichtstellingsbeschikking van het bedrijfstakpensioenfonds voor hen van toepassing is, behoren tot de bevoegdheid van de Kantonrechter (art. 25 Wet Bpf 2000). Van vorderingen die betrekking hebben op het al dan niet verlenen van vrijstelling van verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds, neemt de bestuursrechter kennis. Hierover meer hierna onder 'procesrecht'.

BEDRIJFSTAKPENSIOENFONDS ALS

INHOUDINGSPLICHTIGE

In CRvB 8 april 2004 (PJ 2004/129) speelde de volgende situatie. Een deelnemer aan een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds ontving van het bedrijfstakpensioenfonds een pensioenuitkering. Ofschoon een deel van de pensioenuitkering bestond uit een aanvullend pensioen dat was gebaseerd op vrijwillige koopsomstortingen, werd door het bedrijfstakpensioenfonds over het volledige pensioen ziekenfondspremie ingehouden. De gepensioneerde was van mening dat geen ziekenfondspremie was verschuldigd over zijn aanvullend pensioen. De CRvB was van oordeel dat een bedrijfstakpensioenfonds dat optreedt als inhoudingsplichtige van de door een pensioengerechtigde verschuldigde ziekenfondspremie niet krachtens publiekrecht is ingesteld, maar als privaatrechtelijk rechtspersoon fungeert. Aan het bedrijfstakpensioenfonds kwam daarmee ook niet de bevoegdheid toe de rechtspositie van andere rechtssubjecten, te weten de uitkeringsgerechtigden, te bepalen. Een bedrijfstakpensioenfonds voert naar het oordeel van de CRvB waar het de inhoudingsplicht betreft slecht een wettelijke regeling uit en verkeert in een rol vergelijkbaar met die van een werkgever.

UITZENDKRACHTEN

Een belangrijke vraag bij uitzendovereenkomsten is welke pensioenregeling op de uitzendkracht van toepassing is: de regeling van de uitzendwerkgever of de regeling van de inlener? Deze voor de praktijk belangrijke vraag is aan de orde geweest in een arrest van het Hof Den Haag van 7 november 2003, PJ 2004/33. Deze zaak betrof het beroep tegen de uitspraak van de Rechtbank Den Haag van 18 april 2002, PJ 2002/51. Het betrof hier een uitzendkracht die bij een inlener werkzaam was die een onderneming dreef vallend onder de werkingssfeer van een verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfonds voor de landbouw. De rechtbank ging af op de feitelijke activiteiten die de uitzendkracht verrichtte en oordeelde dat het uitzendbureau de uitzendkracht diende aan te melden bij het verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfonds. Deze uitspraak lag in de lijn van het zogenaamde Heineken-arrest van 10 januari 1986, NJ 1986, 476. In dit arrest besliste de Hoge Raad dat niet de juridische, maar de feitelijke constructie de doorslag gaf voor het antwoord op de vraag of de werknemers onder een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds vallen. Het Gerechtshof Den Haag besliste echter op formele gronden anders

in de kwestie van de uitzendkracht. Het Hof stelde vast dat uit het werkingssfeerbesluit van het bedrijfstakpensioenfonds volgde dat deelneming aan het bedrijfstakpensioenfonds verplicht is voor werknemers die op basis van een arbeidsovereenkomst werkzaam zijn in de bedrijfstak. Vanwege het feit dat de uitzendkracht een arbeidsovereenkomst heeft met het uitzendbureau, en niet met een werkgever die een onderneming drijft in de bedrijfstak, valt hij naar het oordeel van het Hof niet onder de werkingssfeer van het bedrijfstakpensioenfonds. Het Hof geeft bij haar overwegingen uitdrukkelijk aan dat in deze uitspraak sprake was van een feitelijk andere situatie dan het Heineken-arrest en dat een vergelijking met het Heineken-arrest niet opgaat. Desondanks blijft het een opmerkelijke uitspraak met een groot praktisch belang. Op het moment van het schrijven van deze kroniek is de situatie zo dat de zaak aan de Hoge Raad is voorgelegd.

Vergoeding actuarieel voordeel en nadeel

Zoals in het voorgaande al aan de orde kwam, kan op grond van de Wet Bpf 2000 een verplichting tot deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds bestaan en kan of moet het verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfonds

in bepaalde situaties op verzoek vrijstelling van die verplichting verlenen. In het Vrijstellingsbesluit Wet Bpf 2000 zijn daarnaast bepalingen opgenomen over de voorwaarden die een bedrijfstakpensioenfonds aan een eventuele vrijstelling dient te verbinden of kan verbinden.

Het College van beroep voor het bedrijfsleven (het CBB) oordeelde op 1 april 2004 (PJ 2004/113) over een voorwaarde die een bedrijfstakpensioenfonds had verbonden aan de vrijstelling die dit bedrijfstakpensioenfonds in verband met het bestaan van een eigen CAO bij een werkgever die onder de werkingssfeer van het bedrijfstakpensioenfonds viel aan die werkgever had verleend op grond van artikel 4 van het Vrijstellingsbesluit Wet Bpf 2000. Het bedrijfstakpensioenfonds had, op basis van de discretionaire bevoegdheid van artikel 7, lid 4 van het Vrijstellingsbesluit Wet Bpf 2000, aan de vrijstelling de voorwaarde verbonden dat de werkgever aan het bedrijfstakpensioenfonds een financiële bijdrage zou betalen ter compensatie van het verzekeringstechnisch nadeel dat het bedrijfstakpensioenfonds als gevolg van de vrijstelling leed. Het CBB bevestigde de beslissing van de Rechtbank Rotterdam, Sector Bestuursrecht, van 31 januari 2003 (PJ 2003/58) dat deze voorwaarde rechtmatig was.

De Rechtbank had bij de beslissing onder meer in aanmerking genomen dat voldoende duidelijk was dat sprake was van een reëel verzekeringstechnisch nadeel en dat, gelet op de terughoudendheid die moet worden betracht bij de beoordeling van de beslissing van een bedrijfstakpensioenfonds om gebruik te maken van de bevoegdheid tot het stellen van de bedoelde voorwaarde, het bedrijfstakpensioenfonds niet kan worden verweten dat dit het belang van solidariteit binnen de bedrijfstak, dat wordt gediend met het compenseren van voormeld verzekeringstechnisch nadeel, ten onrechte zwaarder heeft laten wegen dan het belang van de

werkgever die vrijstelling van de verplichte deelneming had verzocht en verkregen. Het Pensioenfonds mocht de solidariteit binnen de bedrijfstak zwaarder laten wegen dan het belang van de werkgever die vrijstelling verzocht en verkreeg (zie voor een vergelijkbaar oordeel CBB 5 september 2002, PJ 2003/8 en 16). In hoger beroep werd, anders dan in eerste aanleg bij de Rechtbank, het beroep op schending van algemene beginselen van behoorlijk bestuur door het bedrijfstakpensioenfonds inhoudelijk beoordeeld. Dit beroep faalde gelet op de (aangetoonde) feiten en de omstandigheden van het geval.

In de uitspraak bevestigde het CBB dat een beslissing die een bedrijfstakpensioenfonds op basis van een discretionaire bevoegdheid neemt, door de rechter slechts marginaal dient te worden getoetst. Het CBB toetst slechts of het bedrijfstakpensioenfonds in redelijkheid tot een bestreden besluit heeft kunnen komen.

Buitenwettelijke inspraak ondernemingsraad bij besluitvorming van een ondernemingspensioenfonds

Op grond van artikel 27, lid 1, sub a van de Wet op de ondernemingsraden (de WOR) heeft een ondernemingsraad instemmingsrecht voor besluiten van een ondernemer over een regeling met betrekking tot een pensioenverzekering. Naast het wettelijke instemmingsrecht, kunnen ook aanvullende instemmingsrechten op het gebied van pensioenen aan een ondernemingsraad zijn toegekend.

De Rechtbank Haarlem oordeelde op 14 januari 2004 (PJ 2004/32²) over een dergelijk aanvullend instemmingsrecht dat een ondernemingspensioenfonds had verleend aan de ondernemingsraad van de aangesloten werkgever. Het betreffende pensioenfonds was voornemens een nieuw financieringssysteem in te voeren. De ondernemingsraad van de aangesloten werkgever onthield echter desgevraagd goedkeuring aan de reglementswijzigingen die het pensioenfonds in het kader van de invoering van het nieuwe financieringssysteem aan de ondernemingsraad voorlegde. Desondanks voerde het pensioenfonds het nieuwe financieringssysteem in. Het pensioenfonds stelde in dat verband,

dat het nieuwe financieringssysteem kon worden ingevoerd zonder goedkeuring van de ondernemingsraad, omdat de statuten van het pensioenfonds en de overeenkomst tussen het pensioenfonds en de aangesloten werkgever, niet inhielden dat goedkeuring van de ondernemingsraad voor de invoering van het nieuwe financieringssysteem nodig was. Het was volgens het pensioenfonds ook niet noodzakelijk de wijziging in het pensioenreglement vast te leggen. De Rechtbank volgde het pensioenfonds niet in deze redenering en oordeelde dat goedkeuring van de ondernemingsraad voor de invoering van het nieuwe financieringssysteem op basis van de statuten van het pensioenfonds en op basis van de aansluitingsovereenkomst wél noodzakelijk was gezien het feit dat deze was gevraagd, waardoor het pensioenfonds de onderneming feitelijk een goedkeuringsrecht had toegekend. Overigens gaf DNB in gevolge artikel 23, lid 1 PSW een aanwijzing aan het pensioenfonds er zorg voor te dragen dat bevoegdheden die de ondernemingsraad (dan wel de werkgever) ontleent aan de statuten en de financieringsovereenkomst, dusdanig worden aangepast dat het fondsbestuur zijn taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden zelfstandig kan uitoefenen en conform de PSW adequaat kan functioneren (zie daarover Rechtbank Rotterdam 23 september 2004, PJ 2004/128).

RESTITUTIE EN PREMIËKORTING

De Kantonrechter Amsterdam oordeelde in een vonnis van 14 juli 2004 (PJ 2004/100) dat (gewezen) deelnemers aan een pensioenfonds geen aanspraak kunnen maken op een financieel overschot van een pensioenfonds en premierestitutie daarom niet kunnen tegenhouden. Dit oordeel ligt in lijn van de vaste jurisprudentie van de HR.

VRIJWILLIG VERVROEGDE UITTREDEDING (VUT)

Dit hoofdstuk behandelt de belangrijkste rechtspraak in 2004-2005 gewezen op het gebied van VUT-regelingen.

Werkingsfeer en reikwijdte VUT-CAO/Vrijstelling

Een uitspraak van de Rechtbank Middelburg van 5 november 2003 (PJ 2004/83) is voor de

2 Kantoorzaak.

praktijk van belang omdat door de rechter werd geoordeeld dat wijzigingen die in een CAO worden aangebracht (in het berechte geval wijzigingen in het stelsel van vergoeding van ziektekosten), niet bindend kunnen zijn voor ex-werknemers (daaronder begrepen ex-werknemers die een VUT-uitkering genoten). In de literatuur wordt echter verschillend gedacht over de vraag of ex-werknemers gebonden kunnen zijn aan CAO-afspraken. In Rechtbank Maastricht 19 maart 2003 (PJ 2004/94) was een kwestie van werkingssfeer en premiebetaling aan een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds aan de orde. Hier was niet zozeer de uitspraak relevant, maar de kwestie van de bevoegdheid van de bestuursrechter en de burgerlijke rechter (zie nader onder 'procesrecht').

VUT-BREUK

De Rechtbank Amsterdam oordeelde op 9 juni 2004 (PJ 2004/127) over een vordering van een werkgever terzake onverschuldigd betaalde pensioenpremies. Wat was het geval: de VUT-CAO die het betrof was niet algemeen verbindend verklaard, maar de werkgever stond wel ingeschreven bij de VUT-Stichting die als uitvoerder van de VUT-regeling fungeerde en had zonder protest jarenlang de premies betaald. Waar de werkgever geen lid was van de werkgeversorganisatie, waren de premies onverschuldigd betaald nu de VUT-stichting nimmer het risico heeft gelopen aan de betreffende werknemers een VUT-uitkering uit te moeten betalen. Tegen het vonnis is hoger beroep ingesteld.

Het Hof 's-Gravenhage heeft op 1 oktober 2004 (PJ 2005/39) in hoger beroep arrest gewezen in een zaak waarin de kwestie van een VUT-breuk speelde. De werknemer kwam als gevolg van privatisering onder een ander VUT-fonds te vallen. Om voor een VUT-uitkering in aanmerking te komen bij het nieuwe VUT-fonds moest een deelnemer 10 jaren voorafgaand aan de VUT-gerechtigde leeftijd een onafgebroken diensttijd hebben (de 10-dienstjareneis). Het Hof oordeelde dat de dienstjaren voorafgaand aan de privatisering niet meetelden voor de toepassing van de 10-dienstjareneis. De werknemer had derhalve geen recht op een VUT-uitkering.

Situaties van VUT-breuk komen in de praktijk geregeld voor. Soms wordt door de rechter een wederkerigheidsregeling opgelegd om VUT-breuk te voorkomen. Zo'n regeling houdt in dat de betrokken VUT-fondsen de VUT-lasten ten opzichte van een werknemer die VUT-breuk leidt moeten delen.

PROCESRECHT

In verband met de absolute competentie in pensioengeschillen dient bepaald te worden of de burgerlijke rechter of de bestuursrechter bevoegd is over een geschil te oordelen. De keuze voor de rechtsingang is met name van belang voor de verjaringstermijnen. De verjaringstermijn voor een vordering die bij de burgerlijke rechter aanhangig dient te worden gemaakt wordt bepaald door de regeling voor verjaring in het BW, terwijl de termijn voor ontvankelijkheid in het bestuursrecht in de Algemene wet bestuursrecht is geregeld. Met betrekking tot de relatieve competentie voor pensioengeschillen met een bestuursrechtelijk karakter, wordt opgemerkt dat de Rechtbank Rotterdam (exclusief) relatief bevoegd is op grond van artikel 33a PSW.

Geschillen met betrekking tot de absolute competentie zijn regelmatig aan de orde in de jurisprudentie met betrekking tot verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfondsen. Een bedrijfstakpensioenfonds is een privaatrechtelijk rechtspersoon en derhalve is de bestuursrechter niet bevoegd van geschillen met een bedrijfstakpensioenfonds kennis te nemen. Een bedrijfstakpensioenfonds dient

echter wel de Wet Bpf 2000 uit te voeren. Zo is in artikel 13 Wet Bpf 2000 bepaald dat het de taak van een Bpf is om te besluiten omtrent verzoeken tot vrijstelling van de verplichte deelneming en omtrent het intrekken van een verleende vrijstelling (omdat niet aan de voorwaarden geldend voor de vrijstelling wordt voldaan). In deze hoedanigheid handelt een bedrijfstakpensioenfonds als een bestuursorgaan en is de bestuursrechter bevoegd kennis van geschillen terzake te nemen. Ook bij procedures tegen een bedrijfstakpensioenfonds speelt het vraagstuk van de absolute competentie. Op grond van artikel 25 Wet Bpf 2000 is de Rechtbank, Sector Kanton, bevoegd te oordelen over geschillen met betrekking tot aansluitingsbeslissingen en over geschillen over uitkeringen. Op grond van artikel 13 en artikel 26 Wet Bpf 2000 is de bestuursrechter bevoegd om over besluiten van een bedrijfstakpensioenfonds over verzoeken aangaande vrijstellingen te oordelen. Doordat deze zaken nauw met elkaar zijn verbonden, rijst in de literatuur de vraag of dergelijke geschillen niet door één rechtsinstantie behandeld zouden dienen te worden. In Rechtbank Rotterdam 1 december 2003 (PJ 2004/23) werd bevestigd dat de Rechtbank, Sector Kanton bevoegd is te oordelen over een aansluitingsbeslissing, en niet de bestuursrechter.

Met betrekking tot geschillen voortvloeiende uit besluiten genomen op grond van algemeen verbindend verklaarde CAO-bepalingen, zoals geschillen over premiebetaling en werkingssfeer, is de burgerlijke rechter (Rechtbank, Sector Kanton) op grond van artikel 93, onderdeel c Rv bevoegd. Deze privaatrechtelijke besluiten vertonen gelijkheid met privaatrechtelijk besluiten van een bedrijfstakpensioenfonds. In Rechtbank Rotterdam 27 februari 2004 (PJ 2004/95) had een 'Commissie Werkingssfeer' van het administratiekantoor van een bedrijfstakpensioenfonds besloten dat een onderneming onder de werkingssfeer van een algemeen verbindend verklaarde CAO in de bedrijfstak en onder de verplichtstelling van het bedrijfstakpensioenfonds viel. De betreffende onderneming had bezwaar aangetekend tegen het besluit en was vervolgens in beroep gegaan tegen het uitblijven van een beslissing op

het bezwaar. De Rechtbank Rotterdam oordeelde dat de besluiten privaatrechtelijk en niet bestuursrechtelijk van aard waren. De Kantonrechter was derhalve bevoegd. In een uitspraak van 27 februari 2004 (PJ 2004/96) oordeelde de Rechtbank Rotterdam in een situatie waarin een bedrijfstakpensioenfondspremies factureerde aan een onderneming op grond van algemeen verbindend verklaarde CAO-bepalingen en voorts op grond van de verplichtstelling van een bedrijfstakpensioenfonds dat niet de bestuursrechter maar de sector kanton van de rechtbank bevoegd was kennis te nemen van het geschil. De reden was dat het in de berechte zaak niet uitsluitend privaatrechtelijke, maar eveneens publiekrechtelijke rechtshandelingen betrof.

REGELGEVING

Hierna wordt in het kort enkele van belang zijnde wijzigingen en ontwikkelingen in de pensioenwetgeving in 2004 en 2005 weergegeven.

In de voorafgaande tekst is reeds gerefereerd aan de Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij de arbeid ('de WGBLA'). Deze wet is op 1 mei 2004 in werking getreden. Met de invoering van de WGBLA is elke vorm van onderscheid tussen personen op grond leeftijd bij arbeid, beroep en beroeps-

onderwijs verboden. Indien echter sprake is van een objectieve rechtvaardiging of een wettelijke uitzonderingsgrond kan onderscheid geoorloofd zijn.

In maart 2005 is het wetsvoorstel 'Wet aanpassing fiscale behandeling VUT/Pre-

pensioen en introductie levensloopregeling' (Wet VPL) na goedkeuring door de Eerste Kamer in het Staatsblad gepubliceerd. De nieuwe regelgeving bracht nog veel onduidelijkheden mee die door lagere regelgeving zijn en worden ingevuld. Met de publicatie van onder andere het gewijzigde Uitvoeringsbesluit loonbelasting 1965 en de Uitvoeringsregeling loonbelasting 2001 is dit inmiddels voor een deel gebeurd.

Ten slotte is een nieuwe Pensioenwet in voorbereiding. Op 10 juni 2005 besloot de Ministerraad een ontwerp daarvoor aan de Raad van State te zenden voor advies. Deze wet stelt onder meer strenge eisen aan de voorlichting over de pensioenvoorziening aan zowel de werkgever als de uitvoerder van de regeling (verzekeraar of pensioenfonds) en stelt nadere regels omtrent indexatie. Inmiddels is al bekend dat de beoogde datum om het wetsvoorstel in werking te laten treden, 1 januari 2006, naar alle waarschijnlijkheid niet zal worden gehaald. ●

(advertentie)

Ordevergadering 30 september Leeuwarden

In Ljouwert is het
altijd feest.

Meer info: <https://www.balienet.nl>

Voor ik het vergeet. De Leeuwarder balie organiseert na afloop een feest. Het schijnt 's avonds geweldig te zijn in Leeuwarden.
Greet Els

Wel verschoning, geen helderheid

Richard Verkijk

onderzoeker, advocaat en mediator
Universiteit Maastricht

Binnenkort verwijzen alle rechtbanken zaken door naar mediators. Daarom is het belangrijk te weten wat de juridische randvoorwaarden zijn van mediation. Niet alleen de mediator zelf – lang niet altijd een jurist – ook de partijen moeten weten wat ze kunnen verwachten. Een kernvraag betreft de vertrouwelijkheid: is die juridisch gewaarborgd? De praktijk wacht al jaren op het antwoord. Onlangs sprak de Rechtbank Almelo zich uit over het verschoningsrecht; er is geen hoger beroep ingesteld. Maakt één zwaluw zomer?

Illustratie: Dimitry de Bruin

PROFESSIELE GEHEIMHOUDERS

Het verschoningsrecht van de professionele geheimhouders is geregeld in art. 165 lid 2 onder b. Rv. De Hoge Raad heeft de grondslag ervan, althans voorzover het vertrouwenspersonen betreft, als volgt verwoord: '[deze] moet worden gezocht in een in Nederland geldend algemeen rechtsbeginsel dat meebrengt dat bij zodanige vertrouwenspersonen het maatschappelijk belang dat de waarheid in rechte aan het licht komt, moet wijken voor het maatschappelijk belang dat een ieder zich vrijelijk en zonder vrees voor openbaarmaking van het besprokene om bijstand en advies tot hen moet kunnen wenden.'¹ Tot deze groep behoren van oudsher de geestelijke, de arts en de advocaat en nadien de notaris. Bovendien is het professionele verschoningsrecht toegekend aan verwanter beroepen, zoals aan een medewerker van een bureau voor rechtshulp.

Niet alleen professionele geheimhouders en de personen bedoeld in art. 165 lid 2 onder a. Rv (familie en dergelijke) kunnen zich beroepen op het verschoningsrecht. In de loop der jaren is het verschoningsrecht mondjesmaat toegekend aan anderen.

Tot voor kort was de positie van de mediator als potentieel verschoningsgerechtigde nog niet onderworpen aan het rechterlijk oordeel.² De Rechtbank Almelo komt de eer toe zich daar als eerste over uit te laten.

RECHTBANK ALMELO

29 SEPTEMBER 2004³

De eiser in de zaak waar de Rechtbank Almelo over oordeelde, eist een schuld op die gedaagde jegens hem had. Gedaagde voert als verweer dat eiser deze schuld tijdens een mediationssessie heeft kwijtgescholden. Eiser was bij die mediation aanwezig om zijn zoon bij te staan, die partij was bij de mediation.

Hij zou echter spreken voor zichzelf de schuld hebben kwijtgescholden. De mediator wordt door gedaagde als getuige opgeroepen en beroept zich op het verschoningsrecht. Hierover oordeelt de rechtbank als volgt:

'De rechtbank overweegt dat het recht op degene die als getuige wordt opgeroepen in beginsel de plicht legt om als getuige te verklaren. Deze getuigplicht berust op een algemeen maatschappelijk belang om feiten aan het licht te brengen en op die feiten recht te doen. Het verschoningsrecht vormt een uitzondering op dit beginsel. Het komt onder meer toe aan personen die uit hoofde van hun beroep tot geheimhouding verplicht zijn. Het verschoningsrecht berust eveneens op een maatschappelijk belang, namelijk dat eenieder zich vrijelijk en zonder vrees voor openbaarmaking van het besprokene om bijstand en advies kan wenden tot een per-

soon die als beoefenaar van zijn beroep tot geheimhouding verplicht is.

De rechtbank is in dit verband van oordeel dat een NMI gecertificeerd mediator, als {mediator}, in principe een beroep toekomt op zijn verschoningsrecht met een verwijzing naar de vertrouwelijkheid van de mediation, zoals vastgelegd in het NMI-reglement en in de door partijen ondertekende mediationovereenkomst.

Dit functioneel verschoningsrecht ziet op hetgeen {mediator} als mediator is toevertrouwd en per gestelde vraag dient te worden beoordeeld of dit verschoningsrecht aan de orde is.

(...)

De rechtbank stelt vast dat de vraag betrekking heeft op een al dan niet kwijtschelden van een lening door {eiser}. De vraag ziet uitdrukkelijk niet op iets wat eiser namens [zijn zoon, partij bij de mediation] heeft gezegd of gedaan.

(...)

Eiser was geen partij bij de mediation, hij was aanwezig bij de mediation als bijstandverlener aan zijn zoon. Met betrekking tot hetgeen eiser namens zijn zoon heeft opgemerkt tijdens de mediation is {mediator} gehouden aan zijn geheimhoudingsplicht. Voorzover eiser niet namens zijn zoon sprak, maar op eigen titel en voor zichzelf uitspraken heeft gedaan, kan dit niet worden gezien als een zodanig onderdeel van de mediation dat {mediator} zich ten aanzien van deze al

dan niet gedane uitspraken aan een geheimhoudingsplicht dient te houden. Voor {mediator} was eiser indien hij niet als bijstandverlener van zijn zoon heeft gesproken een niet aan de mediationovereenkomst gebonden of bij de feitelijke mediation betrokken derde. Indien {mediator} getuigt omtrent hetgeen eiser voor zichzelf al dan niet heeft verklaard in tegenwoordigheid van {mediator} is er geen sprake van schending van vertrouwelijkheid of geheimhoudingsplicht.

Naar het oordeel [van de rechtbank] dient {mediator} deze aan hem gestelde vraag dan ook te beantwoorden.”

Dit is een baanbrekende beslissing. Het is daarom jammer dat zij zo mager is gemotiveerd en dat deze uitspraak, voorzover gemotiveerd, niet steeds getuigt van inzicht in het verschoningsrecht. Elders heb ik betoogd dat er geen noodzaak bestaat om deze en andere vragen in wetgeving te regelen.⁴ Laat de rechter het maar oplossen. Sinds ik kennis heb genomen van deze uitspraak, vraag ik me af of het niet toch verstandig is als de wetgever enkele zaken goed regelt.

TE MAKKELIJKE TOEKENNING

Volgens de rechtbank kan de mediator zich ‘in principe’ beroepen op het functioneel verschoningsrecht. Doorgaans⁵ wordt onder deze term verstaan, het verschoningsrecht dat toekomt aan het ‘klassieke kwartet’ en aan daarvan afgeleide beroepen, de beperkte

groep vertrouwenspersonen tot wie men zich om advies of bijstand moet kunnen wenden.⁶ Minder waarschijnlijk is dat de rechtbank het oog heeft op de categorie waarvan de Hoge Raad in het Happy Familyarrest het bestaan opperde.⁷

Meerdere beroepsgroepen hebben het verschoningsrecht geclaimd, maar de Hoge Raad is niet scheutig met de toekenning ervan.⁸ Gezien die terughoudende jurisprudentie ligt niet meteen voor de hand het klassieke kwartet⁹ te versterken door de mediator ongeclausuleerd het verschoningsrecht als professioneel geheimhouder toe te kennen. In de literatuur zijn daar verschillende bezwaren tegen aangevoerd. De voornaamste zijn dat het beroep ‘mediator’ niet wettelijk is geregeld of beschermd en dat mediators geen homogene groep vormen. Bovendien staat het tuchtrecht voor mediators nog in de kinderschoenen.¹⁰ Ik zou daar aan willen toevoegen: mediators zijn geen hulpverleners of vertrouwenspersonen voor individuen.

Indien een rechter dan toch overweegt om aan de mediator een meer of minder verstrekkend beroep op het verschoningsrecht toe te staan, mag een zorgvuldige motivering verwacht worden. Elementen daarin kunnen zijn: een concrete analyse van de maatschappelijk rol van de mediator¹¹ of een afweging van enerzijds het belang dat gemoeid is met de waarheidsvinding en anderzijds de maatschappelijke noodzaak dat partijen zich tot een mediator kunnen wenden.

1 HR 1 maart 1985, NJ 1986, 173 (notaris Maas). De essentie van dit arrest is dat het verschoningsrecht wordt aangetast indien de rechter aan de hand van de omstandigheden toetst of het beroep op het verschoningsrecht terecht wordt gedaan: vragen hoeven niet te worden beantwoord, zolang de rechter aan redelijke twijfel onderhevig acht of beantwoording mogelijk is ‘zonder dat geopenbaard wordt wat verborgen dient te blijven’. Het verschoningsrecht is bovendien niet afhankelijk van de wens van de cliënt, terwijl de rechter evenmin een onderscheid mag maken tussen meer of minder vertrouwelijke gegevens.

2 Verschillende bewindslieden van justitie hebben aan de rechtspraak overgelaten om te beoordelen of de mediator een verschoningsrecht toekomt. Zie de brief van de staatssecretaris van Justitie, 20 maart 2002, Hand. II Kamer 2001-2002, 26 352 en de brief van de minister van Justitie d.d. 4 december 2002, Hand. II Kamer 2002-2003, 28 600 VI, nr. 105.

3 LJN: AT4104 op www.rechtspraak.nl sinds 18 april 2005. Wat tussen {} staat, is geanonimiseerde informatie; wat tussen [] staat, is door de

auteur aangepast of toegevoegd, ter verheldering.

4 R. Verkijk, *Wetgeving in mediation in Nederland?* TCR 2005, p. 34.

5 Zoals bijvoorbeeld opgevat door G. Hilberink, *Vertrouwelijkheid bij mediation in het burgerlijk recht*, in: M. Pel en M.A. Vogel, *Mediation en vertrouwelijkheid* in de serie Monografieën Mediation, Sdu Uitgevers, Den Haag 2003, p. 66, maar ook al in 1986 door de preadviseurs van de NJV.

6 Zie het Notaris Maasarrest. Deze groep ontleent het verschoningsrecht aan artikel 165 lid 2 onder b.

7 HR 7 november 1986, NJ 1987, 457.

8 De criteria zijn onder meer gebaseerd op HR 6 mei 1986, NJ 1986, 814-815; zie ook de daar in de noot vermelde uitspraken.

9 En aanverwante categorieën, zie F.J. Fernhout a.w., par. 3.4.10.

10 Sympathisanten bepleiten wel herhaaldelijk toekenning van een wettelijk of door de rechtspraak erkend verschoningsrecht, bijvoorbeeld door de mediator te vergelijken met de notaris.

De wens zijn echter vrij bescheiden, getuige het feit dat zij dan denken aan een vergelijkbare toekenning als aan journalisten (zie noot 9 *supra*) en voorts J.M. Barendrecht e.a. Inleiding, in: *Mediation en vertrouwelijkheid* in de serie Monografieën Mediation, a.w., p. 24 en E. van Beukering-Rosmuller, *Enkele formele aspecten van mediation*, mede in het licht van het Groenboek ADR, TMD 2003, p. 30 alsmede P.A. Wackie Eysten, *Formele aspecten*, in: *Handboek Mediation*, A.F.M. Brenninkmeijer e.a. (red.), Sdu Uitgevers, Den Haag, 2003, p. 165. Voor een overzicht van de opvattingen over het verschoningsrecht voor mediators en de criteria waar een beroepsgroep aan moet voldoen voor toekenning van het verschoningsrecht, zie G. Hilberink, a.w. p. 85-87 (onder verwijzing naar Van Heloma Lugt). Over het tuchtrecht: wie niet tot het NMI toetreedt, is geheel vrij – afgezien natuurlijk van civielrechtelijke aansprakelijkheid.

11 Zie bijvoorbeeld HR 25 oktober 1983, NJ 84, 132 waarin de maatschappelijke rol van de register-accountant uitvoerig aan bod komt.

De Rechtbank Almelo beperkt zich tot een referentie aan het NMI-reglement en de mediationovereenkomst, waar de vertrouwelijkheid uit voortvloeit. Dat betekent dat de rechtbank de contractuele relatie als basis neemt om te constateren dat de mediator tot het selecte gezelschap behoort van personen waartoe men zich vrijelijk moet kunnen wenden voor bijstand of advies, en die op grond daarvan een vergaand beroep op het verschoningsrecht toekomt. De rechtbank vermeldt nog dat de mediator gecertificeerd is, wat een zeker niveau van beroepsuitoefening zou moeten garanderen. Dat is echter te mager.

De motivering is niet alleen mager (of eigenlijk, onvoldoende, gezien de terughoudende jurisprudentie van de Hoge Raad) maar roept ook vragen op. Het geval wil dat de mediator uit deze casus een NMI-gecertificeerd mediator is. Als de mediator alleen geregistreerd is, en dus niet gecertificeerd, geldt eveneens het NMI-reglement en moet er een overeenkomst zijn die de vertrouwelijkheid waarborgt. Komt deze mediator dan ook het verschoningsrecht toe? En als nu de mediator principiële of financiële bezwaren heeft tegen registratie bij het NMI of andere particuliere organisaties, komt haar of hem dan geen verschoningsrecht toe?

ONTERECHE BEPERKING

Tot zover is de uitspraak qua uitkomst niet schokkend. Op zich zijn er namelijk goede redenen denkbaar om aan mediators een zeker beroep op het verschoningsrecht toe te kennen. De rechtbank beperkt het verschoningsrecht echter op een manier die niet door de beugel kan. Zij treedt namelijk in de beoordeling of de gevraagde informatie valt onder het verschoningsrecht. Juist waar een beroepsbeoefenaar een functioneel beroep op het verschoningsrecht toekomt, is de concrete toetsing of bepaalde informatie onder het verschoningsrecht valt overgelaten aan de geheimhouder.¹²

Hoe komt de rechtbank bij deze, mijns inziens onjuiste, inperking van het verschoningsrecht? Zij laat die voorafgaan door een onvolledig citaat uit het Notaris Maasarrest. De rechtbank refereert namelijk aan personen die 'uit hoofde van hun beroep' tot geheimhouding verplicht zijn. De Hoge Raad spreekt echter over 'de beperkte groep van personen die uit hoofde van de aard van hun maatschappelijke functie verplicht zijn tot geheimhouding van al hetgeen hun in hun hoedanigheid wordt toevertrouwd'. De rechtbank doet twee dingen: ten eerste maakt zij de groep geheimhouders veel groter – er zijn zeer veel mensen die als beoefenaar van hun beroep tot geheimhouding verplicht zijn – en ten tweede laat zij weg

hetgeen ik in het citaat cursief heb gemaakt, namelijk dat *alle* informatie die aan de verschoningsgerechtigde in zijn hoedanigheid is toevertrouwd, onder het verschoningsrecht kan vallen.

Dat verklaart hoe de rechtbank kan bepalen dat de geheimhoudingsplicht van de mediator zich niet uitstrekt tot uitlatingen van de vader van een der partijen tijdens de mediation, omdat deze zelf geen partij was. In feite draait de rechtbank de zaak om: zij had enkel behoren na te gaan of de informatie aan de mediator werd toevertrouwd in zijn hoedanigheid en het vervolgens aan de mediator moeten laten het verschoningsrecht al dan niet in te roepen. Aangezien, zoals uit de uitspraak blijkt, de toezeggingen van de vader gekoppeld waren aan bepaalde voorstellen die tijdens de mediation werden gedaan, kan er nauwelijks twijfel over bestaan dat de mediator als zodanig van deze uitlatingen kennisnam. In de toepasselijke terminologie van de Hoge Raad gesteld, mij lijkt dat er zeker redelijke twijfel kan bestaan of de beantwoording van de opgegeven vragen mogelijk is zonder dat geopenbaard wordt wat verborgen dient te blijven.¹³

Kortom: de rechtbank heeft op een te smalle basis aan de mediator het functioneel verschoningsrecht toegekend en heeft hier vervolgens een te vergaande inbreuk op gemaakt. Het is nog lang geen zomer. ●

12 Dit is vaste rechtspraak. Zie bijvoorbeeld Hof Arnhem, 23 november 1999, NJ 2001, 86: 'In beginsel kan slechts [de advocaat] zelf in detail beoordelen welke van de genoemde gevallen zich te dezen voordoet en waar de grens ligt van wat als hem door partijen "toevertrouwd" heeft te gelden, zodat in de eerste plaats aan hem moet worden overgelaten om te beoordelen of zich een

situatie voordoet die onder zijn verschoningsrecht valt.'

13 HR 7 juni 1985, NJ 1986, 174 over het beroep op het verschoningsrecht van de advocaat, dat niet mag worden onderworpen aan een belangenafweging van de concrete omstandigheden van het geval. En ook: wanneer de advocaat zich op het standpunt stelt dat het gaat om brieven en ge-

schriften (...) waarvan kennisneming zou leiden tot schending van het beroepsgeheim, dient dit standpunt door de organen van politie en justitie te worden geëerbiedigd tenzij redelijkerwijze geen twijfel erover kan bestaan dat dit standpunt onjuist is, aldus HR 12 februari 2002, NJ 2002, 440 (cursivering toegevoegd).

(advertentie)

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU

Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Controle werkzaamheden
- Fraude / Bedrijfsdiefstal

- Alimentatiezaken
- Handelsinformatie
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22

www.fif33.nl

Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

Wat hebben we ook al weer afgesproken over?

Laat uw secretaresse een beschrijving maken van de kantoororganisatie: met onze vernieuwde kantoorevaluatie kan zij (of hij) dit snel en eenvoudig doen. Vele modellen/checklists helpen daarbij. Veranderen de afspraken? Uw secretaresse past het digitale kantoorhandboek gemakkelijk aan. Kosten: slechts € 60,- (ex BTW) per jaar.

Steunpunt
Kwaliteitszorg *initiatieven*
Rechtsbijstand

Bent u geïnteresseerd?
Kijk op www.skir.nl en kies voor producten.

Haal meer uit je tijd.

Tijd heb je niet. Maar kun je wel maken. Tijd voor je werk. Voor jezelf. Of voor anderen. Want met de BlackBerry® 7290 van T-Mobile heb je altijd je kantoor op zak. Naast bellen kun je e-mailen, internetten en heel eenvoudig je agenda en contactgegevens beheren. Je bepaalt dus zelf waar en wanneer je werkt. En wanneer niet.

Office in your Pocket.

BlackBerry® 7290.

- Direct e-mails ontvangen en versturen.
- Toegang tot mobiel internet.
- Agenda- en contactbeheer.

Aanbiedingen? Bel gratis T-Mobile Zakelijk via 0800-8102, ga naar een T-Mobile Shop of kijk op www.t-mobile.nl.

T · · Mobile · · ·

Class action gaat Europees

‘Amerika is geen afschrikwekkend voorbeeld’

Peter Vermij,
journalist

Voor menig consument is het een alledaagse, maar pregnante ergernis. Een groot, bureaucratisch bedrijf blijkt fouten te maken, maar laat pogingen die recht te zetten alleen toe via een peperduur helpdesk-telefoonnummer. Wie dat nummer belt, brengt eerst kostbare minuten door met een gesproken menustructuur, dan met een rustgevend muziekje en ten slotte een klik. Wanneer na enkele pogingen eindelijk iemand opneemt, blijkt dat de werkstudent aan de andere kant niet kan helpen, maar zijn gebrek aan kennis achter lange verhalen probeert te verbergen.

Het is een voorbeeld van wat in mooi juridisch Nederlands ‘strooischade’ wordt genoemd. Eén bedrijf levert een grote wanprestatie. Maar voor elk van de tienduizenden individuele gedupeerden gaat het om een klein bedrag – genoeg voor irritatie en frustratie, dat wel – maar veel te weinig om via advocaat en rechter verhaal te halen. Het is alsof de veroorzaker een heel grote schade over ontelbaar veel kleine slachtoffers uitstrooit, en daardoor fluitend vrijuit gaat.

In tal van situaties in het economisch verkeer hoeft de burger niet op de overheid te rekenen om het aangedane onrecht af te straffen: veel onrecht is niet eens strafbaar, en zelfs als het dat is, dan heeft de politie het te druk met andere zaken.

Soms heeft de overheid geprobeerd de wetshandhaving via het bestuursrecht uit te besteden. Professionele ‘toezichthouders’, zoals de Nederlandse Mededingings Autoriteit of de Autoriteit Financiële Markten, hebben grote bevoegdheden om onrechtmatigheden in de samenleving te bestraffen. Er komt bovendien een op consumenten gerichte Autoriteit. Maar in de praktijk hebben zulke

Onder druk van steeds zelfbewuster consumenten introduceren steeds meer Europese landen varianten van de Amerikaanse ‘class action lawsuit’: de mogelijkheid om via collectieve procedures schadevergoeding te bedingen. Nederland behoort tot de voorlopers – al schrikt ook hier de wetgever nog terug voor een sprong in de volle Amerikaanse diepte.

toezichthouders hun eigen belangen en prioriteiten, en kunnen ze niet voorkomen dat kleine gedupeerden zich hulpeloos blijven voelen tegenover grotere machten.

Ook het privaatrecht laat burgers op dit soort momenten in de steek. Voor geen van de gedupeerden is het de moeite waard schade te verhalen. Hij is ‘rationeel gedesinteresseerd’ in het aanspannen van een civiele procedure – als er al genoeg rechtbanken zouden zijn om al die tienduizenden procedures af te handelen.

Overall in Europa worstelen wetgevers met de vraag hoe zij machteloze individuen, via collectieve juridische actiemogelijkheden, meer armslag kunnen geven. Deze zomer aanvaardde de Eerste Kamer de Wet collectieve afwikkeling massaschade, en zette daarmee een nieuwe stap.

AMERIKAANSE UITVINDING

De ‘class action lawsuit’ is niet toevallig een Amerikaanse uitvinding. Van oudsher hechten de Verenigde Staten meer waarde aan privé-initiatieven van de gewone burger. Dat geldt ook voor de handhaving van de wet.

Al vanaf de jaren zestig kunnen Amerikaanse advocaten in de rechtbank optreden namens grote groepen, grotendeels anonieme cliënten. Een breed spectrum aan belangenbehartigers, variërend van burgerrechten- en consumentenorganisaties tot vakbonden en milieubeschermers, heeft van die

mogelijkheid dankbaar gebruikgemaakt. Via collectieve juridische acties kunnen machtige tegenstanders worden gecontroleerd of aangepakt.

Kern van de ‘class action lawsuit’ is dat een rechter, ten behoeve van de efficiëntie, de uitkomst van de procedure van één eiser van toepassing kan verklaren op alle eisers die zich met een vergelijkbare claim kunnen melden. Als de groep vergelijkbare eisers nauwkeurig kan worden omschreven, dan zal de rechter deze ‘certificeren’. Een gecertificeerde ‘class’ kan bijvoorbeeld bestaan uit tienduizenden investeerders die in een zekere periode aandelen van een bepaalde firma hebben gekocht. Maar het kan ook gaan om alle omwonenden van een fabriek of alle slikkers van een bepaald medicijn.

Leden van een gecertificeerde ‘class’ moeten hun vinger opsteken wanneer ze níét mee willen procederen. Na een waarschuwing, bijvoorbeeld via een advertentie, hebben ze tijd voor een ‘opt-out’. Daarna zijn ze gebonden aan de uitkomst.

Deze inperking van individuele juridische vrijheid wordt gelegitimeerd met streng rechterlijk toezicht. De rechter bepaalt of de hoofdeiser representatief is voor de gehele groep, en kiest de advocaat die de groep het best lijkt te kunnen representeren. Het toezicht van de rechter strekt zich ook uit tot een eventuele schikking: hij beoordeelt of de schikking het belang van alle gedupeerden

*De schade wordt verdeeld over een
ontelbare hoeveelheid kleine klanten,
de zogeheten strooischade*

Ianika Tzankova

in de groep dient. Zelfs de hoogte van de beloning van de advocaat, betaald uit de schadevergoeding, wordt door de rechter vastgesteld.

In de veertig jaar van hun bestaan zijn 'class actions' uitgegroeid tot een geducht wapen in de handen van Amerikaanse advocaten. Veel grote kantoren leggen zich bijna helemaal toe op het identificeren van mogelijke collectieve schadeclaims, het opsporen van één of twee hoofdeisers en zo veel mogelijk andere gedupeerden, het bouwen aan een stevige zaak en, niet te vergeten, het incasseren van doorgaans 30 procent van de financiële schadevergoeding die voortkomt uit een schikking of een uitspraak.

Tezamen vormen zulke kantoren een industrie die alleen met een gestage stroom nieuwe zaken kan overleven. Elke maand worden gemiddeld zo'n honderd grote class actions ingezet. Het werven van potentiële cliënten is opgezet als een geoliede machine door middel van websites als 'lawyersandsettlements.com'. Weer andere websites, zoals 'classactionamerica.com' verdienen geld door consumenten per abonnement te informeren over de afloop van duizenden, misschien ook in hun naam afgeronde zaken.

In de praktijk pakt echter lang niet elke collectieve procedure gunstig uit voor individuele gedupeerden. Integendeel: vaak blijft er na aftrek van het advocatenhonorarium weinig over, en moet de consument zich tevredenstellen met een kortingsbon, te besteden bij het bedrijf dat juist een wanprestatie had geleverd.

Het is één van de oorzaken voor de slechte reputatie die Amerikaanse *class actions* wereldwijd hebben gekregen. Vooral het Amerikaanse bedrijfsleven klaagt steen en been dat de advocatuur het instrument grovelijk misbruikt. Advocatenkantoren zouden zich bezighouden met een veredelde vorm van afpersing door twijfelachtige zaken aan te spannen tegen bedrijven, bij voorkeur in staten en steden waar jury's (en soms ook rechters) de lat laag blijken te leggen. Grote concerns, bang voor een vijandige jury of een verslechterd imago door krantenberichten over de aanklacht, zouden zaken schikken die op de keper beschouwd kansloos behoren te zijn. Feit is dat vrijwel elke *class action*, wanneer de *class* eenmaal door een rechter is gecertificeerd, uitloopt op een financiële schikking.

Zo groot is in sommige kringen de weerstand tegen class action suits dat de Amerikaanse president Bush de strijd ertegen tot één van de hoofdthema's van zijn tweede ambtstermijn heeft gemaakt. Afgelopen februari ondertekende Bush zijn eerste succes: een wet die ervoor zorgt dat de meeste collectieve claims voortaan moeten worden aangespannen bij federale rechtbanken, waar ze meer weerstand zullen ontmoeten dan

in 'claimvriendelijke' staten. Verdere inperkingsvoorstellen worden voorbereid.

VOORKOMEN VAN UITWASSEN

In Europa is vaak verwezen naar 'Amerikaanse toestanden' als argument om collectieve schadeprocedures buiten de deur te houden. Die redenering miskent echter dat er ook grote voordelen aan het systeem zitten, waarvan wellicht valt te profiteren op een manier die uitwassen voorkomt, zegt voormalig advocaat Ianika Tzankova, auteur van het boek *Strooischade; een verkennend onderzoek naar een nieuw rechtsfenomeen*.

Dat class actions in de Verenigde Staten zo'n torenhoge vlucht konden nemen, heeft immers ook te maken met omstandigheden die in Europa ontbreken. Zo kennen de Verenigde Staten civiele juryrechtspraak, wat het resultaat van processen onvoorspelbaar maakt. Een uitgebreid stelsel van 'no cure no pay', met honoraria als percentage van een schadevergoeding, stimuleert advocatenkantoren te gokken op miljoenenclaims. Amerikaanse schadevergoedingen kunnen de werkelijk geleden schade meer dan tien keer te boven gaan; en het land kent de 'American Rule', die zegt dat elke partij zijn eigen juridische kosten draagt, zodat eisers bij afwijzing van ongefundeerde claims de kosten van de tegenpartij niet hoeven te vergoeden.

Een paar van zulke factoren minder, meent Tzankova, en collectieve schadeprocedures zouden ook in de Verenigde Staten niet uit de hand lopen. En die boodschap lijkt in een groeiend deel van Europa voet aan de grond te krijgen. Want ook aan deze kant van de oceaan groeit de belangstelling voor collectieve juridische procedures de laatste jaren sterk.

Nederland behoorde tot de voorlopers van de beweging. Al in 1994 werd aan het Burgerlijk Wetboek een artikel toegevoegd dat belangenorganisaties, zoals de Consumentenbond, het recht gaf om in een 'collectieve actie' namens anonieme indi-

*Dat class actions in de Verenigde Staten
zo'n torenhoge vlucht konden nemen,
heeft ook te maken met omstandigheden
die in Europa ontbreken*

viduele eisers te procederen. Maar angst voor een ongebreidelde claimcultuur bewoog de wetgever tot een cruciale uitzondering: volgens artikel

3:305a Burgerlijk Wetboek kan een collectieve actie níét worden gebruikt om een financiële schadevergoeding af te dwingen. De Consumentenbond kan de rechter wel vragen om de handeling van een bedrijf te kwalificeren als een onrechtmatige daad, maar daarna zullen individuele gedupeerden alsnog zelf naar de rechter moeten om hun claim te verzilveren – en dat is voor kleine schades nog steeds een onpraktische eis.

Deze zomer zette Nederland een volgende stap op het pad van de collectieve schadeclaims. De nieuwe Wet collectieve afwikkeling massaschade geeft rechters de mogelijkheid om schikkingen tussen veroorzakers van schade en belangenbehartigers, op beider verzoek, algemeen bindend te verklaren, dus voor bekende én (nog) onbekende gedupeerden. De laatste krijgen, net als in de Verenigde Staten, de kans zich binnen een redelijke termijn aan de schikking te onttrekken – een *opt-out*.

De angst voor bergen schadeclaims leidde wederom echter tot een cruciale beperking: de Nederlandse wet is alleen toepasbaar op schikkingen. En de meeste bedrijven piekeren niet over een schikking wanneer niet de mogelijkheid van een gerechtelijke uitspraak als stok achter de deur staat – zeker als het om strooischades gaat.

Ook in de ons omringende landen is sprake van een opmars van collectieve schadeclaims. Het Verenigd Koninkrijk bijvoorbeeld introduceerde in 2000 mogelijkheden voor 'group litigation', en de Britse Labour-regering heeft aangekondigd een vorm van 'representative action' voor consumenten te willen invoeren. Zweden stond in 2003 voor het eerst collectieve schadeprocedures toe. Beide landen kozen vooralsnog voor een regeling waarin consumenten zich actief moeten

SEMINAR OVER 'CLASS ACTIONS' IN NEDERLAND

Op 16 september vindt, in samenwerking met de universiteit van Tilburg, in Amsterdam een seminar plaats over collectieve juridische actie ter bestrijding van 'strooischades'. Juristen, beleidsmakers en advocaten zullen onder de titel 'Private Law Enforcement In Nederland' discussiëren over de vraag of Nederlandse 'class action'-wetgeving het handhavingstekort kan verkleinen zonder te leiden tot een claimcultuur. Het boek van Ianika Tzankova kwam tot stand met steun van het Amsterdamse advocatenkantoor Allen & Overy en is uitgegeven door Sdu Uitgevers, ISBN 90 121 0966 3.

aansluiten bij een juridische procedure; een 'opt-in', met andere woorden, in tegenstelling tot de 'opt-out' die de Nederlandse wet op de massaschade en Amerikaanse class action kenmerkt.

In veel andere Europese landen wordt druk over de invoering van collectieve acties gediscussieerd. Italië is het verst, maar ook in Duitsland, Oostenrijk, Finland en Noorwegen liggen er al voorstellen op tafel. Ook de Franse president Chirac beloofde in januari dat zijn regering nog dit jaar met een wetsvoorstel zal komen om een variant van Amerikaanse 'class actions' in te voeren. Enthousiaste advocaten in Parijs zijn alvast begonnen: ze roepen Franse consumenten op zich *en masse* te melden – om te beginnen iedereen die de afgelopen jaren wel eens een dvd heeft gekocht. Voor elke koper hopen de advocaten duizend euro af te dwingen van filmproducenten, omdat die het de consument via een technische ingreep onmogelijk hebben gemaakt de schijfjes legaal voor hun eigen gebruik te kopiëren.

NIET PANKLAAR

Voorzover het gaat om voor individuele consumenten zeer kleine schades, waarvan de terugbetaling in de praktijk bijna onmogelijk is, doet Ianika Tzankova in haar boek al die wetgevers alvast een suggestie. 'Geen panklare oplossing,' benadrukt ze, wel een benadering die nadere studie waard is.

Belangenbehartigingsorganisaties, meent Tzankova, zouden het recht moeten krijgen om veroorzakers van schade namens anonieme gedupeerden financieel aan te spreken. De uit die zaken voortkomende vergoedingen zouden echter niet in minieme brokjes aan alle gedupeerden moeten worden uitgekeerd, maar gebruikt moeten worden

om de belangenbehartigers beter te wapenen. De Nederlandse Consumentenbond, bijvoorbeeld, zou met de opbrengsten van succesvolle claims zijn nu nog kleine juridische afdeling kunnen uitbouwen tot een bolwerk van gespecialiseerde advocaten die, gewapend met uitgebreid technisch onderzoek, veel beter dan nu tegenwicht kunnen bieden aan het bedrijfsleven.

De voordelen van zo'n constructie zijn evident: het geconstateerde 'handhavingstekort' zou, althans voor een deel, worden opgevuld door belangenbehartigers die formeel worden gecontroleerd door inhoudelijk betrokken leden. Nadeel is natuurlijk dat zelfs ideële belangenbehartigers niet immuun zijn voor een potentieel sneeuwbaaleffect. Voor de immer uitdijende juridische en technische afdeling van een consumentenorganisatie kan het winnen van almaar meer schadeclaims gaandeweg een doel op zich worden, of zelfs een economische noodzaak.

Duidelijk lijkt in elk geval dat ook in Nederland met de nieuwe Wet collectieve afhandeling massaschade het laatste woord over collectieve schadeprocedures niet is gezegd. Net als de rest van Europa schuift ons land langzaam maar zeker op in Amerikaanse richting, en het lijkt onvermijdelijk dat op den duur de uitsluiting van financiële schadevergoedingen in collectieve juridische acties wordt afgeschaft.

Wat Tzankova betreft is dit alles niet meer dan een logische ontwikkeling. De Verenigde Staten beschouwt ze niet zozeer als een afschrikwekkend voorbeeld van een uit de hand gelopen claimcultuur, maar als een land waarvan op juridisch gebied veel te leren valt – óók van fouten. Europa, meent ze, maakt nu ontwikkelingen door die Amerika tientallen jaren geleden al doormaakte: burgers ondervinden meer collectieve schade door machtige bedrijven, en zijn minder dan voorheen geneigd dat zomaar over zich heen te laten komen – zelfs niet met een rustgevend muziekje. ●

*Enthousiaste advocaten in Parijs
zijn alvast begonnen: ze roepen
consumenten op zich te melden*

De Stichting Grotius Academie viert haar derde lustrum 'Grotius nieuwe stijl' met een feestelijk congres dat gewijd is aan het actuele thema 'Corporate integrity'. Het thema zal door deskundige sprekers vanuit diverse invalshoeken worden benaderd. De verschillende wijzen van handhaving van de corporate integrity-regels worden met elkaar vergeleken: handhaving via het strafrecht, het bestuursrecht en door middel van 'zelfregulering'.

Programma Corporate integrity: hoe te handhaven?

13.15 uur Ontvangst	16.00 uur Voordracht prof. mr S.R. Schuit
advocaat Allen & Overy, hoogleraar
Internationaal Commercieel en
Financieel recht Universiteit Utrecht
13.45 uur Woord van welkom door de voorzitter
van de Grotius Academie	16.30 uur Zaaldiscussie
14.00 uur Voordracht prof. mr J.W. Winter
partner De Brauw Blackstone
Westbroek, hoogleraar
Internationaal Ondernemingsrecht
Erasmus Universiteit Rotterdam	17.00 uur Uitreiking Grotius Fellowships
14.30 uur Voordracht mr P. Kalbfleisch
voorzitter Raad van Bestuur NMA	17.15 uur Borrel alle aanwezigen
15.00 uur Pauze	18.15 uur Buffet Grotius Alumni en genodigden
15.30 uur Voordracht mr D.W. Steenhuis
procureur-generaal Openbaar Ministerie	Dagvoorzitter: prof. mr S.C.J.J. Kortmann

Algemene informatie

Datum en locatie

Woensdag 21 september 2005.
Het lustrumcongres vindt plaats in 's-Gravenhage;
over de locatie wordt u bij inschrijving nader
geïnformeerd.

Aanvang

Het congres begint om 13.45 uur precies.

Kosten deelneming lustrumcongres

De kosten voor deelneming aan
het lustrumcongres en de borrel bedragen
€25,-. (Oud-)deelnemers aan Grotius
specialisatieopleidingen evenals relaties zijn
uitgenodigd aan het buffet deel te nemen.

Inschrijving

Aanmelding geschiedt door middel van
het insturen van de op onze website
te downloaden aanmeldingskaart .

Opleidingspunten

KNB 2 opleidingspunten
NOvA 2 opleidingspunten

U kunt zich aanmelden vóór 7 september 2005 via onze website:

www.grotiusacademie.nl

RuG

Radboud Universiteit Nijmegen

UNIVERSITEIT VAN TILBURG

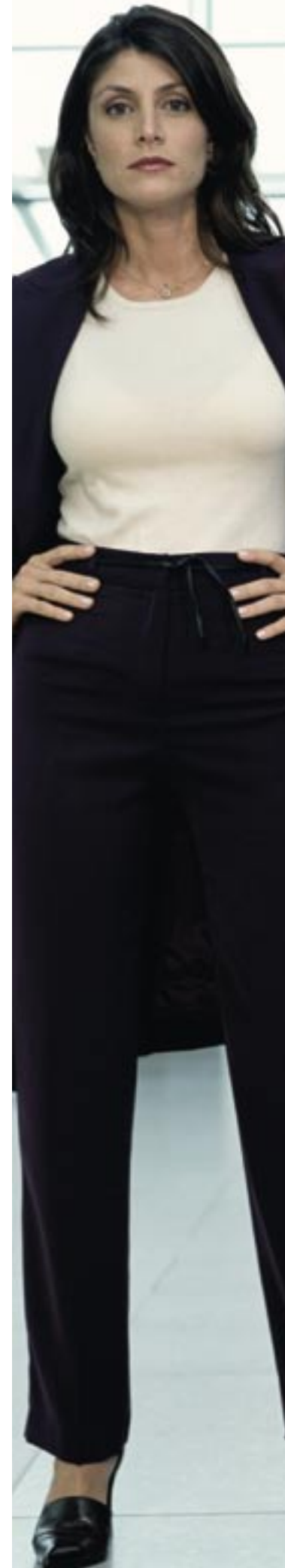
UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Grotius Academie // Postadres: Postbus 10520, 6500 MB Nijmegen

Bezoekadres: Thomas van Aquinostraat 8, 6525 GD Nijmegen

Telefoon: 024- 361 24 92 // Fax: 024 - 361 59 49 // E-mail: grotius@cpo.ru.nl // Website: www.grotiusacademie.nl

Jos van der Lans

Welke boeken lezen advocaten eigenlijk buiten de juridische literatuur, als ze dan nog lezen? Zien ze graag opera, bezoeken ze bioscopen, concerten, galeries? Gaan ze naar toneel? En wat betekent die cultuur voor hen en, misschien, voor hun werk? Jos van der Lans (53, advocaat in Den Haag bij Van Diepen Van der Kroef, onroerendgoedpraktijk; gehuwd, twee kinderen) was jarenlang operazanger. Hij is een groot liefhebber van Belcanto.

Jan Pieter Nepveu
journalist

La danse, Musée de Denver

‘Prima le parole, dopo la musica’

“ Als het mij puur ging om het geld dan had ik beter fulltime zanger kunnen blijven. Niet dat ik het als advocaat slecht heb, maar als zanger verdiende ik meer.

Begin jaren tachtig kon ik meteen na mijn conservatoriumexamen eerste tenor worden in Duitsland bij het Staatstheater in Kassel. Ik had ontzettend veel oratoriumwerk in Nederland, zeg maar Mattheüs Passionen, en heb het toen niet gedaan. Van buiten lijkt het prachtig, zanger in de Duitse opera, maar je leidt een nomadenbestaan en reist van hotel naar hotel. Is er in je eigen theater even geen rol voorhanden, dan word je uitgeleend aan het operette theater.

Omdat ik niet naar Duitsland wilde, was ik veroordeeld tot een loopbaan in Nederland. In Nederland wordt vrijwel uitsluitend het ijzeren repertoire uitgevoerd en weinig opera. Na een aantal jaren raakte ik daar op uitgekeken. Ik weet niet hoeveel honderden keren ik Mozarts Requiem en de Mattheüs Passion gezongen heb. Na verloop van tijd had ik het qua repertoire en diepgang gewoon gehad. Mijn intellectuele behoefte werd in het zingen niet bevredigd en ik dacht: als ik hier tot mijn vijftenzestigste tussen moet zitten dan word ik gek. Ik had ook een rechtenstudie gedaan en daardoor was mijn belangstelling misschien wat breder.

Sinds 1991 zit ik in de advocatuur. Hier heb je natuurlijk óók mensen die alleen hun eigen vak zien, maar dat vak is al zo breed. Voor negentig procent ben ik advocaat. Ik ben altijd op kantoor, tenzij ik eens een concert heb of zo. Dat is soepel geregeld hier. Ik zing in PianVoce, een ensemble met twee zangers en twee pianisten, dat ontzettend interessante programma's maakt. Onze opdrachtgever is vaak het Haags Gemeentemuseum. Het vraagt ons hun ten-

toonstellingen muzikaal te illustreren. We zoeken dan muziek waarmee de schilder of beeldhouwer waar de tentoonstelling over gaat, affiniteit had. Het leuke van PianVoce is dat we altijd beginnen met gegevens van buiten de muziek. Eindeloos zijn we dan bezig in biografieën, encyclopedieën en boeken uit de tijd van de kunstenaar. Als we eindelijk een beeld hebben, dan gaan we kijken welke muziek in zijn tijd gespeeld werd en wat bij hem past.

Als de kunstenaar veel contacten had en bevriend was met een componist, dan is het gemakkelijk. De impressionist Edgar Degas bijvoorbeeld was altijd in de Parijse opera te vinden en gek van Offenbach. Dus hebben we voor de Degas-tentoonstelling een paar jaar geleden allerlei muziek uit onbekende Offenbach opera's gedaan. Zo kom ik in aanraking met muziek waarvan ik denk: hoe is het mogelijk dat die nooit meer uitgevoerd wordt?

Met twee advocaten, een rechter, twee fulltime professionele zangeressen en een pianist zing ik bovendien in *Die Meistersinger*. Dat is begonnen met het Haagse dekenconcert van juni 2003 en we worden sindsdien vaak uitgenodigd voor onder meer jubilea. We zijn met zes zangers en zingen het liefst sextetten, zodat iedereen een eigen operarol heeft. We speuren in de operaliteratuur naar ensembles. De *Così fan tutte* van Mozart en de *Barbier van Sevilla* van Rossini bijvoorbeeld zijn opera's waar we ontzettend veel leuke dingen uit halen, ze barsten van de ensembles.

Als ik met de muziek van één componist naar een onbewoond eiland moest, dan zou ik gaan met Verdi of Rossini. Zij leefden te midden van zangers en waren zeldzaam thuis in de zangwereld. Ze hebben stukken

'Of het gaat om een kort geding of een Mattheüs Passion, steeds moet je iets over het voetlicht brengen'

geschreven die de tand des tijds nog eeuwen zullen doorstaan. In de operatraditie van Rossini, Verdi, Bellini, Donizetti, zeg maar de Belcantoperiode, zijn alle mogelijkheden van de menselijke stem gebruikt. Veel barokke composities daarentegen hebben melodielijnen die niet specifiek op de menselijke zangstem zijn afgestemd en even goed door bijvoorbeeld een hobo gedaan zouden kunnen worden. Zoals Telemann en Vivaldi, dat is allemaal erg instrumentaal gedacht. Ik vind zelf dat de menselijke stem een dimensie meer heeft dan een instrument.

Zangers en advocaten hebben veel meer gemeen dan je denkt. Beiden moeten iets overbrengen, zijn pleitbezorgers. In het ene geval is de inhoud meer emotioneel en in het

andere meer rationeel. Maar of het gaat om een kort geding of een Mattheüs Passion, steeds moet je iets over het voetlicht brengen. Als zanger ben je een toneelspeler en als advocaat ook. Je moet in de huid kruipen van je cliënt of de componist en proberen te begrijpen wat hen beweegt.

Je hebt opera's waarbij het er niet toe doet welke tekst iemand zingt, omdat het om de melodielijn gaat. Er zijn eindeloze discussies in de muziekgeschiedenis geweest over wat belangrijker was: het woord of de muziek. Ik ben het type zanger dat vindt: "Prima le parole, dopo la musica", eerst het woord, daarna de muziek. Een kerk in Rijswijk heeft me zelfs nog eens als predikant gevraagd. Tijdens een concert daar had ik een toelichting op de opera gegeven. De kerk-

voogden zeiden: u bent het bewijs dat je in deze kerk ook zonder geluidsinstallatie goed verstaanbaar kunt zijn. De verstaanbaarheid van predikanten was er namelijk een punt van voortdurende zorg. Ik heb het verzoek afgewezen omdat ik bang was dat ze het met de inhoud van mijn preken niet eens zouden zijn...

"Prima le parole, dopo la musica" zou mijn lijfspreuk kunnen zijn. Want zowel in de muziek als in de advocatuur draait het voor mij om de gesproken communicatie. De twee vakken zijn niet zo verschillend, dat is me gaandeweg duidelijk geworden. ”

MOORDKUIL

Irritaties, klachten en andere felle berichten over grote en kleine misstanden kunt u kwijt in deze rubriek. Alles mag, als het maar met uw werk, positie of imago van advocaat te maken heeft.

Arthur Scholtmeijer

advocaat te Heerenveen

Cliënt is bij vonnis een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van 9 maanden opgelegd. Bij dit vonnis is bevolen dat de tijd door cliënt in verzekering en/of voorlopige hechtenis is doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht.

In verband met de vervroegde invrijheidstelling ex art. 15 lid 1 Sr kunnen van een gevangenisstraf van 9 maanden slechts 7 maanden ten uitvoer worden gelegd. Op de dag van het vonnis had cliënt al ruim 7 maanden in verzekering en voorlopige hechtenis doorgebracht. Cliënt mocht dus naar huis.

de vrijlating van mijn cliënt toch echt onder verantwoording van het OM valt. De situatie begon kafkaëske vormen aan te nemen.

Gelukkig begreep de vriendelijke medewerker van de strafgriffie dat ik mij 'van het kastje naar de muur gestuurd' voelde, en nam hij contact op met de desbetreffende officier. Ik begon maar alvast met het maken van een faxje, waarin ik nogmaals uitlegde waarom ik vond dat cliënt op vrije voeten moest en dat ik een kort geding zou beginnen als niet vandaag zou worden bevestigd dat hij onmiddellijk wordt vrijgelaten. Net voordat ik het faxje de deur uit wilde doen kreeg ik echter via mijn secretaresse te horen

Vrijgelaten in het gevang

De dag na wijziging van het vonnis belde mijn cliënt dat hij nog vastzat, dus ik belde het Parket. Daar kreeg ik een officier aan de lijn die ik de werking van art. 15 lid 1 Sr moest uitleggen omdat hij (klaarblijkelijk) niet op de hoogte was van de inhoud van dit artikel. Ondanks mijn uitleg stelde de officier kortweg dat hij 9 maanden had gelezen in het vonnis, dat hij zich daar aan hield en dat ik anders maar contact moest opnemen met de rechtbank.

Vertwijfeld belde ik de strafgriffie. Zou de officier toch gelijk hebben? Ligt de verantwoordelijkheid om mensen vrij te laten niet juist bij het OM? Door de medewerker van de strafgriffie werd mij medegedeeld dat

dat de officier haar had doorgegeven dat hij cliënt vandaag in vrijheid zou stellen.

Als ik over deze gebeurtenis vertel aan collega's blijkt dit probleem met betrekking tot de invrijheidstelling meer voor te komen. Eigenlijk zou in dit soort gevallen niet alleen een kort geding voor de hand liggen, maar ook aangifte. Cliënt wordt immers door het OM, althans de desbetreffende officier, opzettelijk wederrechtelijk van zijn vrijheid beroofd (art. 282 Sr). Zou dat voor de officier een maximum gevangenisstraf van acht jaren kunnen betekenen, zonder vervroegde invrijheidstelling?

Mocht u vergelijkbare of bepaald andere ervaringen hebben, laat het de redactie weten; zie het colofon voorin.

ONJUISTE SAMENVATTING

J.B. de Meester

advocaat te Goes

Graag wil ik reageren op het artikel van mr. A. Koop 'Het kaf van de curator' (*Advocatenblad* 2005-10, p. 486-488). In een rijtje voorbeelden wordt de uitspraak van de Rechtbank Middelburg van 31 juli 2002 genoemd. Zoals in de noot staat is deze uitspraak vernietigd. De door de schrijver gegeven samenvatting is niet juist. Voor mij reden om te reageren.

Ik heb de desbetreffende curator bijgestaan in deze procedure. Voorts viel mij op dat deze uitspraak al eens eerder onjuist in het *Advocatenblad* is samengevat (Kroniek Insolventierecht 2003 (II), *Advocatenblad* 2004-8, p. 394). Toen werd er ten onrechte gesteld dat de curator de ontruiming traïneerde. De curator trof in het huurpand machines en inventaris aan. Die inventaris was grotendeels 'besmet' met chemicaliën. De verhuurder toonde zich aan het begin van het faillissement bereid om de inventaris voor een symbolisch bedrag (f 100,00) over te nemen. In die fase echter was er nog sprake van een mogelijke doorstart en de curator kreeg de indruk dat de inventaris mogelijk meer zou kunnen opbrengen. Het (zeer lage)

bod van de verhuurder heeft hij toen afgewezen.

Vervolgens kwam er geen doorstart en moest het pand worden ontruimd. Dat kostte enige moeite en een paar maanden tijd, waarna het pand voor oplevering gereed was. Verhuurder weigerde echter de oplevering te aanvaarden en nam pas na een halfjaar de sleutels in ontvangst. De Rechtbank Middelburg oordeelde dat de curator volledig aansprakelijk was voor de huurschade, 'immers hij had bij eerste gelegenheid de mogelijkheid gehad om zich van het pand te ontdoen door in te gaan op het aanbod van de verhuurder'. De rechtbank liet na om alle andere verweren van de curator te bespreken, zoals bijvoorbeeld het verweer dat de ontruiming weliswaar enkele maanden had geduurd, maar dat vervolgens de verhuurder een halfjaar lang weigerde de sleutels in ontvangst te nemen. Daarnaast nam de verhuurder zelf geen enkel initiatief om de ontruiming te helpen bewerkstelligen.

In hoger beroep bleek bovendien dat de verhuurder geen schriftelijke huurovereenkomst had met de failliet en in de huurperiode nimmer betaling van huur had ontvangen. De door de curator aan de orde gestelde relevante verweren zijn geen van

alle door de Rechtbank Middelburg behandeld, maar wel door het hof en het hof heeft de uitspraak vernietigd. De publicatie in *NJ* 2005, 244 betreft alleen het sluitstuk van de zaak: de stelling van de verhuurder dat betaling van de huur was toegezegd werd door de verhuurder niet bewezen.

Misschien kan de situatie als volgt worden samengevat: een curator kan goede redenen hebben om kort na het uitspraak van het faillissement niet onmiddellijk in te gaan op een bod op de inventaris, omdat hij zich daarmee eventuele problemen in de maanden daarna bespaart. Het past bij de taak van de curator om pogingen in het werk te stellen een inventaris zo goed mogelijk en voor een zo hoog mogelijk bedrag te verkopen. Een ontruiming kan vervolgens ook tegenvallen. Dat is het risico van het vak, maar ook het risico van de verhuurder die een bedrijf accepteert dat zich gaat bezighouden met activiteiten waarbij chemisch afval kan ontstaan. Deze verhuurder nam de houding aan alsof hij een nieuwe contractspartij had: 'de curator gaat nu al mijn problemen oplossen en bovendien alles betalen'. Zo werkt het natuurlijk niet en dat heeft het Hof Den Haag goed gezien.

NASCHRIFT

Alice Koop

advocaat bij AKD Prinsen
Van Wijnen N.V. te Utrecht

Het is prettig dat mr. De Meester als toenmalig advocaat zijn kant van de feiten bij de door hem besproken zaak kan toelichten. Hij stelt dat mijn samenvatting van die zaak niet juist is. Nog even los van het feit dat de wederpartij van De Meester de feiten vast weer anders heeft beleefd dan hij, geldt dat ik per definitie geen onjuiste samenvatting kan hebben gegeven. Ik heb namelijk

geén samenvatting gegeven. Ik heb aan de gepubliceerde uitspraak in slechts één volzin alleen een rechtsregel ontleend. Deze regel heb ik in het artikel vanwege de vernietiging in hoger beroep ook nog eens geheel in de veronderstellende wijs geplaatst. Die rechtsregel luidt dat een curator aansprakelijk zou zijn als hij welbewust geen medewerking aan de ontruiming van een bedrijfspand zou verlenen, in de wetenschap dat daardoor een boedelschuld zou ontstaan die hij q.q. niet zou kunnen voldoen. En deze rechtsregel blijft zo. Als aan de hand van de feiten van

een zaak duidelijk wordt gemaakt, zoals De Meester kennelijk met succes heeft gedaan, dat een curator goede redenen had om aan te nemen dat er een doorstart zou komen en dat verder de schuld voor de lange duur van de ontruiming meer bij de verhuurder lag, dan betekent dat slechts dat voormelde rechtsregel niet van toepassing is in de betreffende zaak.

Gedragsregel 7

REGEL 7 LID 1

1. De advocaat mag zich niet met de behartiging van de belangen van twee of meer partijen belasten indien de belangen van deze partijen tegenstrijdig zijn of een daarop uitlopende ontwikkeling aannemelijk is.

Toelichting op regel 7 lid 1 (regel 6 lid 1 1980)

Regel 6 (1980) hield, behalve de hier opnieuw weergegeven aanwijzing, een absoluut verbod voor de advocaat in om in scheidingsprocedures voor beide partijen op te treden. Voor deze uitzonderingspositie lijken geen goede gronden meer te bestaan en er zijn thans makkelijker dan voorheen situaties denkbaar dat één advocaat het gemeenschappelijk belang van echtelieden om tot een scheiding te komen kan dienen. In een uitspraak van het Hof van Discipline (nr. 1573 van 2 december 1991) is die gedachte bevestigd. Omdat naast het gemeenschappelijk belang van partijen min of meer per definitie ook tegenstrijdige belangen bestaan past de advocaat bij uitstek hier grote behoedzaamheid. Zie inmiddels ook Raad van Discipline Amsterdam nr. 03-122 A van 6 februari 2004.

REGEL 7 LID 2 (REGEL 6 LEDEN 2 EN 3 1980)

2. De advocaat die de belangen van twee of meer partijen behartigt, is in het algemeen verplicht zich geheel uit de zaak terug te trekken zodra een niet aanstonds overbrugbaar belangenconflict ontstaat.

Toelichting op regel 7 lid 2 (regel 6 leden 2 en 3 1980)

Lid 2 gaat over de situatie dat de advocaat zich moet terugtrekken als gevolg van een belangenconflict. Het geeft in een enigszins andere formulering regel 6 lid 2 (1980) weer. De verplichting zich in geval van een belangenconflict terug te trekken is niet meer afhankelijk gesteld van de vraag of de 'juiste behartiging van de belangen van één hunner in gevaar wordt gebracht'. Anderzijds laat de nieuwe redactie ruimte voor voortzetting van de relatie wanneer een belangenconflict aanstonds overbrugd

kan worden. Bovendien wordt de regel enigszins gerelativeerd door toevoeging van de woorden 'in het algemeen'. Dit betekent dat er bijzondere omstandigheden kunnen zijn, die een afwijking van deze regel rechtvaardigen. De commissie heeft daarbij vooral gedacht aan de veelvuldig voorkomende situatie dat een advocaat de belangen van verzekeraar en verzekerde behartigt tegenover derden. Uit een oogpunt van efficiency, informatie, kostenbesparing en dergelijke is dat in het algemeen niet ongewenst, maar niettemin is goed denkbaar dat er tegenstrijdigheid kan ontstaan in de belangen van beide cliënten. Zo kan er bijvoorbeeld al vóór het begin van de procedure onenigheid bestaan over de dekking, maar is het in het belang van verzekerde en verzekeraar om dat niet naar buiten toe te laten blijken zolang niet over de claim als zodanig is beslist. Ook lijkt het onder omstandigheden denkbaar dat een advocaat voor een vaste relatie (verzekeraar of verzekerde) blijft optreden tegen de ander (verzekeraar of verzekerde) wanneer zich gaandeweg bijvoorbeeld over de dekking of over een schikking problemen voordoen. Wil een advocaat in een dergelijke situatie de belangen van één van beiden blijven behartigen, dan veronderstelt dat wel dat van aanvang af bij geen van beiden twijfel bestaat wiens belangen hij in geval van tegenstrijdigheid zal blijven behartigen. Indien hij vertrouwelijke informatie van één van beiden heeft verkregen ten opzichte van de ander, zal hij zich moeten realiseren dat hij die informatie niet kan gebruiken. Is dat niettemin voor een goede behandeling van de zaak gewenst dan zal hij zich moeten terugtrekken.

REGEL 7 LID 3 (REGEL 6 LID 3 1980)

3. De advocaat die in een bepaalde zaak de belangen van twee of meer partijen heeft behartigd en die zich als advocaat van een of meer van die partijen heeft teruggetrokken, zal in die zaak of in de voortzetting daarvan niet optreden tegen de partij of partijen ten aanzien waarvan hij zich heeft teruggetrokken.

Toelichting op regel 7 lid 3 (regel 6 lid 3 1980)

In regel 6 lid 3 (1980) staan aanwijzingen hoe te handelen wanneer de advocaat de belangen van twee of meer partijen behartigt, wil gaan behartigen of heeft behartigd. Dit lid is gesplitst. In regel 7 lid 2 wordt de situatie behandeld betreffende de advocaat die zich wegens een belangenconflict terugtrekt. Regel 7 lid 3 ziet ook op de situatie dat de advocaat ophoudt op te treden als raadsman van één van de betrokken partijen die gelijklopende belangen hebben, al dan niet op eigen initiatief, bijvoorbeeld omdat 'deze persoon hem niet ligt'. Als de advocaat zich terugtrekt om een andere reden dan een belangenconflict, mag hij wel voortgaan met de andere partij bij te staan, maar zal hij in het algemeen niet kunnen optreden tegen de partij wier belangen hij niet meer behartigt.

REGEL 7 LID 4

4. Het is de advocaat niet toegestaan tegen een voormalige cliënt of een bestaande cliënt van hem of van een kantoorgenoot van hem op te treden behoudens het bepaalde in de volgende leden.

REGEL 7 LID 5

5. De advocaat kan van het bepaalde in regel 7 lid 4 alleen afwijken, indien:
 1. de aan de advocaat toevertrouwde of toe te vertrouwen belangen niet betreffen dezelfde kwestie ten aanzien waarvan de voormalige cliënt of bestaande cliënt werd of wordt bijgestaan door de advocaat of een kantoorgenoot van hem, de aan de advocaat toevertrouwde belangen of toe te vertrouwen belangen ook geen verband hielden of houden met die kwestie en een daarop uitlopende ontwikkeling evenmin aannemelijk is,
 2. de advocaat of zijn kantoorgenoot niet beschikt over vertrouwelijke informatie van welke aard dan ook afkomstig van zijn voormalige cliënt of bestaande cliënt, dan wel zaaksgebonden informatie of informatie de persoon dan wel het bedrijf van de voormalige cliënt of de bestaande cliënt betreffende, die van

- belang kan zijn in de zaak tegen de voormalige cliënt of de bestaande cliënt,
3. ook overigens niet van redelijke bezwaren is gebleken aan de zijde van de voormalige of de bestaande cliënt of aan de zijde van de partij, die zich met het verzoek tot behartiging van zijn belangen tot de advocaat heeft gewend.

REGEL 7 LID 6

6. Niettegenstaande het bepaalde in regel 7 lid 5 kan de advocaat afwijken van het bepaalde in regel 7 lid 4 indien de (voormalige) cliënt op grond van de hem verstrekte behoorlijke informatie vooraf instemt met het optreden als bedoeld in regel 7 lid 4.

REGEL 7 LID 7 (REGEL 7 LID 4 -1992)

7. Het bepaalde in de voorgaande leden strekt zich uit tot alle advocaten, die deel uitmaken van eenzelfde samenwerkingsverband.

TOELICHTING

In het licht van de ervaringen die zijn opgedaan sinds de aanpassing in 1992 van de Gedragsregels is gekozen voor een andere aanpak van regel 7, daar is vastgesteld dat deze regel niet voor alle problemen in de praktijk een oplossing biedt. Om deze reden is besloten aan de, op zich bevredigende, bestaande regel 7, een uitbreiding te geven.

Met de redactie van de leden 5 en 6 wordt beoogd het optreden tegen voormalige of bestaande cliënten onder strikte voorwaarden toe te laten.

De nieuwe redactie beoogt voor alle denkbare conflictsituaties duidelijke regels te stellen.

De aangepaste Gedragsregel ziet niet alleen op het geval, dat zich een nieuwe cliënt aandient, maar ook op het geval dat tijdens de behandeling van een lopende zaak zich de situatie van (mogelijk) conflicterende belangen voordoet.

De begrippen kantoor (inclusief samenwerkingsverband), kantoorgenoot en cliënt worden hierna gedefinieerd en toegelicht.

Het vierde lid van deze regel kwam als zodanig niet voor in de Gedragsregels.

Zij bevat de binnen de beroepsgroep algemeen aanvaarde norm dat het advocaten in beginsel niet is toegestaan tegen zijn eigen (voormalige) cliënt of die van zijn kantoorge-

noten (advocaat of niet) op te treden.

Met optreden wordt ook bedoeld optreden in de adviessfeer.

De bepaling geldt niet voor de advocaat, die bij gebreke van betaling van zijn declaratie zijn cliënt aanspreekt.

De regel als neergelegd in het vierde lid kan slechts uitzondering lijden, indien cumulatief is voldaan aan de drie voorwaarden in het vijfde lid genoemd, waarbij het bepaalde in de Gedragsregels 1, 2 lid 1, 5 en 6, leden 1 en 4 speciale aandacht van de advocaat verdienen in diens overwegingen te besluiten tot afwijking van het bepaalde in het vierde lid.

De ratio van het bepaalde in het vijfde lid is dat de advocaat zich niet in de situatie mag begeven, waarin hij de kans loopt ten koste van zijn cliënt in een belangenconflict te geraken. Daarnaast moet de cliënt er ten volle op kunnen vertrouwen dat gegevens over zijn zaak, zijn persoon of zijn onderneming, die de cliënt de advocaat of zijn kantoorgenoot ter beschikking stelt, niet op enig moment tegen hem worden gebruikt.

Het betreft niet informatie die een openbaar karakter draagt, dat wil zeggen buiten de cliënt om zonder meer verkrijgbaar is.

In twijfelgevallen dient de advocaat af te zien van het optreden in kwestie. Desgewenst kan het advies van de deken worden ingewonnen, dat evenwel niet bindend is en de tuchtrechtelijke verantwoordelijkheid van de advocaat onverlet laat.

Het gaat steeds om de eigen verantwoordelijkheid van de advocaat en niet de wens van de cliënt staat voorop.

Ook de schijn, dat de advocaat zich aan belangenverstremgeling ten nadele van de cliënt schuldig maakt, dient te allen tijde te worden vermeden.

De advocaat moet zich rekenschap geven dat eventueel ook in de toekomst een conflicterend belang kan ontstaan met als consequentie dat de verlangde bijstand niet door de advocaat kan worden verleend dan wel dat de advocaat zich uit de zaak terugtrekt.

De aard van de relatie tussen de cliënt en de advocaat alleen al kan met zich brengen dat het optreden tegen die cliënt door de advocaat of zijn kantoorgenoot onwenselijk is, ook al gaat het niet om dezelfde kwestie.

De relatie kan dermate persoonlijk (gewoest) zijn dat de vrees niet denkbeeldig is dat

de advocaat van de informatie, waarover hij uit hoofde van die relatie beschikt, gebruikmaakt ten nadele van de (voormalige) cliënt.

Van belangenverstremgeling zal minder snel sprake zijn als de aard van de zaak een andere is dan die welke men gemeenlijk voor die voormalige of bestaande cliënt placht of pleegt te behandelen.

Het vijfde lid van deze Gedragsregel opent niet de mogelijkheid om binnen één en hetzelfde kantoor kunstmatig een administratieve scheiding van belangenbehartiging en de daaraan gerelateerde administraties aan te brengen – ook wel aangeduid als ‘Chinese Walls’ – ter vermijding van belangenconflicten.

Het bepaalde onder sub 3 is te beschouwen als een vangnetbepaling. Zo er sprake zou zijn van de in deze bepaling genoemde bezwaren ligt het in de rede dat de desbetreffende partij deze bezwaren gemotiveerd in brengt, opdat de advocaat kan beoordelen in hoeverre de bezwaren als deugdelijk kunnen worden aangemerkt, hetgeen van belang is voor het van toepassing zijn van het vijfde lid en de daaraan gerelateerde beslissing van de advocaat dat van het bepaalde in het vierde lid kan worden afgeweken. Bij deze beoordeling dient de advocaat zich rekenschap te geven van zijn geheimhoudingsplicht welke niet alleen betrekking heeft op hetgeen hem omtrent de inhoud van de zaak bekend is, maar ook op hetgeen hem bekend is omtrent de persoon en de hoedanigheid van zijn cliënt (zie ook Raad van Discipline d.d. 8 maart 2005, *Advocatenblad* 2005, 7). Voor deze beoordeling mag de advocaat afgaan op de op dat moment door de voormalige of de bestaande cliënt aan hem voorgelegde of de bij hem bekend zijnde bezwaren.

De instemming waaraan in het zesde lid van deze Gedragsregel wordt gerefereerd moet op grond van behoorlijke informatie gegeven worden. Hiermee wordt bedoeld dat de cliënt alle voor hem relevante informatie heeft gekregen en op grond daarvan in staat moet zijn geweest een weloverwogen beslissing te nemen.

Aanbevolen wordt om een dergelijke instemming schriftelijk vast te leggen. Een schriftelijke vastlegging vormt geen vrijbrief voor de advocaat om zijn rechtsbijstand ongewijzigd voort te zetten als tijdens die rechtsbijstand gebleken is van ontwikkelingen, die de cliënt aanleiding hebben gegeven tot een gewijzigd inzicht. Van belang is te onderstrepen

dat bedoelde – eventueel tussentijds aan te passen – instemming van partijen het gehele traject van rechtsbijstand dient te betreffen en slechts betrekking kan hebben op één kwestie.

Bedoelde instemming van partijen laat te allen tijde de eigen (tuchtrechtelijke) verantwoordelijkheid van de advocaat onverlet.

Het is aanbevelenswaardig zich er bij het vragen van informed consent rekenschap van te geven dat een dergelijke expliciete – na behoorlijk te zijn geïnformeerd – voorafgaande instemming van (de cliënt) partijen op gespannen voet kan staan met het beroepsgeheim, met name in dat stadium waar de cliënt met een nieuwe zaak nog niet naar buiten wil.

BEGRIPSOMSCHRIJVINGEN

a. Kantoor

- de organisatie waarbinnen de advocaat al dan niet in samenwerking met anderen, zulks in de zin van artikel 4 van de Samenwerkingsverordening 1993, de praktijk uitoefent ongeacht of die organisatie zich naar buiten als organisatorische eenheid presenteert;
- een samenwerkingsverband in de zin van de ‘Samenwerkingsverordening 1993’ (art. 1 sub b); daarbinnen vallen ook de zogenaamde lossere vormen van samenwerking, genoemd in de toelichting op de Samenwerkingsverordening 1993; buiten de definitie kunnen samenwerkingsvormen vallen waaraan verschillende kantoren deelnemen, welke voordelen beogen op het gebied van de centrale inkoop, uitwisseling

van juridische know-how en de doorverwijzing van cliënten;

- de organisatie-eenheid waarbinnen de advocaat werkzaam is die niet in dienst is bij een andere advocaat (vergelijk punt 4 laatste volzin van het Professioneel statuut voor de advocaat in dienstbetrekking; Vademecum Advocatuur 2005, deel wet- en regelgeving, blz. 227/228).

Voor de beantwoording van de vraag of sprake is van hetzelfde kantoor is indicatief of men zich naar buiten toe als zodanig presenteert.

Presenteren kan ook anders geschieden dan bijvoorbeeld door het bezigen van eenzelfde firmanaam (voorbehouden aan samenwerkingsverbanden), de vermelding elders op het briefpapier.

Overigens kan de indruk dat sprake is van één organisatorische eenheid niet alleen worden gewekt door de inrichting van het briefpapier (of advertenties), maar – in onderlinge samenhang – ook door factoren die de kantoororganisatie betreffen, zoals het gebruik maken van: eenzelfde receptie, telefoonbeantwoording, kantooringang en -accommodatie.

Het zal duidelijk zijn dat het bestaan van lossere vormen van samenwerking veelal moeilijker te controleren zijn. Mutatis mutandis geldt hetzelfde voor internationale verbanden.

b. Kantoorgenoot

degene met wie door de advocaat binnen hetzelfde kantoor, als hiervoor sub a be-

doeld, praktijk wordt uitgeoefend.

In principe zullen dat zijn: stagiaires, advocaat-medewerkers, advocaat-kantoorgenoten en de beoefenaren van een ander vrij beroep die hetzij in loondienst hetzij zelfstandig de praktijk uitoefenen. Uit de omschrijving onder a blijkt reeds dat met kantoren niet slechts de op een bepaalde plaats gevestigde fysieke eenheid wordt bedoeld.

Zij die werkzaam zijn bij de ene nevenvestiging zijn kantoorgenoten van de advocaten in de andere.

c. Cliënt

degene, voor wie krachtens een daartoe strekkende opdracht wordt opgetreden.

Onder cliënt wordt niet slechts verstaan degene voor wie daadwerkelijk in een concrete zaak wordt opgetreden. Met de beëindiging van de zaak eindigt immers lang niet in alle gevallen de advocaat/cliëntrelatie: cliënt is ook de partij voor wie de advocaat als vaste advocaat optreedt. Die hoedanigheid gaat niet verloren als er op enig tijdstip geen concrete opdracht is. Hetzelfde kan, onder omstandigheden, gelden voor de (eenmalige) cliënt wiens zaak beëindigd is.

d. Kwestie

de per opdracht aan de advocaat of diens kantoorgenoot toevertrouwde of toe te vertrouwen belangen.

Verordening tot toevoeging van artikel 11a aan de Stageverordening en wijziging van artikel 4 van de Verordening op de Permanente Opleiding 2000

Het College van Afgevaardigden van de Nederlandse Orde van Advocaten;

Overwegende,

Dat het gewenst is de Stageverordening 1988 en de Verordening op de Permanente Opleiding 2000 op een aantal onderdelen aan te passen;

Gelet op artikel 28 Advocatenwet;

Gezien het ontwerp van de Algemene Raad;

Stelt de volgende verordening vast:

A. STAGEVERORDENING

- I Artikel 1, onder h, wordt toegevoegd en komt als volgt te luiden:
Opleidingsinstelling: de door de Algemene Raad als zodanig erkende natuurlijke persoon of rechtspersoon.
- II Artikel 11a wordt toegevoegd en komt als volgt te luiden:
 1. *Erkenning van een opleidingsinstelling als bedoeld in artikel 1 sub h geschiedt uitsluitend op verzoek van die instelling.*

Alvorens te beslissen op dat verzoek toetst de Algemene Raad of die instelling:

- a. *daadwerkelijk onderwijs verzorgt dat is gericht op de scholing van de cursist naar vakbekwaamheid;*
- b. *zich heeft verzekerd van de medewerking van deskundige docenten;*
- c. *het onderwijs door middel van opinieonderzoek onder de deelnemers pleegt te evalueren;*
- d. *de deelnemers steeds een bewijsstuk verstrekt voor het daadwerkelijk gevolgd en voltooid hebben van een oplei-*

ding of het succesvol hebben afgelegd van een daarop betrekking hebbende toets of examen, aan welke verstrekking telkens per deelnemer een betrouwbare aanwezigheidsregistratie ten grondslag ligt en uit welk bewijsstuk het aantal behaalde opleidingspunten eenvoudig valt af te leiden.

2. *Onverminderd het bepaalde in het eerste lid kan de Algemene Raad aan een erkenning voorwaarden verbinden.*
3. *Een erkenning kan door de Algemene Raad te allen tijde worden ingetrokken.*

B. VERORDENING OP DE PERMANENTE OPLEIDING

III Artikel 4, tweede lid, komt als volgt te luiden:

Onverminderd het bepaalde in het eerste lid kan de Algemene Raad aan een erkenning voorwaarden verbinden.

IV Artikel 4, derde lid, komt als volgt te luiden:

Een erkenning kan door de Algemene Raad te allen tijde worden ingetrokken.

C. INWERKINGTREDING

- V De wijziging van de Stageverordening en de Verordening op de Permanente Opleiding 2000 treedt in werking op 1 juli 2005.

TOELICHTING

A. STAGEVERORDENING

Artikel 1

- I In de vergadering van de Algemene Raad van 6 oktober 2003 is besloten dat, indien aan een aantal voorwaarden is voldaan, opleidingsinstellingen die door de Nederlandse Orde van Advocaten worden erkend per 1 januari 2005 cursussen voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding kunnen aanbieden. Dit besluit is vervolgens ter kennisname gebracht van het College van Afgevaardigden in de vergadering van 28 november 2003.

In de Stageverordening staat geen bepaling op grond waarvan een instelling erkend kan worden voor het geven van

een cursus in de Voortgezette Stagiaire Opleiding. Hiertoe zal een nieuwe bepaling, zie hierna onder artikel 11a, aan de Stageverordening worden toegevoegd. Dit betekent dat in artikel 1 gedefinieerd dient te worden wat een opleidingsinstelling is. De definitie is gelijk aan de definitie die in artikel 1 Verordening op de Permanente Opleiding 2000 staat.

Artikel 11a

- II Zoals onder I reeds is aangegeven bestaat er geen juridische grondslag voor erkenning van een instelling die een cursus in de Voortgezette Stagiaire Opleiding wenst aan te bieden. In de bepaling zal tot uitdrukking dienen te komen dat het criterium dat geldt voor een cursus in de Voortgezette Stagiaire Opleiding, te weten ‘onderwijs dat is gericht op de scholing van de cursist naar vakbekwaamheid’ afwijkt van het criterium dat geldt voor een cursus voor de Permanente Opleiding, te weten ‘onderwijs dat de praktijkuitoefening of de praktijkvoering van advocaten ten goede komt’. Voor het overige kan de bepaling identiek zijn aan het artikel 4 Verordening op de Permanente Opleiding 2000, met inbegrip van de voorgestelde wijzigingen.

Het voorgaande betekent dat de wijze waarop de erkenning van een opleidingsinstelling door de Algemene Raad plaatsvindt hetzelfde blijft, er wordt geen wijziging beoogd. Het wordt alleen mogelijk gemaakt een instelling te erkennen voor het geven van een cursus in de Voortgezette Stagiaire Opleiding, waar dit op gelijke wijze reeds mogelijk was voor de Permanente Opleiding.

Er wordt niet gekozen voor vernummering om te voorkomen dat er door verwijzing in eerdere stukken naar artikel 12 Stageverordening 1988 verwarring ontstaat. Daarom wordt deze bepaling niet in artikel 12 opgenomen, maar in artikel 11a.

B. Verordening op de Permanente Opleiding 2000

III In de huidige bepaling staat dat de Algemene Raad aan de erkenning bijzondere voorwaarden kan verbinden. In de uitvoering van deze bepaling is het echter gebruikelijk dat bijzondere en algemene voorwaarden worden gesteld. Het ligt daarom, eveneens ter verduidelijking van de bepaling, voor de hand het woord ‘bijzondere’ te laten vervallen. Tevens dient de noot, die hoort bij deze bepaling, aangepast te worden. De noot komt als volgt te luiden:

“Nadere uitwerking van de voorwaarden die in artikel 4, eerste lid, Verordening op de Permanente Opleiding 2000 staan, is neergelegd in ‘het Besluit Erkennen opleidingsinstellingen Voortgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding Advocatuur’. In dit Besluit kunnen tevens voorwaarden als bedoeld in artikel 4, tweede lid, Verordening op de Permanente Opleiding 2000 worden neergelegd, waarbij onderscheid kan worden gemaakt tussen algemene en bijzondere voorwaarden. In het derde lid is bepaald dat de erkenning kan worden ingetrokken, bijvoorbeeld als niet langer wordt voldaan aan de erkenningscriteria of voorwaarden.

Erkenning zal verder, mede gezien de kostenconsequentie waarop wordt gerefeerd in het eerste lid slechts worden verleend op verzoek van de instelling zelf en is in principe categorisch: zij heeft betrekking op de instelling als zodanig, tenzij de voorwaarden bijvoorbeeld (tweede lid) de erkenning beperken tot (bijvoorbeeld) een bepaalde categorie van cursussen.”

IV Het zinsdeel over verlening voor bepaalde of onbepaalde tijd kan vervallen, aangezien dit onder de in het tweede lid bedoelde voorwaarde kan worden begrepen.

Voorgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding

In deze rubriek het cursusaanbod in het kader van de Permanente Opleiding (PO) en het cursusaanbod voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO). Per 1 januari 2005 kunnen de door de Orde erkende opleidingsinstellingen naast PO-cursussen tevens VSO-cursussen voor advocaat-stagiaires organiseren.

VOORTGEZETTE STAGIAIRE OPLEIDING

ARBEIDSRECHT

101 tips rond de valkuilen van het arbeidsrecht

22-09-2005 09:00 - 17:00

23-09-2005 09:00 - 17:00

Plaats Heeze

Niveau *

Instelling Euroforum,

tel. 040-2974974

Docent(en) mr. M.J.M.T. Keulaerds, mr.

P.C. Vas Nunes

Kosten € 1.599 exclusief BTW

Opleidingspunten

12 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

12 Totaal

FAILLISSEMENTS- EN INSOLVENTIERECHT

Afwikkeling van insolventies

09-11-2005 09:00 - 16:30

16-11-2005 09:00 - 16:30

23-11-2005 09:00 - 16:30

30-11-2005 09:00 - 16:30

07-12-2005 09:00 - 16:30

Plaats Utrecht

Niveau **

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) mr. G.A.J. Boekraad, mr. N.E.D.

Faber, mr. E. Loesberg, mr. M.H.J. van

Maanen, mr. H.R. Quint, mr. M.P. van Sint

Truiden, mr. M.B. Werkhoven

Kosten € 2.495 exclusief BTW

Opleidingspunten

26 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

26 Totaal

GEZONDHEIDSRECHT

Actualiteiten wet- en regelgeving in de gezondheidszorg

28-09-2005 09:00 - 17:30

29-09-2005 09:00 - 17:00

Plaats Rotterdam

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Studiecentrum voor Bedrijf &

Overheid,

tel. 040-2974888

Docent(en) mr. drs. dr. M.A.J.M. Buijsen,

mr. A.P. den Exter, mr. dr. H.E.G.M.

Hermans, mr. dr. E.H. Hulst, A. Lakerveld

Kosten € 1.599 exclusief BTW

Opleidingspunten

12 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

12 Totaal

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

Echtscheidingsrecht - Module 3 - Basiscursus huwelijksvermogensrecht en scheiding: hebben en krijgen

14-11-2005 09:45 - 16:30

28-11-2005 09:45 - 16:30

Plaats Utrecht

Niveau *

Instelling OSR Juridische Opleidingen,

tel. 030-2315314

Docent(en) mr. B. Breederveld, mr. M.E.

Burger

Kosten € 745 n.v.t. BTW

Opleidingspunten

10 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

10 Totaal

SOCIAALZEKERHEIDSRECHT

Procederen in het Sociaal Zekerheidsrecht

13-09-2005 09:30 - 17:15

22-09-2005 09:30 - 17:15

Plaats Utrecht

Niveau **

Instelling OSR Juridische Opleidingen,

tel. 030-2315314

Docent(en) Deskundige trainers, Een kan-

tonrechter, mr. E. Klein Egelink

Kosten € 745 geen BTW

Opleidingspunten

05 Juridisch

06 Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

11 Totaal

GESPREKSTECHNIKEN

Tweedaagse training gesprekstechnieken voor de advocatuur & het notariaat

in overleg 09:00 - 18:30

in overleg 09:00 - 18:30

Plaats Amsterdam

Niveau *

Instelling THE-ACT Trainingen,

tel. 020-6811378

Docent(en) mr. R.A. Korver, B. Samson, J.

Smits, A.P. Hendriks

Kosten € 1.832 exclusief BTW

Opleidingspunten

– Juridisch

14 Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

14 Totaal

PRESENTEREN

Tweedaagse training Presentatietechnieken voor de advocatuur & het notariaat

in overleg 09:00 - 18:30

in overleg 09:00 - 18:30

Plaats Amsterdam

Niveau *

Instelling THE-ACT Trainingen,

tel. 020-6811378

Docent(en) mr. R.A. Korver, B. Samson, J.

Smits, A.P. Hendriks

Kosten € 1.832 exclusief BTW

Opleidingspunten

– Juridisch

14 Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

14 Totaal

Tweedaagse training mediatechnieken voor de advocatuur & het notariaat

in overleg 09:00 - 18:30

in overleg 09:00 - 18:30

Plaats Amsterdam

Niveau *

Instelling THE-ACT Trainingen,

tel. 020-6811378

Docent(en) mr. R.A. Korver, B. Samson, J.

Smits, A.P. Hendriks

Kosten € 2.047 exclusief BTW

Opleidingspunten

– Juridisch

14 Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

14 Totaal

PERMANENTE OPLEIDING

AGRARISCH RECHT

Grondmarkt in beweging

16-09-2005 09:00 - 18:15

17-09-2005 09:30 - 16:30

Plaats Wageningen

Niveau **

Instelling Wageningen Business School,

cluster PHLO,

tel. 0317-484970

Docent(en) prof. A. van den Brink, prof.

mr. D.W. Bruil, prof. H.J.M. Goverde, ir.

R.P. Lapperre LLM, prof. dr. ir. A.J. Oskam,

dr. ir. J.H.M. Peerlings, dr. ir. L.H.G.

Slangen, ing. F.J. Somsen, dr. ir. H.J.J.

Stolwijk

Kosten € 895 inclusief BTW

Opleidingspunten

12 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

12 Totaal

Hygiëneverordeningen van de General Food Law

27-09-2005 09:15 - 17:00

Plaats Wageningen

Niveau * Actualiteiten

Instelling Wageningen Business School,

cluster PHLO,

tel. 0317-484970

Docent(en) M. Fogden, prof. mr. dr. A.A.

Frefiks, prof. mr. B. van der Meulen

Kosten € 495 inclusief BTW

Opleidingspunten

05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

05 Totaal

Herhaling Cursus Bedrijfstoelag

14-10-2005 09:30 - 17:30

Plaats Wageningen

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Instituut voor Agrarisch Recht,

tel. 0317-424181

Docent(en) prof. mr. D.W. Bruil, nog niet

Het niveau van de opleidingen is als volgt weergegeven:

* Basisoniveau (doorgaans minder dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; weinig tot geen voorkennis aanwezig).

** Verdiepingsniveau (doorgaans meer dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; basiskennis aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

*** Specialisatieniveau (doorgaans meer dan 3 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; hoog kennisniveau aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

bekend
Kosten € 450 exclusief BTW
Opleidingspunten
06 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Bedrijfsvormen in de Landbouw

21-10-2005 17:00 - 20:00
22-10-2005 09:00 - 13:00
Plaats Dresden (Duitsland)
Niveau ***
Instelling Vereniging voor Agrarisch Recht,
tel. 020-6188110
Docent(en) dr. W. Barran, prof. dr. K. Böhme, prof. dr. R. Gotzen, mr. S.F.J.J. Schenk
Kosten n.n.b.
Opleidingspunten
06 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Herhaling Cursus Nieuw Mestbeleid

11-11-2005 09:30 - 17:00
Plaats Wageningen
Niveau **
Instelling Instituut voor Agrarisch Recht,
tel. 0317-424181
Docent(en) prof. mr. D.W. Bruil
Kosten € 450 exclusief BTW
Opleidingspunten
06 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

ARBEIDSRECHT

Driedaagse Verdiepingscursus Arbeidsrecht

06-10-2005 10:00 - 16:30
12-10-2005 09:30 - 17:00
12-10-2005 10:00 - 16:30
20-10-2005 09:30 - 17:00
20-10-2005 10:00 - 16:30
Plaats Amsterdam
Niveau **
Instelling Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647190
Docent(en) mr. R.M. Beltzer, mr. K.W.M. Bodewes, mr. R. Hansma, prof. mr. L.H. van den Heuvel, mr. M.J.M.T. Keulaerds, mr. A.G. van Marwijk Kooij, mr. H.T. van der Meer, mr. D.J.B. de Wolff
Kosten € 1.650 exclusief BTW
Opleidingspunten
15 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
15 Totaal

ARBITRAGE

Grensoverschrijdende arbeid

20-09-2005 10:00 - 16:45
Plaats Nijmegen
Niveau **
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974974
Docent(en) mr. D.J. Buijs, mr. C.L.J.R. Douven, mr. J. Heuts, mr. J.C.M. Smits
Kosten € 899 exclusief BTW

Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

BESTUURS(PROCES)RECHT I

Bestuursprocesrecht II

07-09-2005 09:00 - 17:00
08-09-2005 09:00 - 17:00
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974974
Docent(en) prof. mr. B.J. Schueler, mr. drs. T.G.M. Simons, mr. drs. D.A. Verburg
Kosten € 1.599 exclusief BTW
Opleidingspunten
10 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

GEZONDHEIDRECHT

(Europees) aanbesteden in de zorg

27-09-2005 12:00 - 17:15
Plaats Leiden
Niveau *** Actualiteiten
Instelling Elsevier Congressen,
tel. 070-4415745
Docent(en) P.C. Bakker, R. Gardenbroek, mr. M. van der Heijden, mr. dr. H.E.G.M. Hermans, drs. B. Karssen, mr. D.C. Orobio de Castro, prof. dr. J. Telgen
Kosten € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
02 Management/Organisatie
04 Totaal

Actualiteiten Gezondheidsrecht

07-11-2005 13:30 - 18:00
Plaats Groningen
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Juridisch Contractonderwijs RUG,
tel. 050-3635748
Docent(en) mr. drs. W.L.J.M. Duijst, prof. mr. J.H. Hubben, mr. E.W.M. Meulemans
Kosten € 410 n.v.t. BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

HUURRECHT

Actualiteiten Huurrecht

11-10-2005 13:30 - 16:45
Plaats Groningen
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Juridisch Contractonderwijs RUG,
tel. 050-3635748
Docent(en) mr. A.M. Kloosterman
Kosten € 375 n.v.t. BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

Actualiteiten Huurrecht

04-11-2005 10:00 - 16:30
Plaats Utrecht
Niveau ** Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) prof. mr. A.W. Jongbloed
Kosten € 440 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Gebruik huurrechtelijke modelovereenkomsten

10-11-2005 10:00 - 16:30
Plaats Amsterdam
Niveau **
Instelling Academie voor Toegepaste Rechtswetenschappen,
tel. 0570-751230
Docent(en) mr. S.M. Auwerda, mr. N. Eeken
Kosten € 749
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

INTELLECTUELE EIGENDOM

Capita Selecta - Merkenrecht

05-10-2005 09:15 - 17:00
Plaats Leiden
Niveau **
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974974
Docent(en) mr. K. Boushi, I. Davies, mr. F.W.E. Eijsvogels, prof. mr. W.A. Hoyng, mr. C. de Meyer, M.C. Shannon, mr. J. Vandekerckhove
Kosten € 799 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

ONDERNEMINGSRECHT

3de Lustrum Stichting Grotius Academie

'Corporate Integrity: hoe te handhaven?'

21-09-2005 14:00 - 17:15
Plaats Den Haag
Niveau ** Actualiteiten
Instelling CPO Radboud Universiteit Nijmegen,
tel. 024-3612022
Docent(en) mr. P. Kalbfleisch LLM, prof. mr. S.R. Schuit, mr. D.W. Steenhuis, prof. mr. J.W. Winter
Kosten € 25 n.v.t. BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

Personenvennootschappen

15-11-2005 13:00 - 17:30
Plaats Groningen
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Juridisch Contractonderwijs

RUG,
tel. 050-3635748
Docent(en) prof. mr. L.C.A. Verstappen, prof. mr. J.B. Wezeman
Kosten € 465 n.v.t. BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

OVERIGE RECHTSGBIEDEN

Nieuw Recht 1 Groningen

05-10-2005 13:30 - 17:45
19-10-2005 13:30 - 17:45
02-11-2005 13:30 - 17:45
Plaats Groningen
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Juridisch Contractonderwijs RUG,
tel. 050-3635748
Docent(en) dr. R.J.C. Flach, mr. K.J. de Graaf, mr. H.B. Krans, mr. M.L. Lennarts, mr. dr. A.T. Marseille, prof. mr. F.M.J. Verstijlen, prof. mr. W.A. Zondag
Kosten € 750 geen BTW
Opleidingspunten
12 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
12 Totaal

Nieuw Recht 1 Zwolle

18-10-2005 13:30 - 17:45
01-11-2005 13:30 - 17:45
15-11-2005 13:30 - 17:45
Plaats Zwolle
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Juridisch Contractonderwijs RUG,
tel. 050-3635748
Docent(en) dr. R.J.C. Flach, mr. K.J. de Graaf, mr. H.B. Krans, mr. M.L. Lennarts, mr. dr. A.T. Marseille, prof. mr. F.M.J. Verstijlen, prof. mr. W.A. Zondag
Kosten € 750 geen BTW
Opleidingspunten
12 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
12 Totaal

Nieuw Recht 1 Assen

14-11-2005 13:30 - 17:45
28-11-2005 13:30 - 17:45
19-12-2005 13:30 - 17:45
Plaats Assen
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Juridisch Contractonderwijs RUG,
tel. 050-3635748
Docent(en) dr. R.J.C. Flach, mr. K.J. de Graaf, mr. H.B. Krans, mr. M.L. Lennarts, mr. dr. A.T. Marseille, prof. mr. F.M.J. Verstijlen, prof. mr. W.A. Zondag
Kosten € 750 geen BTW
Opleidingspunten
12 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
12 Totaal

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

Herziening van het echtscheidingsrecht

29-08-2005 09:30 - 17:30

Plaats Amsterdam

Niveau ** Actualiteiten

Instelling VU Law Academy,

tel. 020-5986255

Docent(en) prof. mr. M. Antokolskaia,

prof. dr. K. Boele-Woelki, mr. B. Chin-A-

Fat, mr. L. Coenraad, prof. dr. C. Forster,

C. Jeppesen-de Boer, mr. drs. J. Kok, R.

Luchtenvel, A. Mom, mr. F. Schonewille,

prof. mr. P. Vlaardingerbroek

Kosten € 60 geen BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

RUIMTELIJKE- ORDENINGSRECHT EN MILIEURECHT

Bestemmingsplannen

06-09-2005 09:00 - 17:00

Plaats Maarssen

Niveau * Actualiteiten

Instelling Elsevier Congressen,

tel. 070-4415745

Docent(en) mr. M. Küper, mr. T.E.P.A. Lam,

mr. J. Robbe, mr. M.A.A. Soppe, mr. J.A.M.

van der Velden

Kosten € 795 exclusief BTW

Opleidingspunten

05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

05 Totaal

De nieuwe Grondexploitiewet

19-09-2005 09:30 - 17:00

Plaats Rotterdam

Niveau **

Instelling Euroforum,

tel. 040-2974974

Docent(en) J.A.M. van den Brand, dr. ir.

A.G. Bregman, mr. J. Hoekstra, drs. H.W.

van Sandick, mr. J.G. de Vries Robbé

Kosten € 799 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Geschillen rond koop-/ aannemingsovereenkomst

25-10-2005 10:00 - 17:00

Plaats Bilthoven

Niveau **

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) mr. P.L. Alers, mr. F.M.

Brinkman-Markx, mr. S.J.H. Rutten, mr.

J.C.H. Smit, mr. R. van Veen

Kosten € 645 exclusief BTW

Opleidingspunten

05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

05 Totaal

STRAF(PROCES)RECHT

Veelplegers: aanpakken, volgen en begeleiden om patronen te doorbreken

29-09-2005 10:00 - 16:00

Plaats Utrecht

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Leids Congres Bureau,

tel. 071-5148203

Docent(en) prof. mr. dr. C.C.J.H. Bijleveld,

drs. P. Boon, R. van Groenigen, M.

Jacobs, R. Kartodirdjo, mr. J.J. Smilde, R.

Swinkels

Kosten € 275 exclusief BTW

Opleidingspunten

03 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

03 Totaal

Juridische bijstand aan slachtoffers van zedendelicten en huiselijk geweld

07-11-2005 09:45 - 17:15

14-11-2005 09:45 - 17:15

Plaats Utrecht

Niveau **

Instelling OSR Juridische Opleidingen,

tel. 030-2315314

Docent(en) mr. G.A.M. van Dijk, drs. J.

van Lawick

Kosten € 745 geen BTW

Opleidingspunten

12 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

12 Totaal

VERBINTENISSEN- EN CONTRACTENRECHT

Nakomen - niet nakomen

19-09-2005 10:00 - 17:00

10-10-2005 10:00 - 17:00

Plaats Utrecht

Niveau **

Instelling Studiecentrum Rechtspleging,

tel. 0575-595300

Docent(en) mr. H.B. Krans, mr. A.C. van

Schaick

Kosten € 490 inclusief BTW

Opleidingspunten

10 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

10 Totaal

Capita Selecta - Agentuur- Franchise & Distributie

22-09-2005 09:30 - 17:30

Plaats Rotterdam

Niveau **

Instelling Euroforum,

tel. 040-2974974

Docent(en) mr. dr. A.J. Booij, mr. L.

Korsten, mr. T.H.M. van Wechem

Kosten € 799 exclusief BTW

Opleidingspunten

06 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

06 Totaal

Recente Rechtspraak Verbintenissenrecht

18-10-2005 13:00 - 17:30

Plaats Groningen

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Juridisch Contractonderwijs

RUG,

tel. 050-3635748

Docent(en) mr. G.T. de Jong, mr. F.T.

Oldenhuis

Kosten € 410 n.v.t. BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

GESPREKSTECHNIEN

Tweedaagse training gesprekstechnieken voor de advocatuur & het notariaat

in overleg 09:00 – 18:30

in overleg 09:00 – 18:30

Plaats Amsterdam

Niveau *

Instelling THE-ACT Trainingen,

tel. 020-6811378

Docent(en) mr. R.A. Korver, B. Samson, J.

Smits, A.P. Hendriks

Kosten € 1.832 exclusief BTW

Opleidingspunten

– Juridisch

14 Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

14 Totaal

PRESENTEREN

Individuele coaching voor de advocatuur & het notariaat

in overleg in overleg

Plaats Amsterdam

Niveau *

Instelling THE-ACT Trainingen,

tel. 020-6811378

Docent(en) mr. R.A. Korver, B. Samson, J.

Smits, A.P. Hendriks

Kosten € 550 exclusief BTW

Opleidingspunten

– Juridisch

03 Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

03 Totaal

Tweedaagse training Presentatietechnieken voor de advocatuur & het notariaat

in overleg 09:00 – 18:30

in overleg 09:00 – 18:30

Plaats Amsterdam

Niveau *

Instelling THE-ACT Trainingen,

tel. 020-6811378

Docent(en) mr. R.A. Korver, B. Samson, J.

Smits, A.P. Hendriks

Kosten € 1.832 exclusief BTW

Opleidingspunten

– Juridisch

14 Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

14 Totaal

Tweedaagse training mediatechnieken voor de advocatuur & het notariaat

in overleg 09:00 – 18:30

in overleg 09:00 – 18:30

Plaats Amsterdam

Niveau *

Instelling THE-ACT Trainingen,

tel. 020-6811378

Docent(en) mr. R.A. Korver, B. Samson, J.

Smits, A.P. Hendriks

Kosten € 2.047 exclusief BTW

Opleidingspunten

– Juridisch

14 Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

14 Totaal

Mediatraining voor advocaten

in overleg in overleg

Plaats in overleg

Niveau **

Instelling Bob de Ronde Partners BV,

tel. 0411-644428

Docent(en) mr. F. Verhagen M.Sc., drs.

P.A. Wieringa

Kosten n.n.b.

Opleidingspunten

– Juridisch

06 Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

06 Totaal

Personalialia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Arnoldus, mr. R.M.A., Torenweg 15 (9774 PH) Adorp, tel. 050-3061712, fax 050-3061741 e-mail ad.wolgen@wolgen.nl
Broekman, mw. mr. B., Flight Forum 1 (5657 DA) postbus 666 (5600 AR) Eindhoven, tel. 040-23456751, fax 040-2345630, e-mail bbroekman@akd.nl
Bruijntjes, mw. mr. H., Westlaan 4 (2641 DM) postbus 92 (2640 AB) Pijnacker, tel. 015-3613536, fax 015-3613537, e-mail info@evertsvogelaar.nl
Drumt, mw. mr. C.F. van, Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2501 AT) Den Haag, tel. 070-5153000, fax 070-5153100, e-mail cf.vandrumpt@prdf.nl
Eshof, mw. mr. L. van den, Parkstraat 107 (2514 JH) postbus 30457 (2500 GL) Den Haag, tel. 070-3760606, fax 070-3651856, e-mail vdeshof@barentskrans.nl
Garst, mr. M.H.P., Hoenderkamp 20 (7812 VZ) postbus 2120 (7801 CC) Emmen, tel. 0591-657700, fax 0591-659660, e-mail info@houkes.nl
Göertz, mw. mr. E.M.T.A., Wilhelminastraat 41 (5802 BA) Venray
Hakze, mw. mr. M., Velperweg 1 (6824 BZ) postbus 3045 (6802 DA) Arnhem, tel. 026-3538303, fax 026-3538359, e-mail hakze@dirkwager.nl
Hermens, mr. P.W., Oeverwal 2 (6221 EN) Maastricht, tel. 043-3257881, fax 043-3261566
Heuvel, mr. P.J.M. van den, Rietbeemdenborch 14-18 (5241 LG) postbus 281 (5240 AG) Rosmalen, tel. 073-5234245, fax 073-5213733, e-mail rosmalen.advocaten@pellicaan.nl

Hilberts, mr. R.J.J., Sint Martinusstraat 64 (5911 CK) postbus 39 (5900 AA) Venlo, tel. 077-3511042, fax 077-3514799, e-mail info@lina-advocaten.nl
Hobma, mr. J.A., Pantheon 25 (7521 PR) postbus 109 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4804759, fax 053-4804292, e-mail j.a.hobma@kienhuishoving.nl
Hut, mw. mr. F.A., Javastraat 10-12 (2585 AN) postbus 85563 (2508 CG) Den Haag, tel. 070-3615048, fax 070-3615400, e-mail f.hut@gmw.nl
Jong, mw. mr. H.G. de, Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3285325, e-mail hannah.dejong@debrauw.com
Kampstra, mw. mr. E.M., Zuiderpark 20 (9724 AH) postbus 263 (9700 AG) Groningen, tel. 050-5995700, fax 050-5995709, e-mail kampstra@wijnbergadvocaten.nl
Ketelaars, mw. mr. M.A.W., Uiverlaan 118 (5701 AC) Helmond, tel. 0492-551478, fax 0492-551671, e-mail info@oeyendekort.nl
Koning, mw. mr. J. de, Europalaan 63-71 (2408 BJ) postbus 170 (2400 AD) Alphen a/d Rijn, tel. 0172-426449, fax 0172-470079, e-mail lam.muller@balienet.nl
Lachheb, mw. mr. J., Statenlaan 9 (5223 LA) postbus 90121 (5200 MA) Den Bosch, tel. 073-6271888, fax 073-6271800, e-mail info@vlvde.nl
Lettinga, mw. mr. W., Dreef 22 (2012 HS) postbus 5287 (2000 CG) Haarlem, tel. 023-5125025, fax 023-5125026, e-mail lettinga@kadv.nl
Lindeman, mw. mr. Th.M.Th.M., Wilhelminasingel 99 (6221 BH) postbus 3039 (6202 NA) Maastricht, tel. 043-3251115, fax 043-3100392, e-mail t.lindeman@kalsbeekadvocaten.nl

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Noesen, mw. mr. N.A.D., Prof. dr. Dorgelolaan 14 (5613 AM) postbus 3 (5600 AA) Eindhoven, tel. 040-2626600, fax 040-2626400, e-mail nathalie.noesen@hollandlaw.nl
Overbeek, mw. mr. L.J.G., Voltastraat 33 (6902 PT) postbus 196 (6900 AD) Zevenaar, tel. 0316-342709, fax 0316-342538, e-mail l.overbeek@lpl-advocaten.nl
Rossum, mw. mr. L.M. van, Flight Forum 1 (5657 DA) postbus 666 (5600 AR) Eindhoven, tel. 040-2345600, fax 040-2345601, e-mail lvanrossum@akd.nl
Rubens, mr. M.P.J., Florastraat 91 (6657 AR) Boven-Leeuwen, postbus 70 (6658 ZH) Benenden-Leeuwen, tel. 0487-540646, fax 0487-540390
Rutten, mw. mr. M.J.J., Oude Dieze 5 (5211 KT) postbus 11078 (5200 EB) Den Bosch, tel. 073-6131345, fax 073-6148216, e-mail m.rutten@capra.nl
Schuurman, mr. R.W.J.M., Keppelseweg 1-3 (7001 CE) postbus 348 (7000 AH) Doetinchem, tel. 0314-372311, fax 0314-332147
Simons-Schroër, mw. mr. A.J.A., Zuidkade 6 (5462 CD) postbus 92 (5460 AV) Veghel, tel. 0413-311777, fax 0413-367865, e-mail info@bierens-advocaten.com
Speelman, mr. G.A., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990
Steens, mw. mr. N.E.M., Prof. dr. Dorgelolaan 14 (5613 AM) postbus 3 (5600 AA) Eindhoven, tel. 040-2626472, fax 040-2626461, e-mail nicollette.steens@hollandlaw.nl
Strohm, mr. B.C., Kerklaan 37 (7311 AC) postbus 10482 (7301 GL) Apeldoorn, tel. 055-5212491, fax 055-5214731, e-mail b.c.strohm@dusseldorpcs.nl
Tavasszy, mr. A.J., Staalweg 52-54 (2612 KK) postbus 70 (2600 AB) Delft, tel. 015-2127223, fax 015-2127995, e-mail tavasszy@ebhadvocaten.nl
Ven, mw. mr. A.J.C.W. van de, Julianaplein 25 (5211 BB) Den Bosch, tel. 073-6143777, fax 073-6124070, e-mail info@baudoinadvocaten.nl
Visser, mr. T.C., Herengracht 425-429 (1017 BR) Amsterdam, tel. 020-6246811, fax 020-6272278, e-mail visser@wieringa.nl
Volmbroek, mw. mr. A.J., De Bukakkers 16 (7811 KZ) postbus 1003 (7801 BA) Emmen, tel. 0591-656969, fax 591-641006, e-mail a.volmbroek@homveld.nl
Vorst-Engels, mw. mr. M.S., Prof. Holstlaan 6 (5656 AA) postbus 220 (5600 AE) Eindhoven, tel. 040-2791111, fax 040-2743489
Vries-Blom, mw. mr. L.E.M. de, Hanzeweg 17 (2803 MC) postbus 651 (2800 AR) Gouda, tel. 0182-571444, fax 0182-572083, e-mail vries@fosag.nl
Vroemen, mw. mr. M.M.H.J., Vijverlaan 65 (6822 HB) Arnhem, tel. 026-4422044, fax 026-3895914
Wesemann, mw. mr. E., IJsselkade 21 (7201 HD) postbus 236 (7200 AE) Zutphen, tel. 0575-585709, fax 0575-510176, e-mail wesemann@jpr.nl
Wetering, mr. G.J. van de, Pantheon 25 (7521 PR) postbus 109 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4804776, fax 053-4804296, e-mail g.j.vd.wetering@kienhuishoving.nl

Wolfs, mw. mr. H., Bijleveldsingel 32 (6524 AD) postbus 1382 (6501 BJ) Nijmegen, tel. 024-3243809, fax 024-3602150, e-mail info@vsk-advocaten.nl
Zeventer, mr. R. van, Wanningstraat 4-6 (1071 LB) Amsterdam, tel. 020-6759494, fax 020-6759630

PRAKTIJK NEERGELEGD

Adriaansen, mr. P.J.C. Wijnandsrade 06-06-2005
Algera, mw. mr. F.E.N. Amsterdam 11-03-2005
Bax, mr. M. Amsterdam 23-03-2005
Beets, mw. mr. A.F. Amsterdam 31-03-2005
Beld, mr. D.E.C. van den Rotterdam 04-04-2005
Berg, mw. mr. I.M. van den Amsterdam 01-03-2005
Berg, mr. T. van den Rotterdam 01-04-2005
Billier, mw. mr. L. Amsterdam 01-07-2005
Boeziek, mw. mr. N.T.A. Amsterdam 01-02-2005
Boven, mr. O.W. van Amsterdam 22-02-2005
Bruinsma, mr. J.G. Amsterdam 31-05-2005
Bruijn, mr. G.L. de Den Haag 01-06-2005
Dalen-Sieben, mw. mr. D. van Eindhoven 05-04-2005
Donia, mr. A.A. Den Haag 01-04-2005
Drijvers-Hogerbrugge, mw. mr. M. Den Haag 01-07-2005
Geerts, mr. J.M. Den Haag 01-07-2005
Gelderen, mr. E.M. van Amsterdam 01-05-2005
Gellicum, mr. N.E. van Amsterdam 28-02-2005
Goeyers, mw. mr. M.C.J.A.M. Zeewolde 01-07-2005
Gorsira, mw. mr. S.E.B. Rotterdam 01-04-2005
Goud, mr. W. Amsterdam 23-06-2005
Graaf, mw. mr. I.P.H. van der Den Haag 15-03-2005
Haaren, mr. A.J.M. van Arnhem 01-04-2005
Heer-Schotman, mw. mr. G.H. de Nijmegen 24-06-2005
Hermansm, mw. mr. F. Haarlem 14-06-2005
Holla, mw. mr. M.C. Amsterdam 31-01-2005
Houwer, mw. mr. A. Amsterdam 04-03-2005
Hupkes, mw. mr. J.C. Den Haag 01-07-2005
Hijmans, mw. mr. M.M. Amsterdam 01-02-2005
Ingen, mr. T. van Amsterdam 01-07-2005
Kalberg, mw. mr. M.L.E. Haarlem 01-06-2005
Kersten-Tol, mw. mr. L.J. Utrecht 27-01-2005
Koenen, mr. S.J.P. Amsterdam 14-06-2005
Koster, mr. Ch.E. Amsterdam 01-07-2005
Kruitwagen-Kuijpers, mw. mr. M. Apeldoorn 01-07-2005
Kuiper, mw. mr. J.C. Amsterdam 09-02-2005
Kuijpers, mw. mr. E.M.B. Amsterdam 01-02-2005
Leeuw, mw. mr. L.E. van der Den Haag 15-06-2005
Marks, mw. mr. I. Amsterdam 01-07-2005
Muller, mw. mr. M.E. Amsterdam 01-02-2005
Ostojic-Hanssen, mw. mr. A.G.M. Rotterdam 20-05-2005
Otten, mw. mr. H.D. Amsterdam 01-07-2005
Pouw, mr. Th.A. Maastricht 15-06-2005
Prinsen, mr. H.M.M. Amsterdam 01-06-2005
Riel, mw. mr. W.L.M. van Tilburg 01-04-2005
Ros-van Bezooijen, mw. mr. L.H.A. Gouda 01-06-2005
Rij, mw. mr. J.H. van Amsterdam 01-03-2005

Het Bureau van de Orde

ONDERWERP	TELEFOONNUMMER	E-MAILADRES
Voor		
• N.a.w. gegevens advocatuur	070 - 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
• Centrale Controle Verordeningen	070 - 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
• Landelijke financiële bijdrage	070 - 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
• Communicatie: Advocatenblad, Brochures, etc.	070 - 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
• BalieNet certificaten	070 - 335 35 71/86	certificaat@advocatenorde.nl
Opleiding		
• Beroepsopleiding (BO) (09.00-12.00 uur) (vragen van stagiaires inzake BO)	070 - 335 35 55	opl@advocatenorde.nl
• Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO) (vragen van stagiaires inzake VSO en erkende opleidingsinstellingen)	070 - 335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
• Permanente Opleiding (PO) (vragen van erkende opleidingsinstellingen)	070 - 335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
• Permanente Opleiding (PO) (vragen van advocaten inzake PO-punten, inclusief ontheffing PO)	070-3353541/89	jz@advocatenorde.nl
• Vrijstellingen BO en VSO	070-3353541/89	jz@advocatenorde.nl
Alle overige vragen van advocaten	070 - 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

Saunders, mw. mr. K. Amsterdam 01-03-2005
Schaap, mw. mr. H.A. Amsterdam 01-07-2005
Scholten, mr. C.G. Rotterdam 30-06-2005
Segers, mw. mr. V.M. Utrecht 23-05-2005
Sodderland, mr. J.W. Amsterdam 01-07-2005
Steenwijk, mr. R.E. Amsterdam 01-06-2005
Stevens, mr. E.J.L. Rotterdam 26-04-2005
Teggelove, mr. J.G. Zwolle 01-02-2005
Timmer, mw. mr. D.A. Amersfoort 01-06-2005
Vink, mr. Z.W. Amsterdam 07-07-2005
Waayer, mr. A. Den Haag 01-04-2005
Wassenburg, mr. R.A. Delft 15-04-2005
Weijer, mr. G.M.A.X. Amsterdam 01-07-2004
Wiegman, mw. mr. V. Rotterdam 01-06-2005
Zalingen, mr. H.J. van Den Haag 01-06-2005
Zwieten, mw. mr. K.E.B. Barendrecht 24-05-2005

OVERLEDEN

Dijck, mw. mr. drs. H.L.E. van Eindhoven 09-07-2005

KANTOORVERPLAATSING

Aalst, mw. mr. W.H. van (Nijmegen): Bahialaan 502 (3065 WC) postbus 4030 (3006 AA) Rotterdam, tel. 010-2425360, fax 010-2425385, e-mail vanaalst.irma@fplaw.nl
Abdoellakhan, mr. S. (Amsterdam): Mathildealaan 1 (5611 BD) postbus 80020 (5600 JM) Eindhoven, tel. 040-2756602, fax 040-2756736, e-mail saukat.abdoellakhan@philips.com
Albrecht, mr. H.A.H.M. (Hapert): Bogert 1 (5612 LX) postbus 961 (5600 AZ) Eindhoven, tel. 040-2653560, fax 040-2653657
Asbeck-Plemp van Duiveland, mw. mr. E. van (Utrecht): Verheullaan 19 (3971 RD) Driebergen-Rijsenburg, tel. 0343-512968, fax 0343-512968, e-mail e.van.asbeck@wanadoo.nl
Bakker, mw. mr. J.N.T. (Gouda): Pantheon 25 (7521 PR) postbus 109 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4804761, fax 053-4804298, e-mail j.n.t.bakker@kienhuishoving.nl
Barth, mr. C.C.M. (Brussel-België): Museumpark 9 (3015 CB) Rotterdam, tel. 010-2250290, fax 010-2250329, e-mail michiel@jomec.nl
Benders, mr. P. (Enschede): Spoorstraat 32 (7481 HZ) Haaksbergen, tel. 053-5725757, fax 053-5722201, e-mail leeters@leetersadvocaten.nl
Bentum, mr. M.E.: Oosterhoutstraat 7 (9401 NA) postbus 705 (9400 AS) Assen, tel. 0592-317676, fax 0592-317148, e-mail info@dswadvocaten.nl
Blaisse, mr. D.W.: 55 King William Street 1 st floor (EC4R 9AD) London/Groot-Brittannië, tel. 0044-2076480400, fax 0044-2072835001, e-mail blaisse@van-doorne.com
Bongaards, mr. B.J. (Utrecht): Blaak 28 (3011 TA) postbus 711 (3000 AS) Rotterdam, tel. 010-4406440, fax 010-4364400, e-mail info@plp.nl
Bouwman, mr. J.P.G. (Rotterdam): Verhagenplein 1 (2671 HS) postbus 252 (2670 AH) Naaldwijk, tel. 0174-629341, fax 0174-623326, e-mail advocatuur@qr.nl
Bressers, mw. mr. K.H. (Eindhoven): Margrietstraat 13 (5401 CH) postbus 18 (5400 AA) Uden, tel. 0413-339033, fax 0413-339066, e-mail k.bressers@vanierselluchtman.nl

Brink, mr. H.E.: Herengracht 252 (1016 BV) postbus 10149 (1001 EC) Amsterdam, tel. 020-3300414, fax 020-3306955, e-mail brink@brinkattorneys.com
Bruggink-de Bruyn Kops, mw. mr. L.C. (Wageningen): Juliananlaan 34 (3851 RC) Ermelo, tel. 0341-554578, fax 0341-554585
Castelijin, mr. M.J.A. (Den Bosch): Baronielaan 297 (4835 JM) Breda, tel. 076-5640948, fax 076-5640949, e-mail info@castelijin-advocaat.nl
Claessen, mw. mr. I.G.S.: Statenlaan 55 (5223 LA) postbus 1714 (5200 BT) Den Bosch, tel. 073-6927777, fax 073-6927789, e-mail i.claessen@banning.nl
Diederer, mr. G.M.J. (Hoensbroek): Akerstraat 146-148 (6417 BR) Heerlen, tel. 045-5600144, fax 045-5790929
Engering, mw. mr. N.G.: Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 94361 (1090 GJ) Amsterdam, tel. 020-5924411, fax 020-4637296
Francovich, mr. S.G. (Amsterdam): 5 Times Square (NY 10036) New York/Verenigde Staten van Amerika, tel. 001-2127732392, fax 001-2127738814, e-mail stefano.francovich@dp.ey.com
Gemerer, mw. mr. J.A. van (Rotterdam): Hollandsch Diep 69 (2904 EP) Capelle a/d IJssel, tel. 010-2270129, fax 010-4582665, e-mail info@catsman-weijer.nl
Geraedts, mr. P.: Eisenhowerlaan 102 (2517 KL) postbus 82155 (2508 ED) Den Haag, tel. 070-3512124, fax 070-3524492, e-mail info@salval.com
Gout, mr. R.E. (Rotterdam): Nieuwstraat 103 (3201 EE) postbus 585 (3200 AM) Spijkenisse, tel. 0181-618222, fax 0181-617867, e-mail vandenhoekadvocaten@planet.nl
Grégoire, mr. J.-F.: Adelheidstraat 84 (2595 EE) Den Haag, tel. 070-3469226, fax 070-3614633
Hemel, mw. mr. R. van den (Leerdam): Burg. de Raadsingel 93-b (3311 JG) postbus 476 (3300 AL) Dordrecht, tel. 078-6331111, fax 078-6130171, e-mail info@tenholter.nl
Hendriks, mw. mr. E.G.W. (Hoensbroek): Akerstraat 146-148 (6417 BR) Heerlen, tel. 045-5600144, fax 045-5790929
Herschdorfer, mr. M.: Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 020-5419999, e-mail michael.herschdorfer@dlapiper.com
Herweijer, mr. J.C. (Driebergen): Kopenhagenweg 5 (2548 TP) Den Haag, postbus 156 (2290 AD) Wateringen, tel. 070-3360020, fax 020-3962011, e-mail herweijer@herweijer.nl
Hiemstra, mw. mr. M. (Amsterdam): Wethouder van Eschstraat 1 (5342 AV) postbus 20 (5340 BH) Oss, tel. 0412-666369, e-mail m.hiemstra@akzonobel.nl
Hoozemans, mr. M.A.: Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119999, e-mail michiel.hoozemans@cliffordchance.com
Houten, mw. mr. E.J.H. van den: Stadhouderslaan 100 (2517 JC) postbus 29702 (2502 LS) Den Haag, tel. 070-3633555, fax 070-3651280, e-mail vandenhouten@ruigpartners.nl
Jeekel, mw. mr. C.E.: Schrevenweg 5 (8024 HB) postbus 40037 (8004 DA) Zwolle, tel. 038-8504171, fax 038-8504170, e-mail cejeekel@ace-letselschade.nl

Kara, mw. mr. S. (Sliedrecht): Koningin Emmaplein 7 (3016 AA) Rotterdam, tel. 010-2415777, fax 010-2415770, e-mail lvd@ludwig-vandam.nl
Kronenberg, mr. R.A. (Haarlem): Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 020-7119990
Kuijjer, mr. C.P.: Stationsweg 78-m (2991 CM) Barendrecht, tel. 0180-621158, fax 0180-618721, e-mail kuijjer@vro.net
Leroux, mr. A.A.: Dr. Holtropaan 42 (5652 XR) postbus 8727 (5605 LS) Eindhoven, tel. 040-2501414, fax 040-2501450, e-mail a.leroux@boskampwillems.nl
Looman, mr. J.: Adelheidstraat 84 (2595 EE) Den Haag, tel. 070-3469226, fax 070-3614633
Marissing, mr. J.P.L. van: Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 94361 (1090 GJ) Amsterdam, tel. 020-5924411, fax 020-4637296
Muffels, mr. M.G.M.: Hofplein 33 (3011 AJ) postbus 21548 (3001 AI) Rotterdam, tel. 010-2822999, fax 010-2822995, e-mail muffels@brglaw.nl
Mulder, mr. T.A. (Utrecht): 's-Gravelandseweg 65 (1217 EJ) postbus 1500 (1200 BM) Hilversum, tel. 035-6931044, fax 035-6918553
Nauta-Rijsdijk, mw. mr. E.E.: Weena 290 (3012 NJ) postbus 819 (3000 AV) Rotterdam, tel. 010-2821621, fax 010-2022306, e-mail e.e.nauta@planet.nl
Patandijn, mw. mr. R. (Rotterdam): Burg. de Raadsingel 93-b (3311 JG) postbus 476 (3300 AL) Dordrecht, tel. 078-6331111, fax 078-6130171, e-mail info@tenholter.nl
Phoelich, mr. P.J.: Strawinskyalaan 3051 (1077 ZX) Amsterdam, tel. 020-7996200, fax 020-7996300, e-mail philip.phoelich@linklaters.com
Quint, mr. C. (Alphen a/d Rijn): Pasteurlaan 1 (4624 XK) postbus 500 (4600 AM) Bergen op Zoom, tel. 0164-266600, fax 0164-266388, e-mail v.quint@vital.nl
Riemer, mr. P.W.G.: Strawinskyalaan 3051 (1077 ZX) Amsterdam, tel. 020-7996230, fax 020-7996300, e-mail pieter.riemer@linklaters.com
Rutten, mw. mr. A.W. van: De Gieteling 46 (7609 DS) Almelo, tel. 0546-538318, fax 0546-492665
Rijssenbeek, mr. M.J.A.E. (Amsterdam): Abraham Patrasstraat 5 (2595 RC) Den Haag, tel. 070-3470111, fax 070-3825547
Sandberg, Jhr. mr. E.A.C. (Rotterdam): Wildenborchseweg 9 (7251 KB) Vorden, tel. 0575-556567, fax 0575-556409, e-mail eacsandberg@sandberg-cs.nl
Schmidt, mr. W.: Nieuwe Gracht 124 (2011 NM) postbus 280 (2000 AG) Haarlem, tel. 023-5530230, fax 023-5530260, e-mail schmidt@pjsadvocaten.nl
Schouten, mr. J.L. van: Startbaan 5-e (1185 XP) Amstelveen, tel. 020-4266166, fax 020-4266160, e-mail vanschouten@z-vs.nl
Schreinemacher, mr. C.M.E.: Keizersgracht 686 (1017 EV) Amsterdam, tel. 020-6271021, fax 020-6203879, e-mail toenbreker@xs4all.nl
Schulp, mw. mr. J.: Olympisch Stadion 33 (1076 DE) postbus 75727 (1070 AS) Amsterdam, tel. 020-5650400, fax 020-5650411, e-mail schulp@theoffice.nl
Sennef, mw. mr. A. (Rotterdam): Eisenhowerlaan 102 (2517 KL) postbus 82155 (2508 ED) Den Haag, tel. 070-3512124, fax 070-3524492, e-mail info@salval.com

Silvertand, mr. R.H.J.M. (Voerendaal): Evertsenstraat 5 (5224 HN) postbus 2154 (5202 CD) Den Bosch, tel. 073-6205105, fax 073-6205100, e-mail r.silvertand@ewijk-wouw.nl
Sint Truiden, mr. M.Ph. van: Frederiksplein 42 (1017 XN) postbus 545 (1000 AM) Amsterdam, tel. 020-5533600, fax 020-5533777, e-mail m.vansinttruiden@lovelles.com
Slijters, mw. mr. A.N.: Herengracht 141 (1015 BH) Amsterdam, tel. 020-5307030, fax 020-5307031
Steenhuis, mw. mr. M.S.J. (Rotterdam): Haaksbergweg 27 (1101 BP) postbus 12359 (1100 AJ) Amsterdam (Z-O), tel. 020-5673990, fax 020-5673991, e-mail msjsteenhuizen@hrmadvocaten.nl
Swager, mw. mr. M.S. (Utrecht): Dreef 22 (2012 HS) postbus 5287 (2000 CG) Haarlem, tel. 023-5125025, fax 023-5125027, e-mail swager@kadv.nl
Tellingen, mr. E.D. van (Lelystad): Randstad 22-125 (1316 BW) postbus 1309 (1300 BH) Almere, tel. 036-5335021, fax 036-5331915, e-mail vantellingen@wbadvocaten.nl
Tollenaar, mr. N.W.A. (Amsterdam): Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172640, fax 010-2172701, e-mail n.tollenaar@houthoff.com
Tijsseling, mw. mr. C.J.W. (Veenendaal): Hoge Torenstraat 8 (4201 GC) postbus 3048 (4200 EA) Gorinchem, tel. 0183-630200, fax 0183-635104, e-mail c.j.w.tijsseling@mvdadvocaten.nl
Velden, mw. mr. J.L.S. van der: Venrayseweg 61 (5921 KJ) postbus 3328 (5902 RH) Venlo, tel. 077-3982100, fax 077-3513166, e-mail info@heuvelmansadvocaten.nl
Verburg, mr. B.E. (Den Haag): Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172700
Verkuil, mw. mr. L.M.: Westzeedijk 525 (3024 EL) Rotterdam, tel. 010-4255311, fax 010-4257245
Vermeeren, mr. R.H.: Nieuwe Prinsenkade 4 (4811 VC) Breda, tel. 076-5302535, fax 076-5302536, e-mail vermeeren@advocatuurmediation.nl
Vilé, mw. mr. C.A. (Amsterdam): Wezellaan 9 (1216 CZ) Hilversum, tel. 035-6211667, fax 035-6211667, e-mail catelijneville@hotmail.com
Vingerling, mr. A.C.: Maliebaan 57 (3581 CE) postbus 2169 (3500 GD) Utrecht, tel. 030-2333502, fax 030-2315674, e-mail mail@deleon.nl
Wagensveld, mr. drs. T.C. van: Herengracht 323 (1016 AW) postbus 10878 (1001 EW) Amsterdam
Walhain, mr. H.L.J. (Rotterdam): Olaf Palmestraat 24 (2616 LS) Delft, tel. 015-2158815, fax 015-2125624, e-mail hlj.walhain@walhainadvocatuur.nl
Westendorp, mr. A.H.: Adelheidstraat 84 (2595 EE) Den Haag, tel. 070-3469226, fax 070-3614633
Weijts, mw. mr. H.W. de (Den Haag): Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771582, fax 020-5771631, e-mail hemke.deweijts@debrauw.com
Wiebosch, mr. R.J.: Nieuwe Gracht 124 (2011 NM) postbus 280 (2000 AG) Haarlem, tel. 023-5530230, fax 023-5530260, e-mail wiebosch@pjsadvocaten.nl

Wouw, mr. Th.A.J. van de (Nuland):
Julianaplein 25 (5211 BB) Den Bosch, tel.
073-6143777, fax 073-6124070, e-mail
vandewouw@baudoinadvocaten.nl
Zimmerman-den Dulk, mw. mr. E.: De Zaal
11 (5612 AJ) postbus 80 (5600 AB) Eindhoven,
tel. 040-2390590, fax 040-2390591, e-mail
eveline.zimmerman@thelawfactor.nl
Zincken, mr. J.G.N.: Startbaan 5-e (1185
XP) Amstelveen, tel. 020-4266167, fax 020-
4266160, e-mail zincken@z-vs.nl

NIEUW KANTOOR/ASSOCIATIE

Advocatenkantoor Diederer c.s. (mrs. G.M.J.
Diederer en E.G.W. Hendriks) Akerstraat 146-
148 (6417 BR) Heerlen, tel. 045-5600144, fax
045-5790929

Westendorp & Looman Advocaten (mrs.
A.H. Westendorp, J. Looman en J-F. Grégoire)
Adelheidstraat 84 (2595 EE) Den Haag, tel.
070-3469226, fax 070-3614633
Zincken Van Schouten advocaten (mrs. J.G.N.
Zincken en J.L. van Schouten) Startbaan 5-e
(1185 XP) Amstelveen, tel. 020-4266166, fax
020-4266160

NAAMSWIJZIGING

Arkesteijn Hooijman & Verkuil Advocaten
te Rotterdam thans: **Arkesteijn & Hooijman
Advocaten**
Stikkelbroeck, mw. mr. E.B.M. te Utrecht
thans: **Brons-Stikkelbroeck, mw. mr. E.B.M.**
Dippel & Butter Advocaten te Hoorn thans:
Butter en Overkleef Advocaat
Amsing, mw. mr. H.J. te Brunssum thans:
Heuts-Amsing, mw. mr. H.J.

Westendorp & Hoogendam te Den Haag
thans: **Hoogendam Advocaten**
Huisman & Rawee Advocaten te Amersfoort
thans: **Huisman Rawee & Bruin Advocaten**
Zonneveld, mr. K.H. te Amsterdam thans: **Van
Wagensveld & Zonneveld**

BEZOEKADRES/POSTBUS/ TEL./FAX/E-MAIL

Balen, mr. H.J. van te Groningen:
Aweg 19 (9718 CV) Groningen, e-mail
h.j.vanbalen@tiscali.nl
**Advocatenkantoor McDeere Consultancy
B.V.** te Rotterdam: Schiehaven 13-d (3024 EC)
Rotterdam
Goorts & Coppens Advocaten te Deurne:
Heuvelstraat 14 (5751 HN) Deurne

Groenhuis Dionisius Kortekaas Advocaten
te Breda: Vincent van Goghstraat 43-a (4812
AP) Breda
Hoogendam Advocaten te Den Haag: tel. 070-
3832233, fax 070-3815357
Huisman Rawee & Bruin Advocaten te
Amersfoort: e-mail mail@hrbadvocaten.nl
Kranendonk Hupkes & Penning Advocaten te
Amsterdam: Jozef Israëlskade 48-b (1072 SB)
Amsterdam
Van Laar & De Vries te Woudenberg:
Fonteinkruid 10 (3931 WX) Woudenberg
Snoek, mr. N.J.F. te Ulvenhout: De La Reyweg
17 (4818 BA) Breda
UJG Velo Advocaten Mediators te Utrecht:
Euclideslaan 251 (3584 BV) Utrecht
Ventoux Advocaten te Utrecht: Vleutenseweg
386 (3532 HW) Utrecht
Vreijling LCK Advocaten te Heinkenszand:
Postbus 328 (4600 AH) Bergen op Zoom

Literatuur

prof. mr. R. Barents
**Uitspraken van het Hof van Justitie en het
Gerecht van eerste aanleg**
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
192 p. € 42,50
ISBN 90 130 2651 6

prof. mr. A.D. Belinfantje, mr. J.L. de Rede
Beginnelen van het Nederlands staatsrecht
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
364 p. € 39,95
ISBN 90 130 1270 1

prof. dr. J.Th.J. van den Berg e.a.
Een versterking van de minister-president?
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
80 p. € 26,50
ISBN 90 130 2699 0

prof. mr. P.J.J. van Buuren e.a.
Bestuursdwang en dwangsom
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
256 p. € 31,50
ISBN 90 130 2755 5

mr. P.G.F.A. Geerts en mr. G. van Empel
**Bescherming van de intellectuele eigendom
6e druk**
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
184 p. € 27,50
ISBN 90 130 2278 2

mr. E.E.G. Gepken-Jager e.a.
VOC 1602-2002: 400 Years of Company Law
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
474 p. € 117,50
ISBN 90 130 1915 3

mr. Anna Gerbrandy e.a.
**De toepassing van de Mededingingswet door
de Nederlandse bestuursrechter 2000-2004**
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
464 p. € 47,50
ISBN 90 268 3956 1

prof. mr. A.S. Hartkamp
**Compendium vermogensrecht voor de
rechtspraktijk 6e druk**
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
524 p. € 57,50
ISBN 90 130 2734 2

I.S.J. Houben
Contractdwang (dissertatie)
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
404 p. € 61,50
ISBN 90 130 2711 3

mr. A.L.J. Janssens en mr. A.J. Nieuwenhuis
Uitingsdelicten
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
288 p. € 28,50
ISBN 90 130 2538 2

prof. mr. C.A.J.M. Kortmann
Constitutioneel recht 5e herdruk
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
612 p. € 48,25
ISBN 90 268 3866 2

mr. W.J.R. Krol
**Checklists en leidraden juridische
kwaliteitszorg**
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
464 p. € 42,50
ISBN 90 130 2751 2

dr. mr. A.R. Lodder
Elektronische handtekening
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
224 p. € 29,75
ISBN 90 130 2684 2

Malsch en Nijboer
De zichtbaarheid van het recht
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
216 p. € 24,50
ISBN 90 130 2744 X

mr. S.Y.Th. Meijer e.a.
Bedrijfsovername
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
196 p. € 37,50
ISBN 90 130 2680 X

mr. G.J.H.M. Mom
**Auteursrecht, Naburige rechten en
Databankenrecht**
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
370 p. € 16
ISBN 90 130 2784 9

mr. R.R.M. de Moor en mr. W. Schoorlemmer
**Vereenvoudigde afwikkeling van
faillissementen**
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
124 p. € 29,50
ISBN 90 130 2763 6

prof. mr. C.J.J.C. van Nispen
**Tekst & Commentaar Burgerlijke
rechtshandelingen**
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
1792 p. € 190
ISBN 90 130 0835 6

dr. E.B. Pechler en prof. dr. M.W.C. Feteris
**Evaluatie van het herziene fiscaal
procesrecht**
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
300 p. € 48,50
ISBN 90 130 2802 0

Prakken
Het laatste woord
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
176 p. € 23,50
ISBN 90 130 2796 2

prof. mr. M. Scheltema
Het Recht van de Toekomst
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
20 p. € 10
ISBN 90 130 2617 6

prof. mr. P. van Schilffgaarde e.a.
**Vereenvoudiging en flexibilisering van het
Nederlandse BV-recht**
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
174 p. € 36,50
ISBN 90 130 2787 3

prof. mr. W.J. Slagter e.a.
Compendium Ondernemingsrecht 8e druk
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
760 p. € 49,50
ISBN 90 268 3418 7

mr. I. Spinath
Achtergestelde vorderingen
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
56 p. € 40
ISBN 90 130 2377 0

mr. A. Steneker
**Kwaliteitsrekening en afgescheiden
vermogen**
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
362 p. € 60
ISBN 90 130 2547 1

Vegter en Buruma
Terugkeer in de samenleving
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
212 p. € 24,50
ISBN 90 130 2783 0

prof. mr. A.A. van Velten
Koop van onroerende zaken
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
120 p. € 30
ISBN 90 130 2682 6

mr. E.E. de Wijckerslooth-Vink e.a.
Huurrecht memo
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2005
475 p. € 29,50
ISBN 90 130 2395 9

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het Advocatenblad zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Loorbach, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

HOREN GETUIGE BIJ KORT GEDING

Raad van Discipline Amsterdam, 21 juni 2004
(*ms. De Groot, Breederveld, Hamer, Remme en Rigters*)

De regel dat personen die door de wederpartij als getuige zijn aangezegd of kennelijk zullen worden aangezegd door de advocaat voor het verhoor niet mogen worden gehoord, moet in het kader van een kortgedingprocedure beperkt worden uitgelegd.

- *Advocatenwet artikel 46 (3.1 Vrijheid van handelen; 4.2 Deskundigen; getuigen en adviseurs)*
- *Gedragsregel 16*

Feiten

In het kader van een aantal tussen diverse betrokkenen bestaande geschillen is op verzoek van de cliënten van mr. X beslag gelegd ten laste van klager ter zake van een gepretendeerde vordering tot schadevergoeding uit hoofde van onrechtmatige daad. Klager heeft in een kort geding opheffing van de gelegde beslagen gevorderd. De avond voorafgaand aan de mondelinge behandeling van het kort geding heeft mr. X telefonisch contact gehad met de getuige A, die met negen anderen een verklaring heeft afgegeven ter ondersteuning van het standpunt van klager. De Voorzieningenrechter heeft de vordering van klager toegewezen onder opheffing van de beslagen.

Klacht

De klacht houdt onder meer in dat mr. X in strijd met artikel 46 Advocatenwet zich tot de getuige A heeft gewend van wie klager reeds met het oog op een procedure in kort geding een schriftelijke verklaring heeft overgelegd en voorts daarbij de getuige A onder druk heeft gezet.

Overwegingen van de raad

De raad acht het van belang dat betrokkenen waaronder de getuige A, waarvan verklaringen in de kortgedingprocedure waren ingebracht op het tijdstip dat mr. X contact met getuige A opnam, nog niet als getuigen waren aangezegd. Het ging hier om identieke verklaringen, in die zin standaardverklaringen, hetgeen voldoende aanleiding zou kunnen vormen om te bezien of er grond bestaat om deze verklaringen waar nodig en zo mogelijk te nuanceren of nader toe te lichten. Voorts betrof het hier een kortgedingprocedure waarin zelden gelegenheid wordt geboden om ten aanzien van het voorgedragen getuigenbewijs tegenbewijs te leveren. Het is derhalve een taak voor de advocaat in het kader van een kort geding het voorgelegde bewijsmateriaal voorafgaand aan de zitting te toetsen en het materiaal voorhanden te hebben dat als weerlegging kan fungeren. De Gedragsregel

16, voorzover al van toepassing, waar klager specifiek op doelt, moet in het kader van een kortgedingprocedure beperkt worden uitgelegd. Bovendien acht de raad van belang dat mr. X bepaaldelijk opdracht had gekregen om de getuige A te benaderen en dat hij ook redenen had om aan dit verzoek gehoor te geven nu hem was gebleken dat een andere getuige al bereid was de door hem afgelegde standaardverklaring te nuanceren. Er was dan ook reden om aan te nemen dat de getuige A daartoe bereid was. Dat mr. X de getuige A op de avond voorafgaand aan de mondelinge behandeling van het kort geding heeft benaderd is niet onaanvaardbaar, reeds niet omdat de producties waarbij de standaardverklaringen werden overgelegd hem pas die middag hadden bereikt.

Ook is niet gebleken dat mr. X de getuige A onder druk heeft gezet.

Volgt

Afwijzing van de klacht.

TERUGTREKKEN WEGENS GEBREK AAN VERTROUWEN

Raad van Discipline Arnhem, 5 juli 2004
(*ms. Zweers, Dam, Harenberg, Van de Loo en Poelmann*)

Omstandigheden waaronder het een advocaat niet vrijstaat zich wegens gebrek aan vertrouwen terug te trekken. De advocaat die zich terugtrekt dient dat in neutrale bewoordingen te melden aan de wederpartij en de rechter.

- *Advocatenwet artikel 46 (1 De zorg voor de cliënt; 1.1 Beleidsvrijheid)*
- *Gedragsregels 4, 9 (leden 2 en 3)*

Feiten

Mr. X staat klager bij in een erfeniskwestie, met als wederpartij diens vader. De rechtbank gelast een comparitie van partijen die wegens de gezondheidstoestand van de vader in zijn huis plaatsvindt. Nadien wordt een nieuwe comparitie gelast, waarna mr. Y, optredend voor de vader, aan mr. X laat weten ervan uit te gaan dat behoudens tegenbericht die comparitie wederom ten huize van de vader plaatsvindt. Klager laat daarop aan mr. X weten dat hij grote moeite had met de comparitie ten huize van de vader en om die reden er niet nogmaals mee wil instemmen tenzij de vader een medische indicatie produceert. Mr. X laat op zijn beurt aan klager weten daar niet aan mee te willen werken omdat dat als dwarsliggerij wordt ervaren waarop klager aan mr. X het adres van de rechtbank vraagt en zelf een brief aan de rechtbank schrijft om te laten weten dat hij eerst een medische verklaring wenst. Is die aanwezig, aldus de klager in zijn brief, dan zou de comparitie in elk geval op een neutraal adres moeten plaatsvinden. Mr. X ontvangt een kopie van de brief van zijn cliënt aan de rechtbank

en laat per kerende post weten zich aan de zaak te zullen onttrekken. In die brief verwijst hij naar een eerdere brief waarin hij zijn bezwaren tegen de plannen van klager uiteenzette en voegt daaraan toe dat er geen andere conclusie kan worden getrokken dan dat er een zodanige vertrouwensbreuk bestaat dat hij niet meer in staat moet worden geacht de belangen van klager naar behoren te behartigen. Een kopie van die brief zendt hij aan de rechtbank, met het verzoek de zaak op de rol te plaatsen zodat hij zich aan de zaak kan onttrekken en eveneens aan mr. Y, de raadsman van de vader. Klager wordt vervolgens door een nieuwe advocaat bijgestaan; de comparitie gaat alsnog door, bij gebreke van een medische verklaring in het gebouw van de rechtbank. De klacht houdt in dat mr. X zich aan de zaak heeft onttrokken zonder dat daar aantoonbare conflicten aan vooraf waren gegaan, dat die onttrekking geschiedde op een cruciaal moment in de procedure terwijl mr. X wist dat klager op dat moment voor drie weken naar het buitenland zou afreizen, zonder behoorlijk overleg met klager over de implicaties van zijn besluit en ten slotte dat mr. X mr. Y over het conflict heeft ingelicht.

Overwegingen

De raad heeft zich allereerst gebogen over de vraag of in het verschil in waardering tussen mr. X en klager van diens verlangen van een medische verklaring alvorens in te stemmen met een andere locatie voor de comparitie van partijen voldoende aanleiding kan zijn gelezen tot een breuk in het vertrouwen. De raad acht klagers wens op zichzelf niet onbegrijpelijk en kan dan ook, zeker gezien het feit dat zich niet eerder problemen tussen klager en mr. X hadden voorgedaan, niet goed begrijpen waarom die wens door mr. X is uitgelegd als zand strooien in de machine en voor hem aanleiding is geweest zich als raadsman terug te trekken. Wanneer dan toch moet worden aanvaard dat het voor mr. X persoonlijk, gezien zijn kennelijke beleving van de verhouding tussen partijen, niet langer mogelijk was klager naar behoren bij te staan, dan had hij er beter op toe moeten zien dat klager voldoende gelegenheid zou hebben gehad om een opvolgend advocaat te vinden alvorens de wederpartij te informeren en zich in de procedure te onttrekken, zeker ook gezien klagers op handen zijnde vertrek naar het buitenland. Mr. X had bedacht moeten zijn op de reële kans dat klager zijn brief van 25 oktober 2002 – een vrijdag – nog niet had ontvangen toen hij zijn brief van 28 oktober 2002 aan de rechtbank verzond, en nader met klager moeten overleggen toen hij werd geconfronteerd met het feit dat die brieven elkaar gekruist hadden. Zodanig overleg was sowieso noodzakelijk omdat, wanneer klager zich door de brief van mr. X van 25 oktober van het schrijven van een brief aan de rechtbank had laten weerhouden, zij zich evengoed op gespannen voet tot elkaar zouden zijn gaan verhouden. Mr. X had zeker niet, door toezending van zijn redengevende brief aan klager d.d. 29 oktober 2002 aan de wederpartij en de rechtbank, van de redenen van zijn onttrekking blijk mogen geven maar hij had zich naar buiten toe in neutrale bewoordingen moeten uitlaten. Wanneer hij dat achterwege had gelaten had hij kunnen voorkomen dat de wederpartij voortijdig zou aansturen op een vonnis zonder tweede comparitie zoals kennelijk is geschied.

Mr. X zou met klager hebben kunnen overleggen over de wijze waarop mr. Y geantwoord diende te worden, bijvoorbeeld door te berichten dat klager zich niet zonder meer met diens verzoek kon verenigen, maar dat het hem vrijstond zich met een verzoek terzake tot de rechtbank te wenden. Daarmee zou mr. X bereikt hebben dat hetgeen zich in de relatie tussen hem en zijn cliënt had voorgedaan niet buiten de vertrouwelijkheid van die relatie bekend was geworden. De rechtbank, die inmiddels met het standpunt van klager op de hoogte was, had vervolgens zonder verdere tussenkomst van mr. X een afweging kunnen maken.

De raad is samenvattend van oordeel dat voor de haastige besluitvorming van mr. X onvoldoende aanleiding bestond en dat mr. X bij de uitvoering van dat besluit tekort is geschoten in de zorgvuldigheid die een advocaat jegens zijn cliënt dient te betrachten, met als gevolg dat klagers belangen bij vertrouwelijkheid omtrent hun meningsverschil en voldoende tijd voor een zorgvuldige overdracht nodeloos zijn geschaad. De klacht is dan ook gegrond.

Beslissing van de raad

De klacht is gegrond. Aan mr. X wordt de maatregel van enkele waarschuwing opgelegd.

Noot:

De onttrekking door de procureur is geregeld in hoofdstuk 8 van het Landelijk Rolreglement. Paragraaf 8.1 bepaalt dat de onttrekking plaatsvindt door een bericht aan de rechter, met een briefje als er een schriftelijke rol is en anders ter zitting. Het Rolreglement schrijft daarnaast voor dat de procureur daarbij dient aan te geven dat hij zijn opdrachtgever over de gevolgen van een en ander (te vinden in de rest van hoofdstuk 8 van het Rolreglement) heeft geïnformeerd. Die verplichte informatieverstrekking is terug te voeren op Hoge Raad 2 februari 2001, NJ 2002/372, waarin is vastgesteld dat de rechtsverhouding tussen procureur (advocaat) en cliënt met zich meebrengt dat de zich onttrekkende procureur de consequenties op een behoorlijke wijze aan zijn – dan voormalig geworden – opdrachtgever schetst. De vraag hoe deze aansporing tot een correcte uitvoering van de overeenkomst van opdracht tussen advocaat en cliënt terecht is gekomen in een reglement van louter rechtsvorderlijke aard laat ik buiten beschouwing, evenals de vraag of er processuele consequenties kunnen volgen indien een procureur deze aansporing aan zijn laars lapt. Waar het om gaat is dat de opdracht om een en ander ‘aan te geven’ bij de mededeling van de onttrekking in de praktijk door advocaten wel eens wordt opgevat als een vraag om ook iets over de redengeving op papier te zetten. Wellicht is het mr. X in deze casus ook zo vergaan en de raad legt er mijns inziens terecht de vinger op dat mr. X ongelijk had door over de vertrouwensbreuk aan de rechtbank en de wederpartij rapport uit te brengen. Tot zover is de beslissing goed te volgen.

Dat is wat lastiger bij een ander aspect, waarbij de raad de eigenlijke beslissing van mr. X dat hij zich diende terug te trekken beoordeelt. De cliënt heeft een bepaald verlangen, de advocaat is het daar niet mee eens en raadt de door de cliënt gewenste weg af, en de cliënt doet

het tóch. Ook als het onderwerp van discussie voor de buitenstaanders futiel voorkomt, ook als de vraag zich opdringt of de advocaat misschien niet wat tactvoller had kunnen manoeuvreren, zelfs als de buitenstaander de zienswijze van de advocaat wel wat erg star vindt, in al die gevallen blijft overeind dat er een verschil van inzicht over de aanpak bestaat. Het is dan eigenlijk alleen de advocaat zelf die kan beoordelen of hij nog goed kan functioneren en het lijkt mij ondanks deze uitspraak nog steeds alleen maar wijs te noemen, wanneer een advocaat die daaraan twijfelt en dus meent zijn rol als adviseur en procesbewaker niet meer naar behoren te kunnen vervullen zich terugtrekt. Een tandarts boort ook niet prettig als hij ziet aankomen dat zijn patiënt aan zijn arm gaat trekken. Die vrijheid is onontbeerlijk voor de onafhankelijkheid van de advocaat. Indertijd, in de Ereregels, werd nog gerept van de advocaat die 'de leiding van de zaak' had en zich diende terug te trekken wanneer hij voelde dat hij die greep niet meer had, de huidige Gedragsregels zijn in wat mildere bewoordingen toch even strikt. Regel 9 lid 2 zegt dat advocaat zich *dient* terug te trekken indien er een verschil van inzicht bestaat over de aanpak van de zaak dat niet kan worden opgelost. Er past hoogstens een marginale toetsing bij, in die zin dat een advocaat zich niet met een onwaarschijnlijke smoes aan de zaak kan onttrekken en aldus zijn cliënt met een probleem, financieel omdat een andere advocaat zich in de zaak moet inwerken of anderszins, opzadelt. In het onderhavige geval is de raad van mening dat de advocaat er nog wel wat meer werk van had moeten maken voordat hij zijn beslissing nam. Zou dat als algemene aanbeveling moeten worden opgevat, dan meen ik dat het accent wat te veel komt te liggen op de op zichzelf respectabele contractuele relatie, die zeker verplichtingen voor de opdrachtnemer – de advocaat – met zich meebrengt maar wordt onvoldoende recht gedaan aan de noodzaak dat een advocaat zijn onafhankelijkheid ten opzichte van zijn cliënt blijft behouden.

GJK.

ORDENEN STUKKEN

*Raad van Discipline Leeuwarden, 20 juli 2004
(mrs. Giltay, De Goede, Janssen, Vogelsang en Winkel)*

De advocaat schiet tekort bij het behartigen van de belangen van zijn cliënt wanneer hij een grote hoeveelheid stukken in het geding brengt die hem zijn aangereikt door zijn cliënt, zonder deze te ordenen en aan de hand van die stukken de stellingen van de cliënt inzichtelijk te maken.

- *Advocatenwet artikel 46 (1.4.3 Andere verzuimen)*
- *Gedragsregel 4*

Feiten

Klager sluit een licentieovereenkomst met A. De uitvoering van deze overeenkomst leidt tot een procedure tussen partijen.

De rechtbank wijst de conventionele vordering van A (tot betaling van een geldsom door klager) af en wijst de reconventionele vordering

van klager deels toe (betaling van een geldsom door A) en deels af (betaling van additionele schadevergoeding door A).

A appelleert waarna klager incidenteel appèl instelt.

In beide instanties staat mr. X klager als advocaat bij.

In een tussenarrest overweegt het gerechtshof dat de in de memorie van antwoord genoemde producties niet zijn overgelegd en mitsdien niet in het geding kunnen worden betrokken. Het hof stelt daarom klager alsnog in de gelegenheid om bij akte zijn vordering nader te preciseren en te onderbouwen. Klager brengt daarop in het geding doorlopende overzichten van de door hem gemaakte kosten ter uitvoering van de overeenkomst met A en de gerealiseerde opbrengsten. Voorts legt hij over kopieën van alle debetfacturen over een periode van twee jaar.

In zijn eindarrest overweegt het hof dat klager geen toereikende grondslag voor zijn schadevordering heeft gesteld en dat het hof daarom de vordering van klager in incidenteel appèl afwijst.

Klacht

- (1) Mr. X heeft verzuimd de in zijn memorie van antwoord genoemde producties aan het hof over te leggen, hetgeen ertoe heeft geleid dat de producties, zoals het hof in het tussenarrest heeft overwogen, niet in het geding konden worden betrokken.
- (2) Mr. X heeft de daarna bij akte overgelegde stukken niet van een duidelijke toelichting voorzien, hetgeen ertoe heeft geleid dat het hof de stukken die als bewijs van de juistheid van klagers vordering bedoeld waren, terzijde heeft geschoven.

Klager verzoekt de raad in zijn beslissing uit te spreken dat mr. X jegens hem niet de zorgvuldigheid heeft betracht die bij een behoorlijke rechtshulpverlening betaamt.

Verweer

Mr. X wijst erop dat zowel in eerste aanleg als in hoger beroep de door klager gevorderde schadevergoeding is afgewezen. Aan de door hem opgestelde en aan zijn procureur verzonden memorie van antwoord waren de daarin genoemde producties gehecht. Hij wist niet beter dan dat zijn procureur de memorie van antwoord met de daarbijbehorende producties aan het hof heeft overgelegd. Het komt wel vaker voor dat stukken bij het hof zoekraken; dat valt hem niet te verwijten.

Alhoewel zijn eigen voorkeur uitging naar een verklaring van een externe accountant of iets dergelijks, heeft klager ervoor gekozen om zelf een onderbouwing te maken en deze te voorzien van de nodige bewijsstukken. Op zich was het door klager gemaakte overzicht inzichtelijk en de door hem opgevoerde posten werden ondersteund door meegeleverde bewijsstukken. De van klager ontvangen stukken – die reeds door hem waren gebundeld – zijn bij akte aan het hof overgelegd onder toezending van afschriften aan de raadsman van de wederpartij.

Overwegingen van de raad

In de memorie van antwoord in conventie tevens memorie van eis in reconventie stelt mr. X dat klager bij die memorie in het geding

brengt de bijlagen als genoemd in ‘*De persoonlijke verwoording in het standpunt van (klager)*’, welk schriftelijk stuk (kennelijk) deel van de memorie uitmaakt. In de daarna genomen memorie van antwoord in incidenteel appèl stelt de advocaat van de wederpartij onder meer: ‘(Klager) heeft nog steeds geen volledig en gedocumenteerd inzicht gegeven (...). Bij Memorie van Antwoord heeft hij in een stuk (...) een persoonlijk standpunt ingediend, waarvan echter bij het exemplaar dat (A) van die memorie heeft ontvangen de bijlagen ontbreken. Op verzoek om toezending van die bijlagen heeft (klager) niet geantwoord.’

In zijn brief van (...) schrijft mr. X aan de advocaat van de wederpartij onder meer: ‘Of u alle stukken hebt zoals die bij de memorie van antwoord/eis aan het Gerechtshof zijn overhandigd weet ik niet, veiligheidshalve zend ik u een nieuwe set.’

In zijn tussenarrest overweegt het hof dat de in de memorie van antwoord genoemde producties niet zijn overgelegd en mitsdien niet in het geding kunnen worden betrokken.

Naar aanleiding hiervan overweegt de raad dat – behoudens tegenbewijs – op grond van het vorenstaande is komen vast te staan dat bedoelde producties niet bij de ter rolle van het hof genomen memorie van antwoord in conventie tevens memorie van eis in reconventie in het geding zijn gebracht. Het tegenbewijs heeft mr. X niet geleverd. Hij heeft weliswaar gesteld dat het vaker voorkomt dat stukken bij het hof zoekraken, maar dit is als bewijs niet voldoende.

Het vorenstaande leidt ertoe dat het eerste klachtonderdeel gegrond is.

In zijn eindarrest heeft het hof overwogen: ‘(...) dat de toelichting die (klager) bij de akte (...) heeft verstrekt, niet aan de daaraan te stellen normen voldoet. (Klager) heeft ten onrechte volstaan met de in de akte niet nader toegelichte stelling dat zijn schade f 129.131 bedraagt, hetgeen het hof kennelijk moet afleiden uit een grote stapel ongeordende stukken waaruit het hof voorts kennelijk onrechtmatige gedragingen en causaal verband moet destilleren. Zulks is niet de taak van het hof, maar van de procureur van de eisende partij, die de stellingen van zijn cliënt inzichtelijk dient te maken.’

De raad heeft kennisgenomen van de bewuste akte en de daarbij overgelegde stukken. Hij onderschrijft het oordeel van het hof, zoals hiervoor geciteerd. Dit rechterlijke oordeel mag mr. X zich als rechtsgeleerde raadsman van klager aantrekken. Mr. X is tekortgeschoten in de behartiging van klagers belangen, nu hij de stellingen van klager in de appèlprocedure niet inzichtelijk heeft gemaakt, hetgeen (mede) grond is (geweest) voor afwijzing van klagers reconventionele vordering.

Het vorenstaande leidt ertoe dat ook dit klachtonderdeel gegrond is.

De raad overweegt dat mr. X er geen blijk van heeft gegeven in te zien dat zijn wijze van procederen bij het hof met name voor wat betreft zijn optreden na het tussenarrest onder de maat is gebleven.

Volgt

Berisping en de uitspraak dat mr. X jegens klager niet de zorgvuldigheid heeft betracht die bij een behoorlijke rechtshulpverlening betaamt.

BEHEER GELDEN DERDENREKENING

Hof van Discipline, 23 augustus 2004, nr. 4010

(mrs. Zwitser-Schouten, Beker, Heidinga, Mendlik, Baauw)

Raad van Discipline, 12 januari 2004

(mrs. Peutz, Ten Brummelhuis, Van Dooren, Luchtman, Lucassen)

Verantwoordelijkheid van een advocaat voor het beheer van gelden op een derdenrekening. De bepaling in de Boekhoudverordening dat derdengelden voortvarend moeten worden doorbetaald is niet geschreven ter bescherming van derden. Wel geldt in het algemeen dat een advocaat met de belangen van derden rekening moet houden als de belangen van de eigen cliënt dat toelaten.

- *Advocatenwet artikel 46 (4.3 Financieel belanghebbenden)*
- *Boekhoudverordening artikelen 3.3 en 3.4*
- *Gedragsregel 23*

Feiten

Klager voert als eiser een procedure tegen architectenbureau A en zijn vennoten. In kort geding worden de vennoten in privé in september 2002 veroordeeld tot betaling van een voorschot van € 315.857.

Mr. X treedt op voor een partij die een vordering heeft op klager en daarvoor over een executoriale titel beschikt. Mr. X legt executoriaal derdebeslag onder de partij die krachtens het kortgedingvonnis gehouden is € 315.857 aan klager uit te betalen.

Na aftrek van enige kosten wordt medio oktober 2002 door de veroordeelde debiteur van klager € 314.925 overgemaakt op de derdenrekening van Stichting Derdengelden van mr. X.

Vanaf het moment van ontvangst op de derdenrekening zal het, ten gevolge van goed overleg tussen mr. X en zijn cliënte, nog ruim een jaar duren voordat doorbetaling vanaf die derdenrekening aan de cliënte plaatsvindt.

Dit blijkt tot gevolg te hebben dat de fiscus zich op het standpunt stelt dat de ontvangst door mr. X van het bedrag van € 314.925 op zijn derdenrekening nog niet met zich meebrengt dat dit bedrag medio februari 2003 al geacht wordt te zijn toegescheiden aan het vermogen van de cliënte van mr. X. Derhalve is de schuld van klager aan de cliënte van mr. X nog niet voldaan; het bedrag is immers nog niet bijgeschreven op de rekening van de cliënte van mr. X, schuldeiser van klager.

Dat leidt tot fiscaal nadeel van klager.

Klacht

Mr. X wordt verweten dat hij ten onrechte een betaling van € 314.925 als betaling door klager meer dan een jaar op zijn derdenrekening heeft gehouden, waardoor klager in zijn belangen is geschaad. Er richt zich ook nog een klacht tot mr. Y, kantoorgenoot van mr. X; mr. Y is voorzitter van het bestuur van de Stichting Derdengeldenrekening, en hem wordt verweten dat hij in die hoedanigheid heeft nagelaten in te grijpen.

Klager verwijst naar voormelde feiten en stelt dat mrs. X en Y opzettelijk het bedrag op hun derdenrekening hebben gehouden, terwijl zij volgens de Boekhoudverordening verplicht zijn ten behoeve van een cliënt op de derdenrekening gestort geld onmiddellijk aan de cliënt door te betalen.

Terzake wordt mrs. X en Y voorts samenspanning verweten met de advocaat van de betrokken architecten.

Verweer

Het verweer van mr. X luidt dat zijn cliënte om haar moverende redenen de betaling nog niet in haar administratie verwerkt wenste te hebben. Op verzoek van de cliënte is daarom het bedrag op de derdenrekening blijven staan. De Boekhoudverordening regardeert klager niet. Klager heeft niets te maken met wat er met het geld is gebeurd nadat het terecht was geïncasseerd middels derdenbeslag. Een eventueel fiscaal probleem van klager kan de mrs. X en Y niet verweten worden.

Het verweer van mr. Y luidt dat hij niet de behandelende advocaat is geweest. Hij heeft, aangesproken door klager, de zaak wel onderzocht en vastgesteld dat de gelden regelmatig zijn geïncasseerd, en dat hij daarmee de kwestie als afgehandeld kon beschouwen.

Overwegingen van de raad

Klager beroept zich op artikel 3 van de Boekhoudverordening; daarin zou zijn bepaald dat een advocaat door hem ontvangen derdengelden direct aan de rechthebbende dient over te maken.

Artikel 3 lid 3 van de Boekhoudverordening betreft de situatie dat een advocaat derdengelden onder zich heeft gekregen in plaats van storting van dat bedrag op de derdengeldrekening. Van deze situatie was in deze klachtzaak geen sprake.

Artikel 3 lid 4 van de Boekhoudverordening bepaalt dat een advocaat er op toe dient te zien dat de derdengelden die zich door zijn toedoen onder een Stichting Derdengelden bevinden, worden overgemaakt naar de rechthebbende zodra de gelegenheid zich voordoet.

De raad is van mening dat indien een cliënte om haar moverende redenen vraagt om doorbetaling van een bedrag van de derdenrekening van een advocaat aan die cliënte nog even op te schorten, de in lid 4 van genoemd artikel van de Boekhoudverordening genoemde gelegenheid zich nog niet voordoet en het gerechtvaardigd is dat de advocaat tegemoetkomt aan het verzoek van zijn cliënte door het bedrag nog niet over te maken.

De raad stelt vervolgens vast dat klager een belang van fiscale aard had bij doorbetaling. De raad overweegt met het oog daarop dat een advocaat in eerste instantie de belangen van zijn cliënt in acht dient te nemen, doch waar mogelijk dient hij ook rekening te houden met de belangen van de tegenpartij. Mr. X heeft in februari 2003 aan de fiscus bevestigd dat hij namens zijn cliënte het bedrag van € 314.925 had ontvangen en heeft naar het oordeel van de raad daardoor gedaan wat van hem verwacht mocht worden.

De raad is derhalve van mening dat mr. X door het op verzoek van zijn cliënte nog niet doorbetalen van een door hem voor zijn cliënte op zijn derdenrekening ontvangen bedrag, zich niet tuchtrechtelijk verwijtbaar heeft gedragen.

Met betrekking tot de klacht tegen mr. Y wordt overwogen dat een advocaat niet tuchtrechtelijk verantwoordelijk is voor het gedrag van een kantoorgenoot. Er wordt vastgesteld dat mr. Y klager nog wel te woord heeft gestaan en er onderzoek naar heeft gedaan of er sprake was geweest van onregelmatigheden. Daarbij kwam hij tot de conclusie dat daar geen sprake van was geweest. Voor het overige was hij niet bij de zaak betrokken.

De raad overweegt dan dat het hier gaat om gedragingen van mr. Y tot welke het tuchtrecht zich niet uitstrekt, zodat de klacht tegen mr. Y als niet-ontvankelijk dient te worden afgewezen.

Volgt

Ongegrondverklaring van de klacht tegen mr. X;
niet-ontvankelijk verklaring van de klacht tegen mr. Y.

Overwegingen van het hof

De eerste grief luidt dat de raad er ten onrechte aan voorbij is gegaan dat een advocaat de tegenpartij niet mag schaden; bovendien is de raad voorbijgegaan aan het bepaalde in artikel 3 van de Boekhoudverordening.

Het hof overweegt dat het vierde lid van artikel 3 van de Boekhoudverordening ziet op de relatie tussen de advocaat en zijn cliënt. Binnen die relatie kan een cliënt een gerechtvaardigd belang hebben bij opschorting van de overmaking van derdengelden. Een advocaat die aan een zodanig gerechtvaardigd verzoek van zijn cliënte tegemoetkomt, handelt daarmee niet tuchtrechtelijk verwijtbaar, ook niet indien daardoor – wellicht – de belangen van derden in het gedrang komen. Dit neemt niet weg dat een advocaat *voorzover mogelijk* rekening dient te houden met de belangen van de wederpartij, maar niet is gebleken dat mr. X dat in casu niet heeft gedaan. Deze grief faalt dan ook.

Het hof leest in het beroepschrift ook nog een grief tegen de afwijzing door de raad van de klacht tegen mr. Y wegens niet-ontvankelijkheid. Het hof is van oordeel dat klager in zijn klacht wel kan worden ontvangen, nu die klacht zich richt tegen het functioneren van mr. Y als advocaat.

Nu er voor mr. Y geen aanleiding bestond om in te grijpen faalt de grief voor het overige.

Volgt

Bekrachtiging van de beslissing van de raad ten aanzien van mr. X;
vernietiging van de beslissing van de raad ten aanzien van mr. Y; klager wordt in zijn klacht tegen mr. Y ontvankelijk verklaard; de klacht wordt als ongegrond afgewezen.

TEGENSTRIJDIGE BELANGEN

Hof van Discipline, 23 augustus 2004, nr. 3997

(mrs. Van Erp Taalman Kip-Nieuwenkamp, Bijvanck, Sterk, Fiévez en De Ruuk)

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 15 december 2003

(mrs. Houterman, Peeters, Kneepkens, De Bont en Caudri)

Tegenstrijdige belangen.

- *Advocatenwet artikel 46 (1.3 Geheimhoudingsplicht; 2.4.2 Tegenstrijdige belangen van verschillende cliënten; 3.1 Vrijheid van handelen; 3.2 Grenzen aan die vrijheid)*
- *Gedragsregel 7*

Feiten

De maatschap Z is van medio 2000 tot april 2001 opgetreden voor A. In november 2000 is mr. X de belangen gaan behartigen van B in een geschil tegen A. Er volgden enige procedures waarbij ook de Ondernemingskamer was betrokken.

Op 13 september 2001 diende mr. X namens B een faillissementsaanvraag in tegen A, waarbij als steunvordering gebruikgemaakt werd van een vordering die de maatschap Z claimde te hebben op A, zulks wegens nog openstaande declaraties. Bij brief van 15 oktober 2001 berichtte mr. X namens B aan A dat de faillissementsaanvraag werd ingetrokken. Nadien kwam een vaststellingsovereenkomst tot stand tussen B en A, waarbij de onderneming van A verkocht werd aan C en de aandelen in A aan klager, waarbij klager tot directeur van A werd benoemd. B was van oordeel dat A de vaststellingsovereenkomst niet nakwam, hetgeen volgens B tot gevolg had dat hij een vordering kreeg op A. Bij verzoekschrift van 13 november 2001 vroeg de maatschap Z het faillissement van A aan, daarbij stellende dat hij op A een vordering had uit hoofde van openstaande declaraties.

Mr. X is per 1 januari 2002 als advocaat in dienst getreden bij de maatschap Z. Mr. X heeft op 25 februari, 28 februari en 5 april daaropvolgend brieven geschreven aan de advocaat van A, zulks namens B, in verband met de vordering die B stelde te hebben op A.

Inhoud van de klacht

1. Mr. X heeft bij het aanvragen van het faillissement van A ten onrechte met maatschap Z samengewerkt en aldus de vordering die maatschap Z op A stelde te hebben als steunvordering gebruikt. Mr. X was zeker op dat moment reeds bekend met het feit dat hij per 1 januari 2002 bij maatschap Z in dienst zou treden.
2. Mr. X is, nadat hij als advocaat bij maatschap Z in dienst is getreden, de belangen van B tegen A blijven behartigen, terwijl voorheen maatschap Z de belangen van A waarnam. Dit betekent dat mr. X gebruikmaakt, althans gebruik kan maken, van de wetenschap die maatschap Z over A heeft.

Overwegingen van de raad

De raad stelt voorop, dat bij de beoordeling van klachten over het optreden van een advocaat van een tegenpartij ervan behoort te wor-

den uitgegaan, dat die advocaat een grote mate van vrijheid toekomt om de belangen van zijn cliënten te behartigen op de wijze die hem – in overleg met zijn cliënten – passend voorkomt, en dat deze vrijheid niet ten gunste van een tegenpartij – zoals in casu klager – mag worden beknot, tenzij daarbij de belangen van klager nodeloos en op ontoelaatbare wijze worden geschaad. In het licht van dit uitgangspunt zal de raad de klacht in de onderhavige zaak hierna beoordelen.

Ten aanzien van klachtonderdeel 1

Als advocaat van de tegenpartij van A behoeft mr. X geen verantwoording af te leggen over de wijze waarop hij de belangen van zijn cliënte behartigde en op welke wijze hij kennis kreeg van het feit dat maatschap Z een vordering pretendeerde te hebben op A. Dit onderdeel van de klacht zal als ongegrond moeten worden afgewezen.

Ten aanzien van klachtonderdeel 2

Vaststaat dat maatschap Z de belangen van A behartigde tot april 2001. Vaststaat voorts dat eerst veel later de vaststellingsovereenkomst tussen B en A totstandkwam. Niet is gesteld noch gebleken dat maatschap Z enige bemoeienis heeft gehad met het totstandkomen van die overeenkomst. Weliswaar moet klager als directeur van A erop kunnen vertrouwen dat informatie die destijds vertrouwelijk aan maatschap Z werd verstrekt niet aan de advocaat van de tegenpartij, in casu mr. X, bekend wordt maar klager heeft niet aangetoond welke (vertrouwelijke) informatie maatschap Z had kunnen geven aan mr. X, terwijl ook niet is komen vaststaan dat mr. X enige (vertrouwelijke) informatie heeft verkregen die hij in zijn positie niet had mogen gebruiken. Dat klemt temeer nu de rechtsbijstand die maatschap Z tot medio 2001 heeft verleend aan A betrekking had op het toen spelende arbeidsgeschil tussen A en klager. Maar veeleer is aannemelijk dat, gezien de ontwikkelingen tussen de diverse vennootschappen, met name onder meer het feit dat B enige tijd bestuurder van A is geweest, B en dus mr. X de nodige kennis over A uit dien hoofde had. In deze omstandigheden acht de raad dit onderdeel van de klacht ongegrond.

Volgt

Verklaart de klacht in beide onderdelen ongegrond.

Overwegingen van het hof

De eerste grief betreft het eerste onderdeel van de klacht en houdt in dat de raad ten onrechte heeft geoordeeld dat mr. X niet zou hebben samengespannen met maatschap Z bij de faillissementsaanvragen, waarbij klager erop wijst dat voldoende zekerheid was gesteld. Deze grief faalt. Mr. X heeft gesteld dat hij het in het belang van zijn cliënte B oordeelde dat het faillissement van klager zou worden uitgesproken. Gelet op de hem toekomende vrijheid bij de behartiging van de belangen van zijn cliënte, stond het mr. X vrij de naar zijn oordeel daartoe geëigende maatregelen te nemen, daaronder begrepen het (doen) indienen van een faillissementsrequest en het zoeken naar steunvorderingen. Dat hij daarbij heeft samengewerkt met maatschap Z, die op grond van eerder aan klager verleende rechtsbijstand aanspraak maakte op betaling van nog openstaande declaraties, is

niet verwijtbaar. Hierbij is niet relevant dat mr. X voornemens was als advocaat in dienst te treden bij maatschap Z en dat klager de betreffende vorderingen bestreed en/of daarvoor zekerheid had gesteld.

De tweede grief houdt in dat de raad ten onrechte heeft geoordeeld dat er geen tegenstrijdig belang was op grond waarvan mr. X niet langer voor B mocht optreden. Het hof stelt voorop dat de enkele omstandigheid dat mr. X door zijn indiensttreding als advocaat bij maatschap Z per 1 januari 2002 partner is geworden van diegenen die voordien als advocaten van klager waren opgetreden, op zich niet meebrengt dat mr. X niet langer de belangen van B in de op dat moment bestaande geschillen met klager zou mogen behartigen. Uitgangspunt hierbij is dat, zoals ook de raad heeft overwogen, klager erop moet kunnen (blijven) vertrouwen dat informatie die zij inder tijd vertrouwelijk aan haar advocaten heeft verstrekt niet bekend wordt aan haar wederpartij B. Mr. X heeft betwist dat er sprake was van vertrouwelijke informatie als hier bedoeld, waarbij hij heeft gewezen op het feit dat B op 30 november 2000 door de Ondernemingskamer is benoemd tot (mede)bestuurder van klager en uit dien hoofde de nodige informatie over klager heeft verkregen. Gelet op deze betwisting en in aanmerking nemende dat uit hetgeen is gesteld en gebleken niet volgt dat – en welke – vertrouwelijke door klager verstrekte en niet aan B bekende informatie ten kantore van maatschap Z voorhanden was, lag het op de weg van klager aan te geven om welke informatie het hierbij zou kunnen gaan. Klager heeft hierover echter niets gesteld. Het hof komt dan ook tot de slotsom dat niet kan worden vastgesteld dat mr. X als advocaat van B gebruikgemaakt heeft althans gebruik zou kunnen maken van wetenschap die maatschap Z over klager heeft en die niet reeds voorafgaande aan de overgang van mr. X naar maatschap Z bekend was aan B.

Volgt

Bekrachtigt de beslissing van de raad.

NIET-ONTVANKELIJK WEGENS TIJDSVERLOOP

Hof van Discipline, 6 september 2004, nr. 4043

(mrs. Zwitser-Schouten, Beker, Gründemann, Mout-Bouwman en Van Houtum)

Raad van Discipline Amsterdam, 16 februari 2004

(mrs. Van Bennekom, Van Ardenne, Romijn, Remme en Rigters)

In casu heeft de klager vier jaar nadat de gebeurtenissen plaatsvonden die aanleiding vormden voor de klacht, zijn klacht ingediend. Nu niet van bijzondere omstandigheden blijkt die dat tijdsverloop kunnen rechtvaardigen is de klager niet-ontvankelijk in zijn klacht. Dekenappèl.

– *Advocatenwet artikelen 46 en 56 lid 1 sub d (6 Tuchtprocesrecht)*

Feiten, beslissing van de raad

De klacht houdt in dat mr. X zijn cliënt, klager, verzuimd heeft te wijzen op de mogelijkheid van kosteloze rechtsbijstand en excessief heeft

gedecclareerd. Een en ander speelde zich af in het jaar 1997. Klager had al klachten over de manier waarop mr. X zijn belangen heeft behartigd bij de deken ingediend, waaromtrent de Raad van Discipline in 1999 een beslissing heeft gegeven. Eind 2001 maakte klager daarnaast de onderhavige klachten tegen mr. X kenbaar.

De raad overweegt dat ten minste omstreeks vier jaren zijn verstreken alvorens de klachten zijn ingediend, waarmee de redelijke termijn is verstreken en klager in zijn klacht niet-ontvankelijk moet worden verklaard. In het midden kan blijven, aldus de raad, of de klachten niet reeds onderdeel uitmaakten van de eerder ingediende en door de raad behandelde klachten waaruit evenzeer niet-ontvankelijkheid zou kunnen volgen.

Zowel klager appelleert als de deken, de laatste op grond van de hem bij artikel 56 lid 1 sub d Advocatenwet gegeven bevoegdheid.

Overwegingen van het hof

Mr. X heeft klager in 1997 onder meer rechtsbijstand verleend in een procedure. Bij het op 25 juli 1997 gewezen vonnis werd klager in het ongelijk gesteld. Tegen dat vonnis heeft mr. X namens klager – onder meer – appel ingesteld.

Op zeker moment in 1997 is verschil van inzicht tussen partijen ontstaan met betrekking tot de vraag of klager ter zake van één of meer van de door mr. X te behandelen en/of behandelde procedures in aanmerking had dan wel zou kunnen komen voor kosteloze rechtsbijstand. Dit verschil van inzicht leidde er omstreeks oktober/november 1997 toe dat de mandaatverhouding tussen partijen werd beëindigd. Als gevolg daarvan werd klager tevens een declaratie toegezonden.

De wijze waarop mr. X in de maanden in 1997 waarin hij klager rechtsbijstand heeft verleend jegens hem zou zijn opgetreden is eerder onderwerp geweest van door klager jegens mr. X ingediende klachten. Die klachten hebben geleid tot de op 28 juni 1999 onder nummer 98/177 A door de Raad van Discipline in het ressort Amsterdam gegeven beslissing.

Beide klachten zijn omschreven in de rechtstreeks aan de raad gericht inleidende klachtbrief van klager van 11 november 2001.

Tegen de beslissing van de raad zijn de volgende grieven aangevoerd:

door klager:

1. Ten onrechte heeft de raad beslist dat de klacht is verjaard (bedoeld zal zijn: dat klager in zijn klachten niet-ontvankelijk is, hof).
2. Ten onrechte heeft de raad overwogen dat de klachten reeds zijn behandeld in de procedure die heeft geleid tot de beslissing onder nummer 98/177A van 28 juni 1999;

door de deken:

1. Ten onrechte ligt in de beslissing van de raad besloten, dat overschrijding van een redelijke termijn als regel tot niet-ontvankelijk-

- heid van de klager in zijn klacht dient te leiden.
2. Ten onrechte heeft de raad bij de behandeling van de vraag of een klager bij overschrijding van een redelijke klachttermijn in zijn klacht ontvankelijk is niet de maatstaven toegepast zoals in de jurisprudentie van de Hoge Raad in het kader van het strafproces zijn aangegeven.
 3. Ten onrechte gaat de raad eraan voorbij dat in zijn beslissing van 28 juni 1999 weliswaar het onderwerp ‘gefinancierde rechtshulp’ aan de orde is gekomen, maar dat de klachten waarover toen is beslist andere zijn dan die genoemd in de klachtbrief van 11 november 2001.
 4. Ten onrechte heeft de raad er geen rekening mee gehouden dat de klachten al in een eerder stadium, te weten in november 1997, ter kennis van de deken waren gebracht.

Ten aanzien van grief 1 van klager en grief 4 van de deken geldt het volgende.

Een advocaat mag er in het algemeen van uitgaan dat zijn optreden niet meer tuchtrechtelijk zal worden beoordeeld als tussen het moment waarop een klager van dat optreden op de hoogte raakt en het moment waarop een klacht over het optreden is ingediend een tijdsspanne is verstreken die niet meer als redelijk kan worden aangemerkt.

De klachten betreffen de toevoeging in een door een wederpartij op of omstreeks 9 juli 1997 tegen klager aanhangig gemaakt kort geding en de declaratie van mr. X van 28 oktober 1997.

Ter zitting van de raad van 16 september 2002 heeft klager verklaard dat hij de klachten al in november 1997 heeft ingediend. Uit de eigen stelling van klager volgt dus dat hij in november 1997 reeds kennis droeg van het optreden van mr. X waarop beide klachten betrekking hebben.

Eerst 4 jaar later, op 11 november 2001, dient klager beide onderhavige klachten in. Klager en de deken stellen wel, dat de klacht reeds in november 1997 is ingediend, maar het hof heeft in het dossier geen stuk aangetroffen dat deze stelling zou kunnen schragen en acht de stelling ook overigens onvoldoende onderbouwd.

Er is geen bijzondere omstandigheid gebleken die zou kunnen rechtvaardigen dat klager 4 jaar heeft gewacht met het indienen van de klachten. Niet valt in te zien waarom klager de onderhavige klachten niet reeds mede aan de orde heeft gesteld in de procedure die heeft geleid tot de beslissing van de raad van 28 juni 1999 (nr. 98/177A), tegen welke beslissing klager geen hoger beroep heeft ingesteld. Het hof kan klager niet volgen in diens stelling dat de redelijke klachttermijn in dit geval pas aanving op het moment waarop de rechter in het incassogeschil tussen mr. X en klager definitief uitspraak heeft gedaan. Voor de aanvang van die termijn is immers slechts beslissend het tijdstip waarop klager met het bestreden optreden van zijn advocaat bekend is geraakt.

De grieven 1 en 2 van de deken lenen zich voor gezamenlijke behandeling.

Het hof kan de deken niet volgen in zijn stelling met verwijzing naar recente straf(proces)rechtelijke jurisprudentie, dat ook bij aanzienlijke overschrijding van een redelijke klachttermijn slechts in uitzonderlijke gevallen tot niet-ontvankelijkheid van klager in zijn klacht kan worden geconcludeerd.

Bij overschrijding door het Openbaar Ministerie van een redelijke vervolgingstermijn geldt volgens vaste jurisprudentie, dat bij afweging van de betrokken belangen, te weten het belang dat de gemeenschap ook na overschrijding van de redelijke termijn behoudt bij normhandhaving door berechting enerzijds en anderzijds het belang van de verdachte bij verval van het recht tot strafvervolgning nadat die termijn is overschreden, een niet-ontvankelijkverklaring van het Openbaar Ministerie geen – behoudens bijzondere gevallen – passende reactie zou vormen.

In het geval dat een redelijke klachttermijn wordt overschreden, staat het belang van het kunnen klagen over tuchtrechtelijk verwijtbaar gedrag van de advocaat tegenover het belang dat de advocaat er na die termijn in beginsel op moet kunnen vertrouwen dat zijn optreden als advocaat in een bepaalde zaak niet meer tuchtrechtelijk ter discussie wordt gesteld.

De in het advocatentuchtrecht tegen elkaar af te wegen belangen bij overschrijding van een redelijke klachttermijn zijn derhalve van een geheel andere orde dan de in het straf(proces)recht geldende belangen bij overschrijding van een redelijke vervolgingstermijn. Ook qua (maatschappelijke) reikwijdte zijn zij daarmee niet vergelijkbaar.

Ook voor het overige valt niet in te zien dat en op grond waarvan aan een klager, zoals in het onderhavige geval, – zeer uitzonderlijke gevallen daargelaten – een aanzienlijk langere termijn dan als redelijk kan worden aangemerkt, zou moeten worden vergund om te klagen over het optreden van diens (voormalige) advocaat, zonder dat zulks afstuit op de niet-ontvankelijkheid van klager in zijn klacht.

Uit het voorgaande volgt dat de raad terecht klager vanwege aanzienlijke overschrijding van de redelijke klachttermijn niet-ontvankelijk heeft verklaard in zijn klacht. Grief 1 van klager en de grieven 1, 2 en 4 van de deken falen derhalve.

Aan bespreking van grief 2 van klager – die overigens berust op een onjuiste lezing van de beslissing van de raad – en grief 3 van de deken komt het hof, gelet op hetgeen hiervoor is overwogen, niet toe.

Beslissing van het hof

Het hof bekrachtigt de beslissing van de raad. ●